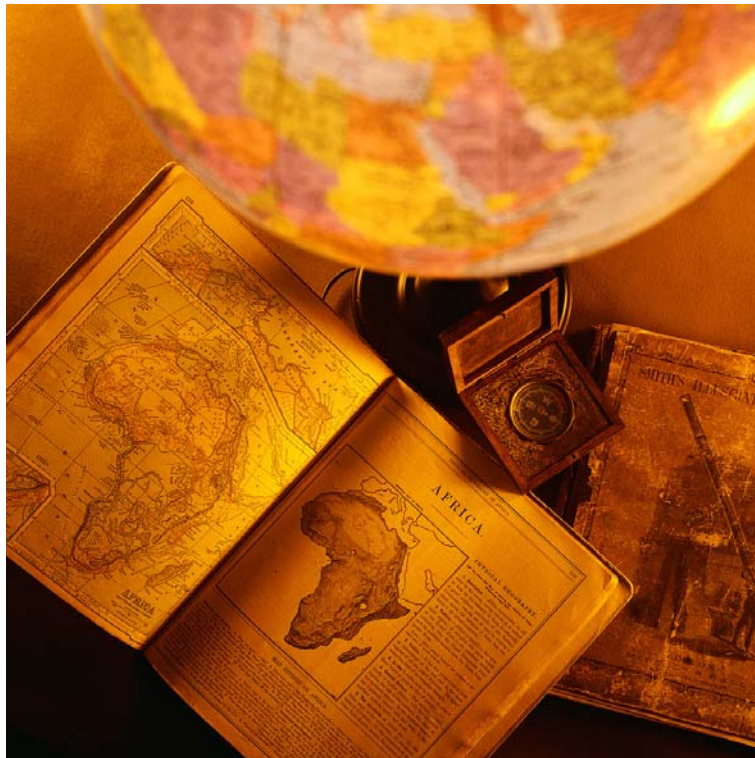

De Somalische Diaspora in Nederland

Een onderzoek naar de rol van migranten bij de sociaal economische
ontwikkelingen van ontwikkelingslanden.

Joep Kusters, Nijmegen, 2007

Citaten

We who are homeless – Among European today there is no lack of those who are entitled to call themselves homeless in a distinctive and honorable sense... We children of the future, how could we be at home in this today? We feel disfavor for all ideals that might lead one to feel at home even in this fragile, broken time of transition; as for "realities" we do not believe that they will last. The ice that still support people today has become very thin; the wind that brings the thaw is blowing; we ourselves who are homeless constitute a force that breaks open ice and other all too this "realities".

Nietzsche

In the field of rational analysis, a feeling of recognized kinship is more desirable than nationalism.

Gayatri Chakravorty Spivak

It is good to swim in the water of tradition, but to sink in them is suicide.

M.K. Gandhi, Navajivan, 28 Juni 1925

Inhoudsopgave

• Abstract	6
• Abstract English	6
• Voorwoord	7
• Samenvatting	8
• Lijst met Afkortingen	12
• Hoofdstuk 1 Inleiding	13
1.1 Inleiding	13
1.2 Probleemstelling	15
1.3 Doelstelling	16
1.4 Wetenschappelijk belang	16
1.5 Vraagstelling	17
1.6 Methodologie / Probleemaanpak	18
• Hoofdstuk 2 <i>De kenmerken van de Somalische diaspora in Nederland</i>	23
2.1 Schets van Somalië	23
2.1.1 Geografie en Demografie	23
2.1.2 Economie	23
2.1.3 Etniciteit en religie	24
2.1.4 Clans en rivaliteit	24
2.2 Geschiedenis	25
2.2.1 Kolonialisatie	25
2.2.2 Prekoloniale tijdperk tot en met de dictatuur	25
2.2.3 1991 tot nu	26
2.3 Somalische vluchtelingen	27
2.3.1 De vluchtelingen	27
2.3.2 Somaliërs in Nederland	27
2.3.3 Samenstelling en demografie	29
2.4 Somalische organisaties in Nederland	31
• Hoofdstuk 3 <i>Dimensies die van invloed zijn op de ontwikkelingsactiviteiten van de diaspora.</i>	32
3.1 Diaspora	32
3.1.1 Diaspora het begrip	32
3.1.2 Culturele identiteiten	33
3.1.3 Karakteristieken van diaspora	33
3.2 Diaspora en globalisering	35
3.3 De netwerksamenleving	35
3.4 Virtuele gemeenschappen	37
3.5 Globale processen	37
3.6 Commentaar op de theorie van Castells	38
3.7 De Macro-economische theorie	38

3.7.1	Aannames	38
3.7.2	Net & Self	39
3.7.3	Het macro-economische model	39
3.7.4	Het model aangepast	41
3.8	Voorwaarden voor ontwikkeling	43

• Hoofdstuk 4 Ontwikkelingsactiviteiten van de Somalische diaspora	44
4.1 Ontwikkelingsgerelateerde activiteiten	44
4.1.1 Individuele activiteiten	44
4.1.2 Collectieve activiteiten	44
4.1.2.1 Profiel van de organisaties	45
4.1.2.2 Activiteiten van organisaties	47
4.1.2.3 Ontwikkelingsvisies	48
4.2 Mate van georganiseerdheid en de netwerksamenleving	49
4.3 Remittances	50
4.3.1 Wat is remittances	50
4.3.2 Wat houdt dit in voor Somalië	51
4.3.2.1 Systemen van remittances	52
4.3.3 De invloed van de information age op remittances	54
4.4 Terugkeermigratie	55
4.4.1 Terugkeeropties	55
4.4.2 Mening van de diaspora	56
• Hoofdstuk 5 <i>De positie van de Somalische Diaspora</i>	58
5.1 Het Nederlandse systeem vs. het Somalische systeem	58
5.1.1 Culturele achtergrond Somaliërs	58
5.1.2 Het Nederlandse systeem	59
5.1.2.1 Politieke invloed	60
5.1.3 Problemen van de verschillen	60
5.2 Lange-afstand nationalisme	60
5.3 Integratie	61
5.3.1 Het traject	62
5.3.2 Ontplooiingsmogelijkheden	62
5.3.3 Migrant als sociaal kapitaal	63
5.4 De Engelse vlucht	64
5.4.1 De vlucht naar Engeland	64
5.4.2 De redenen van verhuizen	64
5.4.2.1 Push factoren	64
5.4.2.2 Pull factoren	65
5.4.3 Vrouw en kinderen eerst	66
5.5 Integratie en ontwikkeling	66
• Hoofdstuk 6 <i>De Somalische diaspora in de netwerksamenleving</i>	68
6.1 De netwerksamenleving	68
6.1.1 De informationele economie	68
6.1.2 Space of flows	69
6.1.3 De virtuele realiteit van de Somaliërs	70
6.2 De Somalische netwerken in Nederland	70
6.2.1 Somalische organisatie netwerken in Nederland	72
6.3 Rol van de migranten bij het Somalische netwerk	73
6.4 Somalische diaspora en het theoretisch model	74
• Hoofdstuk 7 <i>Conclusie</i>	77
• Bronnen	82
• Bedankjes	87

• Bijlagen	88
o Bijlage 1. De interview vragen	88
o Bijlage 2. Lijst met Somalische organisaties in Nederland	92
o Bijlage 3. Gesprekken met organisaties en contactpersonen	99
o Bijlage 4. Handelscijfer Nederland - Somalië 2003-2006	100

Illustraties

• Illustratie 1, Somalië	23
• Illustratie 2, Etnische groepen in Somalië in 2002	24
• Illustratie 3, De driedeling van Somalië	25
• Illustratie 4, Somaliërs in Nederland	28
• Illustratie 5, Immigratie van Somaliërs naar migratiemotief	29
• Illustratie 6, Somalische inwoners per gemeente	30
• Illustratie 7, Somaliërs per regio en geslacht	30
• Illustratie 8, Bevolking per regio naar herkomstgroepering en geslacht	31
• Illustratie 9, Model: economische effecten van migratie op ontwikkeling	40
• Illustratie 10, Aangepast model: economische effecten van migratie op ontwikkeling	42

Titel:

De Somalische Diaspora in Nederland

Ondertitel:

Een onderzoek naar de rol van migranten bij de sociaal economische ontwikkelingen van ontwikkelingslanden.

Begeleider:

Drs. Jackie van de Walle

Abstract

De laatste jaren zijn migranten en hun bijdrage aan de ontwikkeling wereldwijd hoger op de agenda komen te staan. Tegenwoordig kun je geen krant open slaan, of er wordt wel geschreven over de migratie. Toch bestaat er nog veel onduidelijkheid over de rol van migranten, bij de sociaal economische ontwikkelingen van ontwikkelingslanden. Bij deze scriptie, ga ik met behulp van de netwerksamenleving, bekijken op welke manier via migranten kan worden bijgedragen aan de verbetering van de sociaal economische positie van ontwikkelingslanden. In het bijzonder op het gebied van remittances en terugkeermigratie. De casus die in deze scriptie behandeld wordt zijn de Somalische diaspora in Nederland. Hun casus wordt benaderd met behulp van een nieuw model dat afgeleid is van de theorie van Castells over de netwerksamenleving en de theorie van afhankelijkheid tussen ontwikkeling en migratie van P.A. Fischer, R. Martin en T. Straubhaar. De huidige bijdrage van de migranten bij de ontwikkeling van ontwikkelingslanden is nog niet optimaal. Met behulp van nieuwe inzichten kan hier in de toekomst misschien wel verandering in komen.

Abstract English

The last years migrants and their contribution to the wild world development is more important. Now in every paper, you can read about the migration. Still there is a lot not clear about migrants and the social economic developments of the development countries. In this essay, I'll see with help of network society, how there is an improvement of the social economic developments through migrants. In special the remittances and the return migration. The case in this essay is about the Somali Diaspora in the Netherlands. There case will be approached with the help of a new model, which comes from the theory of Castells about the network society and the theory of dependence between developments and migration by P.A. Fischer, R. Martin en T. Straubhaar. The present contribution of the migrant at the developments of development countries is far from ideal. With new viewpoints there can be a change for the coming future.

Voorwoord

Voor u ligt mijn masterscriptie over de rol van migranten bij de sociaal economische ontwikkelingen van ontwikkelingslanden. Migratie is een hot item, niet alleen in de wetenschap, maar ook in het dagelijks leven, gaat geen dag voorbij of er valt wel iets te melden over migratie en alle aspecten daaromheen. Samen met mijn eigen interesse in het onderwerp en de mogelijkheid om vanuit de universiteit een onderzoek te doen naar *internationale migratie en ontwikkelingslanden: standpunten en politieke initiatieven uit de herkomstlanden*, waren dit redenen genoeg voor mij om hier mijn scriptie over te schrijven.

Ik heb tijdens dit proces verschillende dingen geleerd. Ik ben in aanraking gekomen met conferenties en congressen en ik heb geleerd om door middel van interviews en gesprekken bruikbare informatie op te doen. Maar het meeste heb ik geleerd op het gebied van schrijven. Dit is nooit een van mijn sterkere kanten geweest. Tijdens de schrijffase van de scriptie ben ik mezelf meer dan eens tegen gekomen. Verschillende mensen hebben me hierbij ondersteund en mij nieuwe inzichten gegeven in het schrijven. Ik ben ze hier zeer dankbaar voor, het academisch schrijf centrum wil ik hierbij extra naar voren halen voor al hun tijd en moeite ook al die andere personen, bedankt.

Natuurlijk wil ik verder iedereen bedanken die zijn medewerking heeft verleend bij de totstandkoming van deze scriptie.

Indien er iemand aanvullingen of opmerkingen heeft met betrekking tot de inhoud van deze scriptie dan hoor ik dit graag.

Joep Kusters, 12 juli 2007

Samenvatting

Bij dit onderzoek wordt gekeken naar de relatie tussen diaspora en ontwikkelingsactiviteiten. Hierbij is het belangrijk om de ontwikkelingsactiviteiten van de diaspora te optimaliseren om zoveel mogelijk van deze ontwikkelingen te genereren in de landen van herkomst. Het uitgangspunt hierbij is het nu, de huidige maatschappij. De aanduiding die ik hierbij hanteer is de netwerksamenleving zoals beschreven door Manuel Castells. De netwerksamenleving is de samenleving zoals wij die nu kennen, waarin innovatieve factoren er niet alleen voor zorgen dat mensen mobieler zijn geworden, ze zorgen er ook voor dat het steeds makkelijker is om netwerken op een globale schaal te creëren en te onderhouden.

De hoofdvraag van deze scriptie luid:

Op welke manier kan via migranten, binnen de netwerksamenleving, worden bijgedragen aan de verbetering van de sociaal economische positie van ontwikkelingslanden, in het bijzonder op het gebied van remittances en terugkeermigratie?

De casus die in deze scriptie behandeld wordt zijn de Somalische diaspora in Nederland. De reden voor mij om te kiezen voor een casus studie is dat door deze wijze de theorie getoetst kan worden en met behulp van de casus heb je direct de mogelijkheid om voorbeelden te verduidelijken.

De data voor deze scriptie zijn verzameld tijdens drie fases, namelijk tijdens een stage bij het Ministerie van buitenlandse zaken, uit literatuur onderzoek en interviews met Somaliërs, Somalische organisaties en andere betrokken organisaties.

Om zoveel mogelijk ontwikkeling te krijgen van betreffende landen is het belangrijk dat alle activiteiten worden gestimuleerd. Migrantengroepen ontplooiën activiteiten. Omdat er nog maar zo weinig over deze vorm van ontwikkeling bekend is, wordt er incorrect met deze groep omgegaan. De ontwikkelingsgerelateerde activiteiten van migranten bijvoorbeeld, deze worden nu nog niet meegewogen bij het voeren van beleid, waardoor de potenties niet ten volle worden benut. Bij het maatschappelijke belang is het interessant om te kijken naar de mogelijkheden van het creëren van trends in beleid, dat erop gericht is, enerzijds de negatieve gevolgen van internationale migratie te minimaliseren en anderzijds haar ontwikkelingsimpact te optimaliseren.

De nieuw verworven kennis kan gebruikt worden voor betere formulering van adviezen en of beleidsvraagstukken ten opzichte van de Somalische diaspora in Nederland. Ik wil er op wijzen dat de scriptie op de eerste plaats een inzicht biedt op de casus Somaliërs in Nederland. Het is niet zonder meer een blauwdruk die voor iedere etnische minderheid in ieder land gebruikt zou kunnen worden. Wel kan het theoretische kader gebruikt worden om diverse casussen te benaderen en zijn de conclusies bruikbaar voor algemene beleidsvorming met betrekking tot migratie en ontwikkeling.

Deze scriptie kan dus van belang zijn voor beleidsvorming met betrekking tot de Somalische migranten in Nederland. Mijn inziens kan dit zowel op het gebied van

integratie als op het gebied van ontwikkelingssamenwerking. Misschien is het tijd dat deze twee beleidsterreinen samen gaan werken.

De integratie van Somaliërs binnen de Nederlandse samenleving verloopt moeizaam. Ondanks dat deze groep veel aan ontwikkelingsactiviteiten doet.

De ontwikkelingsactiviteiten van diaspora hebben een effect op de ontwikkeling van het land van herkomst. Er zijn twee soorten van effecten; tijdelijke en structurele. Tijdelijke effecten zijn effecten die op korte termijn een oplossing bieden zoals het sturen van voedsel. Structurele effecten bieden op de langere termijn een oplossing zoals het leren voedsel te produceren.

In deze scriptie wordt een nieuw model geïntroduceerd dat afgeleid is van de theorie van Castells over de netwerksamenleving (Castells 2000) en de theorie van afhankelijkheid tussen ontwikkeling en migratie van P.A. Fischer, R. Martin en T. Straubhaar (Hammer 1997). Deze theorie richt zich op de link tussen migratie en ontwikkeling op macro niveau. Zij concentreren zich met deze theorie op de economische aspecten van ontwikkeling.

Met behulp van dit model wordt ingegaan op de effecten van migratie op ontwikkeling en dan in het bijzonder de rol die de migranten daarbij kunnen spelen. Het model maakt een onderscheid tussen georganiseerde en ongeorganiseerde migranten, waarbij de georganiseerde migranten een grotere invloed hebben op het ontwikkelingsproces dan de ongeorganiseerde migranten. De mate waarin de migranten georganiseerd zijn bepaald deels hun effectiviteit. Goede georganiseerd zorgt voor een sterkere positie in de gastmaatschappij en een sterker uitgangspunt voor veranderingen in het herkomstland. Georganiseerd zijn heeft als voordeel dat projecten makkelijker op gezet worden om zo structurele veranderingen voor elkaar te krijgen. Georganiseerd zijn biedt de migrant schaalvoordelen op t.o.v. de niet georganiseerde. Ook zorgt het dat deze groep migranten eerder gehoord worden en dus meer invloed hebben.

Er zijn vier factoren van belang waarbij migranten invloed kunnen uitoefenen op het ontwikkelingsproces van hun land van herkomst. Het sturen van remittances (sturen van geld meestal naar familie), het creëren van handelsnetwerken, door (tijdelijke) terugkeermigratie en door het opzetten van projecten. Dit laatste wordt vooral door diasporaorganisaties ondernomen.

Somaliërs zijn gulle gevers, wanneer het op remittances aankomt. De clan en familiebanden zijn erg belangrijk en mede hierdoor wordt de relatie met de familie 'thuis' goed onderhouden. De Somaliërs zijn vluchtelingen en voelen zich daarom ook verantwoordelijk voor de achterblijvers. Exacte hoeveelheden van remittances ontbreken, maar wel is duidelijk dat een aanzienlijk deel van het inkomen van de Somaliërs naar familie wordt gestuurd. Ondanks het kleine aandeel van de vluchtelingen die naar het Westen zijn gevlucht, is hun bijdrage verreweg de belangrijkste. Wanneer in Somalië deze remittances ontvangen worden, heeft de ontvanger de keuzen wat er mee te doen. Het geld kan geïnvesteerd worden in bedrijvigheid. Het kan worden gebruikt om anderen te ondersteunen, hiermee bouwt de ontvanger aan zijn sociaal kapitaal. Of het kan worden geïnvesteerd in onderwijs voor de kinderen. De ontvanger kan het geld ook gebruiken om weg te

trekken van onzekere gebieden naar een gebied met economische mogelijkheden (Horst 2006).

Er vindt weinig handel plaats tussen Somalië en Nederland. Wel heeft de handel potenties door de aanwezigheid van grondstoffen en een lange kustlijn voor de visserij in Somalië. Somalische migranten zouden in de toekomst een belangrijke rol kunnen gaan vervullen bij het opzetten van handelsnetwerken.

Tot dusver heeft nog maar weinig (tijdelijke) terugkeermigratie plaatsgevonden onder de Somalische migranten. Dit heeft twee redenen. De situatie in Somalië biedt nog geen perspectief en de Nederlandse overheid werkt niet mee bij het creëren van mogelijkheden voor de migranten om (tijdelijk) terug te keren. De effecten van terugkeermigratie lijken positief door te werken op structurele veranderingen. Migrant die (tijdelijk) terugkeren nemen kennis en expertise mee die ze daar delen en die voor een structurele verandering kan zorgen.

Vanuit Nederland worden door de Somalische diaspora verschillende ontwikkelingsprojecten opgezet in Somalië. Het merendeel van deze projecten wordt opgezet door georganiseerde migranten, de diasporaorganisaties. De Somalische diasporaorganisaties in Nederland die zich bezig houden met de ontwikkeling van Somalië zijn vooral actief op het gebied van onderwijs, gezondheidszorg, infrastructuur en economie. Behalve deze, vooral op de economie gerichte activiteiten, zijn ze ook gericht op niet-economische activiteiten zoals voorlichting, vrouwen-empowering en vrede & mensenrechten. De meeste organisaties zijn eerste generatie organisaties, wat betekent dat ze gerund worden door eerste generatie migranten. Voor Somalië is dit op zich niet zo vreemd aangezien de vluchtelingenstroom nog niet zo lang geleden op gang kwam. Vanwege de relatief korte geschiedenis zijn veel van de organisaties nog aan het ontwikkelen.

Nederland kent een grote hoeveelheid Somalische organisaties (zie bijlage 2. Lijst met Somalische organisaties in Nederland). De grote van de organisaties verschilt ook sterk, zo zijn er eenmansorganisaties en organisaties die enkele honderden leden tellen. De Somalische migranten zijn deels georganiseerd via de traditionele clanlijnen en deels clanoverstijgend. De grote hoeveelheid Somalische organisaties in Nederland duidt op een goede georganiseerdheid. Wel is de samenwerking tussen de diverse organisaties nog slecht. Er zijn maar weinig organisaties die actief samenwerken met anderen. Organisaties gaven aan, plannen te hebben, om in de toekomst samen te gaan werken met andere organisaties. Op kleinere schaal is de mate van georganiseerdheid goed, maar op nationaal niveau kan er nog veel verbeterd worden.

Dat de integratie van de Somaliërs binnen de Nederlandse samenleving moeizaam verloopt, heeft verschillende gevolgen. Het aantal Somalische Nederlanders in Nederland is de laatste jaren drastisch afgenomen. In 2001 bestond deze groep nog uit 29.631 personen, tegenover 19.893 in 2006 (CBS 2007). Deze afname is het gevolg van een uitstroom van Nederlandse Somaliërs naar Engeland. Dit verhuisgedrag heeft een grote impact op de Somalische gemeenschap in Nederland. De redenen waarom Somaliërs uit Nederland willen wijst ruwweg in een tweetal richtingen: economisch-sociaal-maatschappelijke deelname en cultuurreligieuze

mogelijkheden. Een groot aantal van de Somalische Nederlanders ervaart op beide dimensies een dusdanige dwang, begrenzing en vrijheidsbeperking dat zij verhuisden naar Engeland. Somaliërs zijn Nederland dankbaar voor de eerste opvang na de vlucht uit Somalië.

Er zijn maar weinig Europese landen waar de overheid zorgt voor gratis rechtshulp, en tolken en waar de slaagkans voor een verblijfsvergunning relatief hoog was (Reek 2003). Maar blijkbaar ervaart men dat alleen veiligheid en een onderkomen geen basis is voor de rest van het leven. Na het verkrijgen van asiel en een toegewezen woning, is de behoefte groot om financieel zelfstandig te worden, vooral onder de Somalische mannen. Ze willen niet afhankelijk zijn van een sociale uitkering (Reek 2003). Veel Somaliërs hebben het gevoel dat eigen verantwoordelijkheid en voorzieningen worden ontnomen door overheden en lokale instanties.

Door de slechte integratie nemen de arbeidsmogelijkheden ook af. Dit is zowel negatief voor Nederland als voor de migranten zelf. Voor Nederland is het slecht, omdat er verspilling is van sociaal kapitaal in de vorm van het niet gebruiken van arbeidskrachten en omdat migranten die niet werken geld kosten. Voor de migranten en hun herkomstlanden is het negatief, doordat ze vanwege minder inkomsten minder remittances naar huis kunnen sturen. Hoe meer een migrant verdient, hoe meer hij naar huis kan sturen en dit in de regel ook doet (Ghosh 2006). Ook het opbouwen van een handelsnetwerk tussen het land van herkomst en het gastland wordt belet bij slechte integratie.

Het grootste probleem dat door de theorie van Castells wordt beschreven is de sociaal economische uitsluiting van mensen en gebieden, de zogenaamde 'social exclusion'. Gebieden die sociaal economisch worden uitgesloten blijven onderontwikkeld. Om dit op te heffen zouden migranten kunnen optreden als bruggenbouwers. Voor Somalië gaat dit zeker op. Het land is momenteel sociaal economisch afgesloten van de rest van de wereld. De Somalische migranten kunnen door middel van netwerking zorgen dat Somalië een aansluiting vindt bij het globale systeem. De remittances en de daarvoor benodigde netwerken in en naar Somalië kunnen als basis dienen voor deze ontwikkeling. Zeker wanneer de migranten zich organiseren kunnen ze veel voor elkaar krijgen.

Voor de Somalische migranten geldt dat ze momenteel vooral een rol hebben in het sturen van remittances. Wel heeft de groep veel potentie om meer te gaan betekenen voor de verbetering van de sociaal economische positie van hun herkomstland. De voorwaarden die hiervoor nodig zijn zullen de migranten en de Nederlandse overheid samen moeten creëren. Communicatie en samenwerking zijn hierbij de belangrijkste factoren. Niet alleen samenwerking tussen de migranten en de overheid, maar ook tussen de migranten onderling en tussen de verschillende afdelingen van de overheid. Het klinkt als een cliché, maar het aanpassen en begrijpen van elkaars cultuur is de sleutel tot succes. Pas wanneer dit gebeurt kunnen de migranten een rol bij het verbeteren van de sociaal economische positie van ontwikkelingslanden optimaliseren.

Lijst met afkortingen

- BNP Bruto Nationaal Product
- CBS Centraal Bureau voor de Statistiek
- CIA Central Intelligence Agency
- DGIS Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking
- EU Europese Unie
- FSAN Federatie Somalische Associaties Nederland
- ICT Informatie en Communicatie technologie
- IMF International Monetary Fund
- IOM Internationale Organisatie voor Migratie
- MinBuZa Ministerie voor Buitenlandse Zaken
- MFO Mede Financierings Organisatie
- MO Migranten Organisatie
- NGO Niet Gouvernementele Organisatie
- NMI Nederlands Migratie Instituut
- NUFFIC Nederlandse organisatie voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs
- OECD Organisation for Economic Co-operation and Development
- SSCN Stichting Somalische Cultuur Nederland
- UNDP United Nations Development Programme
- UNHCR United Nations High Commissioner for Refugees
- VIP Very Important Person
- VK Verenigd Koninkrijk (UK) (United Kingdom)
- VN Verenigde Naties
- VS Verenigde Staten

Hoofdstuk 1

Inleidend hoofdstuk

1.1 Inleiding

Ontwikkelingsproblematiek is door de huidige aandacht die uitgaat naar het terrorisme steeds op de achtergrond geraakt. Deze ontwikkeling staat zeker niet in dienst van het welzijn van mensen waar dan ook ter wereld. Vanuit linkse bewegingen zijn er zelfs mensen die zeggen dat door middel van het investeren in de sociaal economische ontwikkeling van landen, terrorisme tegen kan worden gegaan.

Wereldwijd hebben vele dreigingen, oorlogen en rampen enorme stromen van vluchtelingen op gang gebracht. Deze migranten vestigen zich elders om daar een tijdelijk of permanent bestaan op te bouwen. Zo ook in Nederland. Transnationale migratie begint een steeds belangrijker plaats in te nemen binnen het Nederlandse beleid. Tijdens de tweedekamer verkiezingen van 2007 was het, HET item. Politieke partijen vielen en ontstonden vooral vanwege dit item. Er is veel onbekend over migratie, wat tot angst kan leiden onder de bevolking. Politici als de heer Wilders van de partij voor de vrijheid gebruiken deze angst in hun politieke campagne, angstpolitiek. Door mensen ervan te laten doordringen dat migratie niets dan slechts met zich meebrengt en dat het koste wat kost tegen moet worden gegaan, proberen deze politici stemmen te werven.

Maar is deze angst wel terecht?

Vanwege de grote onbekendheid over de impact van migratie zijn vooral de positieve aspecten onder belicht gebleven. Migrantten hebben een brugfunctie als het aankomt op netwerkrelaties tussen Nederland en de landen van herkomst. Met deze scriptie probeer ik antwoord te vinden op de vraag: "Hoe migratie bij kan dragen aan verbetering van de situatie van de ontwikkelingslanden en dan met name de rol die de migrantten spelen bij de sociaal economische ontwikkeling".

Bij dit onderzoek wordt gekeken naar de relatie tussen diaspora en ontwikkelingsactiviteiten. Hierbij is het belangrijk om de ontwikkelingsactiviteiten van de diaspora te optimaliseren om zoveel mogelijk ontwikkeling te genereren in de landen van herkomst. Het uitgangspunt hierbij is de huidige maatschappij, het nu. De aanduiding die ik hiervoor hanteer is de netwerksamenleving zoals beschreven door Manuel Castells. De netwerksamenleving is de samenleving zoals wij die nu kennen, waarin innovatie factoren er niet alleen voor zorgen dat mensen mobieler zijn geworden, ze zorgen er ook voor dat het steeds makkelijker is om netwerken op een globale schaal te creëren en te onderhouden.

Eerst wil ik de factoren toelichten die een invloed hebben op de ontwikkelingsactiviteiten van de diaspora. Vervolgens richt ik me op de vormen van deze activiteiten.

Ik ga uit van drie factoren die een invloed hebben op de ontwikkelingsactiviteiten van de diaspora: de integratie, ontplooiingsmogelijkheden en transnationalisme. Op het eerste gezicht lijkt het of integratie en ontplooiingsmogelijkheden onder een

noemer zouden kunnen worden geplaatst, toch wil ik hierin een onderscheid maken. Integratie vindt volgens mij vooral plaats op het culturele vlak terwijl ontplooiingsmogelijkheden het sociaal economische vlak aangaan. Transnationalisme is de binding die mensen hebben met hun land van herkomst. Wanneer migranten zich vestigen in een gastland blijven ze vaak een gevoel van nationalisme houden ten opzichte van hun land van herkomst.

Wanneer de integratie positief verloopt, heeft dit een positief effect op de ontwikkelingsactiviteiten van de diaspora. Bijvoorbeeld: wanneer iemand beter geïntegreerd is weet diegenen beter hoe en waar geldelijke middelen los te krijgen zijn voor ontwikkelingsprojecten. Betere ontplooiingsmogelijkheden voor de diaspora zorgen ook voor een verbetering van de ontwikkelingsactiviteiten. Wanneer er meer geld binnen komt is er meer bestedingsruimte. Sterk transnationalisme heeft ook een positief effect op de activiteiten van diaspora. Wanneer migranten zich sterk verbonden voelen met hun land van herkomst zijn ze eerder geneigd ondersteuning te bieden. Maar het heeft weer een negatief effect op vooral de integratie en ook op de ontplooiingsmogelijkheden van migranten. Naarmate migranten zich sterker richten op hun land van herkomst verloopt de integratie moeizamer.

Bij het bovengeschetst spanningsveld is het interessant om te zien hoe transnationalisme kan worden omgebogen, zodat het integratie en mogelijkheden niet tegen werkt en tegelijk positief blijft voor de ontwikkelingsactiviteiten van de diaspora. Idealiter zou je moeten werken naar een vorm van actieve transnationalisten. Hiermee bedoel ik transnationalisten die actief participeren binnen het gastland. Passiviteit treedt op wanneer er geen ontplooiingsmogelijkheden worden geboden en integratie wordt opgedwongen in plaats van door onderlinge communicatie wordt verkregen.

De casus die in deze scriptie behandeld wordt zijn de Somalische diaspora in Nederland. Voor hen betekent dit het volgende. Somaliërs hebben een sterke band met achterblijvers in Somalië. Dit vooral via de clan / familie, deze is voor de Somaliërs zeer belangrijk. Door deze culturele binding zijn Somaliërs over het algemeen sterk transnationalistisch ingesteld. Wanneer ik binnen deze scriptie spreek over Somalië dan bedoel ik daarmee Somaliland, Puntland en Somalië zelf (zie illustratie 3).

De integratie van Somaliërs binnen de Nederlandse samenleving verloopt moeizaam. Wel doet deze groep veel aan ontwikkelingsactiviteiten, voornamelijk vanuit hun culturele achtergrond. De exacte achtergrond voor het slecht verlopen van de integratie en de kleine ontplooiingskansen is niet bekend, wel is het duidelijk dat zowel de Somaliërs zelf als de Nederlandse overheid hier een rol in hebben. Ook hebben ze beide baat bij een situatieverbetering.

Nu er een beeld is geschetst van de factoren die een invloed hebben op de activiteiten die de diaspora uitvoeren, ga ik in op de vormen van ontwikkelingsactiviteiten die worden uitgevoerd.

De ontwikkelingsactiviteiten van diaspora hebben een effect op de ontwikkeling van hun land van herkomst. Er zijn twee soorten van effecten; tijdelijke en structurele.

Tijdelijke effecten zijn effecten die op korte termijn een oplossing bieden zoals het sturen van voedsel.

Structurele effecten zijn effecten die voor de langere termijn een oplossing bieden zoals het leren van voedsel produceren. Het volgende gezegde dekt deze lading.

Geef een man een vis en hij heeft eten voor een dag, leer hem te vissen en hij heeft eten voor een leven.

De drie vormen van ontwikkelingsactiviteiten die door de diaspora worden uitgevoerd zijn remittances, (tijdelijke) terugkeermigratie en projecten. Remittances is het terugsturen van geld, vaak naar de familie. Deze vorm heeft vooral een tijdelijk effect (Black 2003). Bij (tijdelijke) terugkeermigratie komen de migranten tijdelijk of permanent terug naar hun land van herkomst, zij nemen dan de expertise mee die ze hebben opgedaan in het gastland en kunnen op deze manier voor structurele effecten zorgen (IOM 2005). Projecten zijn zeer variabel. Projecten worden hier door de diaspora gestart en in hun land van herkomst uitgevoerd. Afhankelijk van het type project kunnen ze een tijdelijk of permanent effect hebben op het ontwikkelingsproces van het land van herkomst (Heelsum 2004).

Voor de ontwikkeling van ontwikkelingslanden is het belangrijk om de ontwikkelingsactiviteiten van de diaspora te optimaliseren, of dit nu tijdelijke of structurele effecten zijn. De optimalisering kan alleen plaatsvinden wanneer diaspora en de overheid van het gastland samenwerken.

Bij de Somalische diaspora in Nederland is sprake van veel remittances. Dit komt vooral door de culturele achtergrond van de Somaliërs (clannen). Er is weinig sprake van (tijdelijke) terugkeermigratie. Dit heeft te maken met twee factoren. De situatie in Somalië. Deze is in veel gebieden slecht en in andere zeer onstabiel. En de zeer beperkte mogelijkheden geboden door de Nederlandse overheid om (tijdelijke) terugkeermigratie te verwezenlijken (Nedsom 2007). De Somaliërs hebben veel organisaties opgericht in Nederland ten behoeve van hun herkomstland. Deze organisaties spelen een belangrijke rol bij de totstandkoming van projecten en bieden voor de toekomst mogelijkheden om samen na te denken met de Nederlandse overheid over het te vormen beleid.

1.2 Probleemstelling

Met deze scriptie onderzoek ik de rol van de diaspora in sociaal economische ontwikkelingen van ontwikkelingslanden. Over deze rol is weinig bekend. Dit hiaat in de kennis is een probleem met alle gevolgen van dien.

Om zoveel mogelijk ontwikkeling te krijgen van ontwikkelingslanden is het belangrijk dat alle ontwikkelingsactiviteiten worden gestimuleerd. Migrantententplooiën activiteiten. Omdat er nog maar zo weinig over deze vorm van ontwikkeling bekend is, wordt er incorrect met deze groep omgegaan. De ontwikkelingsgerelateerde activiteiten van migranten bijvoorbeeld, deze worden nu nog niet meegewogen bij het voeren van beleid, waardoor de potenties niet ten volle worden benut.

Bij de Somaliërs in Nederland wordt deze incorrecte omgang duidelijk wanneer je kijkt naar het integratieproces. Dit verloopt zeer stroef. Het lijkt erop dat de

Nederlandse samenleving niet goed om kan gaan met de Somalische diaspora (en andere etnische minderheden). Dit wordt vooral duidelijk uit het feit dat er de afgelopen 10 jaar meer dan 10.000 Nederlandse-Somaliërs, ofwel 1/3 van de totale gemeenschap van Somaliërs in Nederland, gemigreerd is naar, vooral, het Verenigd Koninkrijk. Deze emigratiestroom wordt natuurlijk ook veroorzaakt door pullfactoren, maar vooral ook door pushfactoren vanuit Nederland.

Vanuit maatschappelijk oogpunt wordt beoogd een beter begrip te krijgen van de gevolgen (positief en negatief) van internationale migratie voor de ontwikkeling van de herkomstlanden van migranten. De nadruk ligt op het perspectief van de diaspora uit Somalië. Emigratie is als beleidsterrein van ontwikkelingssamenwerking nauwelijks ontwikkeld in Nederland; pas recent wordt de diaspora beschouwd als een groep met ontwikkelingspotentieel (van Naerssen 2006). Aangezien de diaspora voor de maatschappij een onbekend begrip is, maar toch een zeer sterke invloed uitoefent, is het van belang om licht te werpen op dit item. Bij het maatschappelijke belang is het interessant om te kijken naar de mogelijkheden van het creëren van trends in beleid, dat erop gericht is, enerzijds de negatieve gevolgen van internationale migratie te minimaliseren en anderzijds haar ontwikkelingsimpact te optimaliseren.

De sterke afname van de groep Somaliërs in Nederland de laatste jaren, is niet alleen nadelig voor de ontwikkelingsactiviteiten van deze groep, hun machtspositie en de mogelijkheden tot organisatievorming nemen hierdoor ook af. Dit zegt ook wat over het integratieproces in Nederland.

1.3 Doelstelling

Met deze scriptie wordt er informatie verschaft over welke rol migranten vervullen bij de sociaal economische ontwikkelingen van ontwikkelingslanden. Teneinde een inzicht te krijgen in hoe de migranten optimaal kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van hun herkomstland. Zodat er kennis komt over hoe migranten zo optimaal mogelijk kunnen handelen en behandeld moeten worden bij het optimaliseren van hun bijdrage aan de ontwikkeling van hun herkomstland.

Om dit te weten dien ik eerst een beter beeld te krijgen van de huidige situatie. Hiervoor gebruik ik mijn casus, de Somalische diaspora in Nederland. Vanuit dit perspectief onderzoek ik welke ontwikkelingsgerelateerde activiteiten zij ontplooiën en hoe deze bijdragen aan de ontwikkeling van hun herkomstland.

Verder heeft het als doel om te analyseren welke activiteiten bijdragen tot deze optimalisering en welke factoren er meespelen om deze te bewerkstelligen. Hierbij leg ik voornamelijk de nadruk op de vraagstukken rondom de remittances en de (tijdelijke) terugkeermigratie.

1.4 Wetenschappelijk belang

Het onderzoek is wetenschappelijk van belang, omdat het kennis biedt over hoe migranten zo optimaal mogelijk kunnen handelen en behandeld moeten worden bij het optimaliseren van hun bijdrage aan de ontwikkeling van hun herkomstland. Het biedt voor de wetenschap een nieuw perspectief op het migratie vraagstuk. Er zijn

de laatste jaren verschillende boeken verschenen die een perspectief bieden op de invloed van de transnationale migratie op ontwikkelingslanden.

Nadje Al-Ali en Khalid Koser beschrijven in hun boek: *New Approaches to Migration, transnational communities and transformation of home*, verschillende casussen van diaspora. Zij gaan uit van transnationalistisch perspectief op internationale migratie. Transnationalisme zou volgens hen de banden onderhouden tussen de migranten in het vestigingsland en het herkomstland. Voor hen is het belangrijkste dat de migranten een binding met hun 'thuis' hebben. Binnen hun context is een huis een plaats waar persoonlijke en sociale betekenissen onderbouwd worden (Al-Ali 2002).

In mijn scriptie neem ik de ideeën omtrent transnationalisme over. Ik pas ze toe binnen de netwerktheorie van Castells die ik als leidraad gebruik bij het vormen van het theoretisch concept. Wat ik mis binnen de concepten van Al-Ali en Koser, zijn de toepassingen op ontwikkelingen, zij richten zich het meeste op de functie van 'het thuis' voor migranten, waardoor het nog niet geheel toepasbaar is voor mijn scriptie.

Manuel Castells beschrijft in zijn drieluik: *the information age: economy, society and culture*, zeer uitgebreid de werking van de huidige maatschappij en zijn economische, sociale en culturele facetten. Binnen zijn theorie van de netwerksamenleving wordt mijn theoretisch kader geplaatst. Deze theorie sluit in mijn ogen goed aan bij de huidige maatschappij. Ik reken mezelf tot aanhanger van de ideeën van Castells. Het nadeel van deze benadering is echter dat hij geen goede basis geeft voor gericht casus onderzoek. De concepten zijn een blauwdruk voor de gehele wereldmaatschappij. Hierbij kijk ik naar de invloed van de netwerksamenleving op de Somalische diaspora in Nederland.

De theorie van Castells heeft als voordeel dat hij zeer uitgebreid is en de gehele huidige netwerksamenleving aan de kaak stelt. Echter, deze uitgebreidheid vormt ook zijn valkuil. Doordat er zoveel verschillende aspecten aan bod komen binnen zijn theoretisch concept is het moeilijk om een praktisch gebruik ervan te realiseren. Hiervoor verbindt de ideeën van Castells met de macro-economische theorie. Waarbij ik gebruik maak van de theorie van afhankelijkheid tussen ontwikkeling en migratie van P.A. Fischer, R. Martin en T. Straubhaar (Hammer 1997). Zij richten zich met hun theorie op de link tussen migratie en ontwikkeling op macro niveau. Zij concentreren zich op de economische aspecten van ontwikkeling. Het voordeel hiervan is dat het goed toepasbaar is bij wetenschappelijk onderzoek.

Het resultaat is een combinatie van de theorie van de netwerksamenleving van Castells en die van afhankelijkheid tussen ontwikkeling en migratie van P.A. Fischer, R. Martin en T. Straubhaar. Door deze theorieën te combineren tracht ik een inzicht te geven over de situatie van de Somalische diaspora in Nederland. De casus Somaliërs is binnen de Nederlandse samenleving ook nog zeer beperkt onderzocht. Dit onderzoek biedt voor de wetenschap nieuwe invalshoeken over de Somalische diaspora. Deze invalshoeken kunnen bruikbaar zijn bij het te formuleren beleid ten aanzien van deze groep.

De nieuw verworven kennis kan gebruikt worden voor betere formulering van adviezen en of beleidsvraagstukken ten opzichte van de Somalische diaspora in Nederland. Ik wil er op wijzen dat de scriptie op de eerste plaats een inzicht bied op

de casus Somaliërs in Nederland. Het is niet zonder meer een blauwdruk die voor iedere etnische minderheid in ieder land gebruikt zou kunnen worden. Wel kan het theoretische kader gebruikt worden om diverse casussen te benaderen en zijn de conclusies bruikbaar voor algemene beleidsvorming met betrekking tot migratie en ontwikkeling.

Deze scriptie kan dus van belang zijn voor beleidsvorming met betrekking tot de Somalische migranten in Nederland. Mijn inziens kan het zowel op het gebied van integratie als op het gebied van ontwikkelingssamenwerking gebruikt worden. Misschien is het wel tijd dat deze twee beleidsterreinen samen gaan werken. In de conclusie kom ik hier op terug.

1.5 Vraagstelling

Met deze scriptie probeer ik een antwoord te krijgen op de vraag:

Op welke manier kan via migranten, binnen de netwerksamenleving, worden bijgedragen aan de verbetering van de sociaal economische positie van ontwikkelingslanden, in het bijzonder op het gebied van remittances en terugkeermigratie?

Bij de vraagstelling richt ik me op de casus Somaliërs in Nederland.

De volgende deelvragen ondersteunen de beantwoording van deze hoofdvraag. Zij worden per hoofdstuk behandeld.

1. Wat zijn de kenmerken van de Somalische diaspora in Nederland? (Hoofdstuk 2)
2. Welke dimensies zijn van invloed op de ontwikkelingsactiviteiten van de diaspora? (Hoofdstuk 3)
3. Welke activiteiten, in het bijzonder op het gebied van remittances en terugkeermigratie, worden door Somalische diaspora ontplooid ter ondersteuning van Somalië? (Hoofdstuk 4)
4. Wat is de relatie tussen de mate van organisatieniveau van diaspora en de mate van bijdrage die ze kunnen leveren aan de sociaal economische ontwikkeling aan hun land van herkomst? (Hoofdstuk 5)
5. Waarom verloopt de integratie van de Somaliërs in Nederland niet optimaal? (Hoofdstuk 5)
6. Hoe functioneert de Somalische diaspora binnen de netwerksamenleving en de macro-economische theorie, teneinde vast te stellen waar verbeteringen kunnen optreden om de ontwikkelingsactiviteiten te optimaliseren. (Hoofdstuk 6)

1.6 Methodologie / Probleem aanpak

De data voor deze scriptie zijn verzameld tijdens drie fases, namelijk tijdens mijn stage bij het Ministerie van buitenlandse zaken, uit literatuur onderzoek en uit interviews met Somaliërs, Somalische organisaties en andere betrokken organisaties.

De reden voor mij om te kiezen voor een casus studie is dat door het gebruik maken van een casus de theorie getoetst kan worden en met behulp van de casus heb je gelijk de mogelijkheid om verduidelijkende voorbeelden te geven. De reden dat ik juist voor deze casus heb gekozen heeft te maken met de bestaande mogelijkheden die er op dat moment voor mij waren. Ik had net een onderzoek afgerond over migratie en ontwikkeling: "International Migration and Development: Viewpoints and Policy Initiatives in the Countries of Origin". Hierbij veel kennis opgedaan over de invloed van migratie op ontwikkelingslanden. Deze kennis wilde ik graag gebruiken bij het maken van mijn scriptie. Ook ben ik tijdens dat onderzoek in aanraking gekomen met Somalische diaspora in Nederland. Tenslotte was de keuze beïnvloed door het ontbreken van bestaand materiaal over deze doelgroep. Aangezien er nog veel kennis betreffende dit onderwerp ontbreekt en er geen volledige theorieën bestaat, is dit een exploratieve scriptie

Deze scriptie is in 6 fasen tot stand gekomen

Fase 1. Stage bij Ministerie van Buitenlandse zaken via de Universiteit

Als stage heb ik meegewerkt aan een onderzoeksproject: "International Migration and Development: Viewpoints and Policy Initiatives in the Countries of Origin". Het onderzoek werd verricht onder auspiciën van de onderzoekgroep "Migration and Development" van de Radboud Universiteit Nijmegen en gefinancierd door het Ministerie van Buitenlandse Zaken en het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Het onderzoeksproject begon in mei 2006 en had als doel een beter begrip te verkrijgen van het perspectief van de zendende landen op de gevolgen van internationale migratie voor nationale ontwikkeling (met een nadruk op Sub-Sahara Afrika). Het onderzoek betrof een verkenning naar (1) de percepties van en de verbanden tussen internationale migratie en ontwikkeling vanuit het perspectief van de emigratielanden, en (2) de trends in beleid die erop gericht zijn om enerzijds de negatieve gevolgen van internationale migratie te minimaliseren en anderzijds haar ontwikkelingsimpact te optimaliseren (van Naerssen 2006).

Binnen dit onderzoek heb ik me gericht op de het verzamelen van gegevens over migrantengroepen, het opstellen van een lijst met bestaande migrantengroepen die zich bezig houden met ontwikkeling van hun land van herkomst.

Ook heb ik kwalitatief onderzoek verricht, in de vorm van interviews met Migrant Organisaties (MO's) en het bezoeken van conferenties. Tijdens deze interviews en conferenties ben ik voor het eerst in contact gekomen met Somalische migranten.

Het doel van dit onderzoek was een beeld te krijgen van:

1. de activiteiten van de MO's op het terrein ontwikkelingssamenwerking;
2. de ontwikkelingsvisie van deze organisaties;
3. de verwachtingen van Afrikaanse MO's ten aanzien van Nederlandse ontwikkelingsorganisaties;
4. hun opinie over internationale migratie en het migratiebeleid in de landen van herkomst en in Nederland;
5. hun visie op de eigen rol in Nederland en voor de landen van herkomst.

De stage was gericht op de totale Diaspora uit vooral Sub-Sahara Afrika in Nederland. Ook is het perspectief hierbij vanuit de ontwikkelingslanden zelf. Al moet gezegd worden dat mijn onderdeel vooral het perspectief van de diaspora belichten. Wel heb ik zelf mijn vraagtekens bij het misschien wel te brede karakter van dit onderzoek. Ik zelf ben meer voorstander van het analyseren per casus. Algemene conclusies vind ik vaak betrekkelijk. Ook ben ik tegen het gebruik van een soort van blauwdruk voor alle situaties. Daarom denk ik dat het van belang is om per actie een casus gericht onderzoek te doen. Dit alles neemt niet weg dat er tijdens het onderzoek belangrijke conclusies naar voren zijn gekomen die ik ook zal gebruiken in deze scriptie.

Fase 2. Het verzamelen van geschreven materiaal.

Het grootste deel van de informatie voor de scriptie is verzameld door middel van een literatuuronderzoek. Vooral in het begin van het proces is er naar zoveel mogelijk relevante informatie gezocht. De Somalische diaspora is een groep die tot op heden nog niet zeer uitgebreid onderzocht is. Hierdoor is er nog niet uitgebreid over geschreven in boeken. De nadruk van bronnen is komen te liggen op publicaties, tijdschriften en artikelen. Een deel van de informatievergaring heeft plaatsgevonden tijdens twee conferenties over de Somalische diaspora die ik heb bijgewoond in Den Haag. Hier heb ik middels gesprekken en het verkrijgen van geschreven bronnen veel kennis kunnen vergaren voor mijn onderzoek.

Tijdens deze fase is ook een lijst aangelegd van Somalische organisaties in Nederland (zie bijlage 2. Lijst met Somalische organisaties in Nederland). Deze lijst bestaat uit 182 organisaties. In deze lijst wordt de naam en de contactgegevens (voor zover bekend) van de organisaties weergegeven. Daarbij geef ik, voor zover bekend een korte omschrijving van de organisatie. Ook staat bij een aantal organisaties vermeldt wat voor een type organisaties het zijn. De organisaties zijn gesorteerd op plaats wat een overzicht bied van de mate van georganiseerdheid per plaats en vaak ook iets zegt over de grote van de groep Somaliërs in een plaats.

De organisaties die in de lijst staan vermeld zijn verzameld met behulp van het internet, vooral via de sites www.africaserver.nl en www.fsan.nl. Tevens is gebruik gemaakt van de lijst van Anja van Heelsum, *Database van Afrikaanse organisaties* (Heelsum 2005) en mijn eigen lijst uit het voorgaand onderzoek beschreven in fase 1 (Kusters 2006). Een probleem bij de lijst is dat ik niet heb kunnen checken of al die organisaties nog bestaan. Aangezien een geruim aantal organisaties geen website hebben of een telefoonnummer vermelden, valt erg moeilijk te controleren of de organisatie nog bestaat. Een aantal zal waarschijnlijk zijn opgeheven en misschien

dat door naamsverandering enkele nog dubbel staan vermeld. Zeker dit laatste heb ik zoveel mogelijk er uit proberen te filteren. Door de grote vlucht van Somaliërs vanuit Nederland naar Engeland, vanaf ongeveer 1996, zijn veel organisaties of stukke kleiner geworden of opgeheven.

Ik heb geen selectie gemaakt van organisaties die zich specifiek bezig houden met ontwikkelingsactiviteiten. Tijdens deze fase was het vooral interessant om te kijken naar de mate van georganiseerdheid van de Somalische migranten in Nederland. Het aantal migranten organisaties (groot) zegt hier wat over. Wel heb ik alleen organisaties toegevoegd die of werken aan situatieverbetering van de Somaliërs hier, en of aan de situatie van de Somaliërs in Somalië. Beide soort organisaties zijn positief voor de ontwikkeling van de Somalische diaspora met het oog op ontwikkeling van Somalië. Voor organisaties die zich bezig houden met ontwikkelingsactiviteiten is dat duidelijk. Organisaties die zich bezig houden met de positieverbetering van de Somaliër hier zorgen ervoor dat de Somaliërs een betere positie krijgen om ontwikkelingsactiviteiten af te dwingen door bijvoorbeeld te lobbyen. Religieuze en commerciële organisaties zoals moskeeën en Somalische markten heb ik buiten beschouwing gelaten.

Fase 3 Interviews en gesprekken.

Voor mij was het belangrijk om een ingang te krijgen binnen het Somalische netwerk hier in Nederland en daar gebruik van te maken om meer informatie te verzamelen. Door het bezoeken van congressen en het benaderen van Somalische personen is dit deels gelukt. Tijdens deze derde fase heb ik interviews afgenomen en gesprekken gevoerd. Ik heb 9 interviews afgenomen met Somalische personen en instanties. Uit Nederland en een interview met een Somalische Nederlander die naar Engeland is gemigreerd. Naar mate de interviews vorderde kwam er steeds minder nieuwe informatie voor de scriptie. Deze reden plus de gelimiteerde tijd hebben er voor gezorgd dat ik niet meer interviews heb afgenomen.

De selectie van geïnterviewde personen is arbitrair. Van verschillende personen en instanties heb ik geen reactie mogen ontvangen op mijn verzoek tot interview. Hieruit leid ik af dat, waarschijnlijk, een aantal van de door mij benaderde organisaties niet meer in die hoedanigheid bestaan. De organisaties die ik heb geïnterviewd zijn op een na allemaal bezig met activiteiten ter verbetering van de situatie in Somalië (ontwikkelingsgerelateerde activiteiten). Een organisatie richt zich vooral op de integratie van de Somaliërs hier in Nederland. Alle Somaliërs die ik heb gesproken ontplooiden in ieder geval individueel ontwikkelingsgerichte activiteiten, vaak in de vorm van remittances.

De informatie die ik uit de interviews heb gehaald heb ik in de scriptie verwerkt. Ook verwijst ik door middel van diverse citaten naar de interviews, waarbij ik het geslacht en de woonplaats van desbetreffende persoon noem. De reden dat ik niet voor bijvoorbeeld de leeftijd of het aantal jaren in Nederland gekozen heb, komt door het ontbreken van deze gegevens bij een aantal respondenten. Om toch een onderscheid te maken tussen verschillende personen heb ik ervoor gekozen om de woonplaats van de respondenten erbij te voegen.

De vragen die ik tijdens het interview heb gesteld waren bedoeld om mij extra inzicht te verschaffen om de doelstelling te behalen (zie bijlage 1. De interview vragen). De verwerking van de interviews heeft plaatsgevonden door middel van het uitschrijven van de belangrijkste aantekeningen en het naluisteren en uitschrijven van enkele opgenomen interviews.

Behalve interviews heb ik gesprekken gevoerd met verschillende personen en instanties. Tijdens twee bezoeken aan conferenties van Somaliërs hebben deze gesprekken voornamelijk plaatsgevonden. Ook de informatie die tijdens deze conferenties verspreid werd door middel van artikelen, folders en sprekers heb ik in de scriptie verwerkt. Het verschil tussen de interviews en de gesprekken is dat bij de interviews ik heb gewerkt volgens mijn eigen protocol van vragen. Tijdens de gesprekken was het meer informatief en kwamen er ook veel andere aspecten naar voren en bleven verschillende vragen uit. Ook heb ik een aantal gesprekken gevoerd door middel van het gebruik van mail en met Somaliërs die ik per toeval tegen kwam. Het aantal gesprekken zit op ongeveer 8. Hiervan zijn er overigens vier met medefinancieringsorganisaties en ontwikkelingsorganisaties, dit om de invalshoek van de organisaties waarmee Somalische organisaties samenwerken te belichten (zie ook bijlage 3 gesprekken met organisaties en contactpersonen).

Fase 4. Het analyseren van het materiaal.

De vierde fase bestond uit het ordenen van het materiaal. In deze fase zijn de theoretische bronnen en de empirische bronnen geanalyseerd. Hierbij heb ik de verschillende theoretische invalshoeken geanalyseerd en een selectie gemaakt van bruikbare invalshoeken voor de scriptie. Een grote moeilijkheidsfactor hierbij was het afbakenen van de juiste bronnen en theorieën. Om deze fase geheel af te bakenen bleek erg lastig, tijdens de schrijffase en het vormen van het theoretische kader bleef ik ongewild toch door gaan met het analyseren van materiaal.

Fase 5. Vormen van theoretisch kader

Tijdens de vijfde fase heb ik het theoretisch kader gevormd dat ik gebruik voor de scriptie

Door het ontbreken van deze gerichtheid heb ik ervoor gekozen om een neo-economische invalshoek aan de netwerksamenleving van Castells te koppelen. Hierbij heb ik gebruik gemaakt van de theorie van afhankelijkheid tussen ontwikkeling en migratie van P.A. Fischer, R. Martin en T. Straubhaar (Hammer 1997). Deze theorie richt zich op de link tussen migratie en ontwikkeling op macro niveau. Zij concentreren zich met op de economische aspecten van ontwikkeling. Het is een macro-economische theorie. Hoewel deze zich voornamelijk richt op de economische aspecten van de ontwikkeling is dit volgens mij toch de best bruikbare. Behalve dat dit de theorie overzichtelijk maakt, zijn de economische indicatoren vaak de enige indicatoren waarmee ontwikkeling van een land gemeten kan worden.

Op deze manier heb ik getracht een omgeving te creëren waarin het vormen van een theoretisch concept mogelijk was.

Door de brede invalshoek, aangedragen door Castells, denk ik dat ik beter een antwoord kan geven op de probleemstelling waarbij ik me richt op de onduidelijkheid die bestaat betreffende de rol van de Somalische diaspora in Nederland en hun functie/rol bij ontwikkeling. Wanneer ik bijvoorbeeld alleen een macro-economische invalshoek zou hanteren zou het gevaar bestaan dat er verschillende aspecten onbelicht zouden blijven. Op deze manier optimaliseer ik de kans dat er zoveel mogelijk invalshoeken belicht worden.

Omdat ik bij de theorie ga kijken naar de oorzaken van de ontwikkeling kan de doelstelling: *het krijgen van een beeld van de Somalische diaspora in Nederland en hun bijdrage aan de ontwikkeling van Somalië, met de primaire focus op de ontwikkelingsgerichte activiteiten van de Somalische diaspora*, ook beter behandeld worden. Dit tevens door de brede opzet van de theorie van Castells.

Fase 6. De schrijffase

De derde fase van het onderzoek bestaat uit het uitwerken en analyseren van de casus aan de hand van de verzamelde literatuur. Hierbij is het onderzoeksrapport gerealiseerd door het koppelen van het empirische en theoretische materiaal en het beantwoorden van de deel en hoofdvragen.

Tijdens de schrijffase heb ik gebruik gemaakt van geschreven informatie en van de informatie die ik heb verzameld door middel van gesprekken en interviews. Ook heb ik kennis die ik heb opgedaan tijdens mijn stage (beschreven in fase 1) gebruikt. Bij de schrijffase heb ik geprobeerd door middel van een heldere uiteenzetting een antwoord te krijgen op de vraagstelling. Veelvuldig heb ik gebruik gemaakt van gesproken citaten uit de interviews, gesprekken en literatuur om mijn verhaal te verduidelijken.

Hoofdstuk 2

De kenmerken van de Somalische diaspora in Nederland

In dit hoofdstuk ga ik in op de kenmerken van de Somalische diaspora in Nederland.

2.1 Schets van Somalië

2.1.1 Geografie en Demografie

Somalië ligt in de Hoorn van Afrika aan de Indische Oceaan en de Golf van Aden. De hoofdstad Mogadishu ligt in het zuidelijk deel. Somalië is een republiek. Het werd onafhankelijk van het Verenigd Koninkrijk (noordelijk deel) en Italië (zuidelijk deel) in 1960. Het noordelijke Somaliland en het oostelijk, Puntland hebben zich in 1991 onafhankelijk verklaard, maar deze status heeft (nog) geen internationale erkenning gekregen. Het land is met 637,657 vierkante kilometer ongeveer 16 keer zo groot als Nederland (CIA world factbook 2007). Het aantal inwoners is zeer moeilijk vast te stellen. Dit heeft onder andere te maken met het feit dat 60% van de bevolking een nomadisch leven leidt. Zeker zo belangrijk is echter dat het aantal inwoners in de afgelopen decennia nogal fluctueert door instroom- en uitstroombewegingen. Het huidige aantal wordt geschat op 7 tot 9 miljoen inwoners, waarvan 1 miljoen in Mogadishu leeft (Tillaart 2000). In de buurlanden Kenia, Ethiopië en Djibouti wonen verder nog ongeveer 1 miljoen Somaliërs. Naar schatting verblijven er anno 2000 120.000 personen met de nationaliteit van Somalië (Somaliërs) in Europa, deels met verblijfsstatus, deels nog in procedure op de asielaanvraag, deels niet officieel geregistreerd (MinBuZa 2000).

Illustratie 1. Somalië
(CIA world factbook, 2007)

2.1.2 Economie

De economie van het land is gebaseerd op de export van vee. Op kleine schaal wordt er ook landbouw beoefend. Het Somalische klimaat is heet. Vooral in het noorden valt er weinig neerslag. Regelmatig wordt het land getroffen door grote droogtes, wat hongersnood en economische malaise tot gevolg heeft. Vooral de

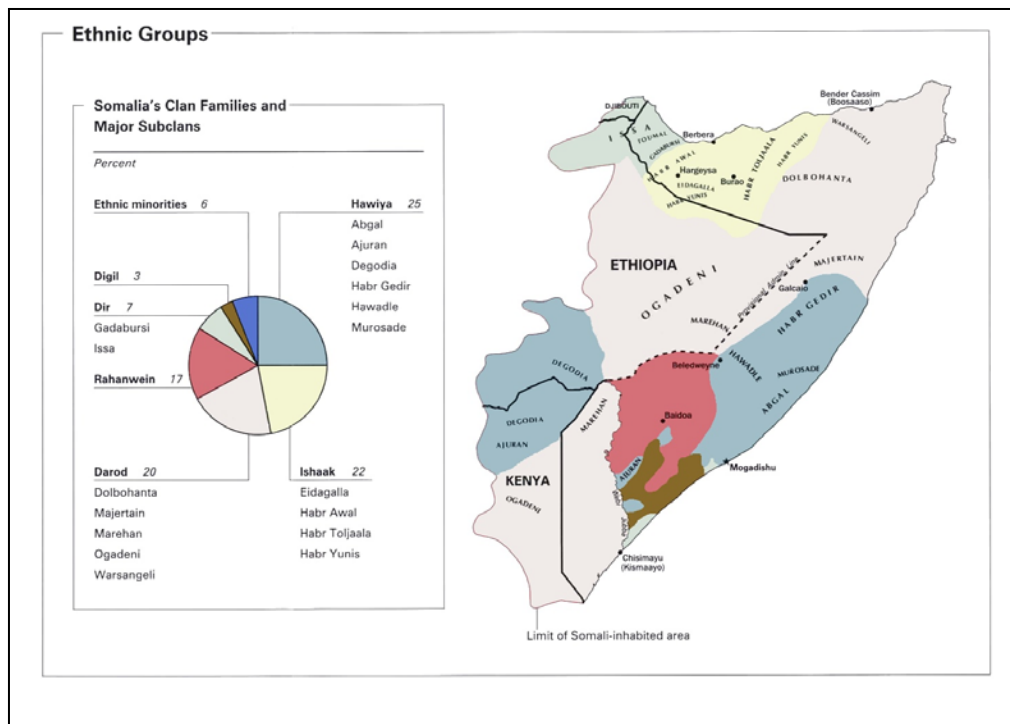
laatste jaren heeft dit grote negatieve gevolgen gehad voor het land. De kustlijn is de langste van Afrika, maar de rijke visgronden worden grotendeels door buitenlandse maatschappijen leeggevestigd. De op kleine schaal aanwezige eigen visindustrie is met de tsunami van kerst 2004 volledig weggevaagd. De toch al kleine industriële sector werd in de oorlog afgebroken. Voor een groot deel is de economie van Somalië afhankelijk van de overmakingen van Somaliërs in het buitenland, de remittances (hier kom ik in hoofdstuk 4 nog op terug). Qathandel is een belangrijk handelsproduct. Het beslaat 30% van de handelsbalans (MinBuZa 2000).

2.1.3 Etniciteit en religie

Vijfentachtig procent van de bevolking is qua etnische herkomst Somali. Vergeleken met de meeste Afrikaanse landen is deze samenstelling erg homogeen. Ze hebben een gemeenschappelijke taal en een gemeenschappelijke godsdienst. Het merendeel van de Somaliërs is praktiserend moslim, behorend tot de Soenitische moslims. De Shafii interpretatie van de Sharia is de richtlijn voor het dagelijkse leven. Deze geloofsrichting is verwant aan de Marokkaanse Islam (Tillaart 2000).

2.1.4 Clans en rivaliteit

Ondanks deze grote homogeniteit binnen het land, is het misschien wel het meest instabiele land ter wereld. Achtergrond hiervan vormt de indeling van de Somalische bevolking in verschillende clans. Elke Somaliër behoort tot een bepaalde clan en dient de belangen van de clan uit te dragen. Iedereen kent zijn of haar voorvader tot aan de stamvader van de clan toe. Zo een clanfamilie omvat een groot aantal groepen in een omvangrijk geografisch gebied. Deze clans spelen een belangrijke rol in het politieke en sociale leven in het land. De identiteit van de Somaliërs wordt sterk bepaald door de clan waartoe ze behoren. Er zijn zes clangroepen te onderscheiden: de noordelijke Samaal-groep: hiertoe behoren: Isaaq, Darod, Hawiye en Dir en de zuidelijke Saab-groep die bestaat uit de Digil en de Rahanweyn. Qua grootte verschillen de clans niet veel van elkaar. Een clan is onderverdeeld in subclans ('rers'), die weer kunnen uiteenvallen in solidariteitsgroepen van verwante rers of eenheden binnen een rer (Jhazbhay 2004).

Illustratie 2. Etnische groepen in Somalië in 2002
(Bron: CIA world factbook, 2002 (de feitelijkheid wordt betwist))

De clans opereren gezamenlijk. Bij een schaarste aan grondstoffen kunnen er conflicten ontstaan. Deze conflicten worden uitgevochten via clanlijnen. Hierdoor bestaat er veel rivaliteit tussen de verschillende clans.

2.2 Geschiedenis

2.2.1 Kolonialisatie

Vanaf de tweede helft van de 19de eeuw begonnen verschillende Europese grootmachten zich te bemoeien met de Hoorn van Afrika. Frankrijk als eerste in 1856 en na de opening van het Suezkanaal in 1869 volgden de Britten en de Italianen. De Fransen vestigden zich in het Noorden, het huidige Djibouti. De Britten vestigden zich in het gebied dat tegenwoordig gezien kan worden als Noord Somalië (Somaliland en Puntland), vanaf 1886 viel dit gebied onder het Britse protectoraat. Italië, de toenmalige bondgenoten van de Britten, stichtte een kolonie in het gebied dat tegenwoordig bekend staat als Zuid-Somalië.

Illustratie 3. De driedeling van Somalië (grenzen worden betwist)
(Care, 2007)

2.2.2 Prekoloniale tijdperk tot en met de dictatuur

De huidige Somalische republiek ontstond in 1960 na de hereniging en onafhankelijkheid van het Britse Noorden en Italiaanse Zuiden. Er ontstond een nieuw land met een bevolking van ongeveer 2 miljoen mensen. Aben Abdullah Osman werd de eerste president. Gelijktijdig met de onafhankelijkheid werd er een democratische meerpartijen structuur ingevoerd naar Westers voorbeeld. Meteen stond deze centralistische structuur al op gespannen voet met de al veel langer bestaande clannen structuur.

Meteen al na de onafhankelijkheid in 1961 ontstonden er spanningen binnen het land. Een groep legerofficieren voerde een mislukte staatsgreep uit. Hun beweegreden was vooral de keuze voor Mogadishu als hoofdstad en de opvatting dat het zuidelijk deel van Somalië bevoorrecht werd. Zij streefden naar de onafhankelijkheid van Somaliland. Ook ontstonden er direct al spanningen met de buurlanden. Veel gebieden rondom Somalië werden bewoond door clanleden die qua cultuur, taal en geloof het beste bij Somalië pasten. Somalië claimde deze gebieden. In februari 1964 leidde dit tot een open oorlog met Ethiopië. De Afrikaanse eenheid bemiddelde in dit conflict wat uiteindelijk leidde tot een wapenstilstand en een gedemilitariseerde zone in de Ogaden woestijn (Ethiopië). De VS zagen potenties qua oliewinning in het land, ze beloofden hulp aan Somalië op economisch en militair gebied, en Amerikaanse oliemaatschappijen kregen de gelegenheid olie te winnen. Ook de Sovjet-Unie bood hulp aan, let wel we zijn inmiddels midden in de Koude Oorlog aanbeland. Door grote droogte ontstond er in 1965 een grote hongersnood. Door dit gebrek aan voedsel vlogen de diverse stammen elkaar in de haren. Ook de banden met de buurlanden bleven erg slecht. In 1968 werd er een wet aangenomen die het onmogelijk moest maken om partijen op te richten die op stamverwantschap gebaseerd waren. Er werd dat jaar steeds meer een prowesterse koers gevaren en de toenmalige president Shermarke bracht zelfs een bezoek aan Kenia om de banden te verbeteren. In 1969 werd President Shermarke door een politieagent doodgeschoten tijdens een werkbezoek in Noord-Somalië. Op 21 oktober dat jaar pleegden vier kolonels uit het Somalische leger een staatsgreep. Ze benoemden een Opperste Revolutionaire Raad, met Mohammed Siad Barre als voorzitter. Hij werd ook president van Somalië. Aanvankelijk voerde hij belangrijke verbeteringen door zoals een omvangrijke uitbreiding van de gezondheidsvoorzieningen en onderwijs. Ook werden er diverse pogingen ondernomen om traditionele verdelingen tussen de verschillende clans te doorbreken. In het begin kon Barre nog rekenen op veel steun vanuit de bevolking, maar deze nam al snel af naarmate het regiem steeds meer veranderde in een dictatuur. In oktober 1970 werd Somalië uitgeroepen tot 'Socialistische Staat'. De nieuwe regering trad met harde hand op tegen elke vorm van tegenstand. Spanningen met het Westen namen weer toe. Ook strooide Somalië zout in de wonden van de VS door banden te onderhouden met Noord-Vietnam.

Onder het bewind van Barre verslechterde de relatie met de buurlanden tot een nieuw dieptepunt. Dit leidde in 1977 tot een nieuwe oorlog met Ethiopië over de Ogaden woestijn. Aanvankelijk verliep de oorlog goed voor Somalië, voornamelijk dankzij de materiële steun van de Sovjet-Unie. De oorlog had echter rampzalige gevolgen voor Somalië. Eind 1977 waren de Somaliërs verdreven uit Ethiopië. Behalve de directe humanitaire gevolgen van de oorlog in de vorm van het verlies van mensenlevens, vluchtten meer dan een miljoen etnische Somaliërs uit angst voor represailles van het Ethiopische leger. Als gevolg van deze nederlaag, een zeer ernstige droogte tussen 1978 en 1979 en de toenemende schending van de mensenrechten, groeide het verzet tegen Barre. In het begin vooral vanuit de Isaaq-clan in het Noorden. Barre begon een tegenoffensief met als resultaat een zeer bloedige burgeroorlog en nog meer grote stromen van vluchtelingen (Tillaart 2000).

2.2.3 1991 tot nu

In 1991 kwam er een einde aan het regiem van Barre. Het Verenigd Somalisch congres slaagde er echter niet in om het land daadwerkelijk te verenigen. Het ontbreken van een centraal gezag leidde tot een machtsvacuüm. Hierdoor ontstonden grote gewapende conflicten tussen de verschillende clans en milities. In 1992 leidde de Verenigde Staten een interventie, onder de naam restore hope, in Somalië. De vredesmissie werd echter een groot fiasco. In 1993 werden twee helikopters met Amerikaanse soldaten erin neergeschoten en werden 19 Amerikaanse mariniers op beestachtige wijze om het leven gebracht en door de straten van Mogadishu gesleept. De film *Black Hawk Down* gaat daarover. Toen trok de VS zich terug. Dat was het begin van de internationale verwaarlozing (Nedsome 2002). De bloedige burgeroorlog bleef aanhouden. In 2004 werd er een interim-regering aangesteld maar deze interim-regering blijkt behoorlijk vleugellam te zijn. Ze zijn eigenlijk constant bezig met het voeren van de strijd tussen de verschillende clans. Met de opkomst van de Islamitische rechtbanken in 2006 bleek pas hoe zwak deze interim-regering eigenlijk was. Zonder de interventie van de Ethiopische troepen zou het geen kans hebben gehad tegen de Islamitische rechtbanken. Internationaal is er redelijk positief gereageerd op de Ethiopische interventie, maar voor de Somalische bevolking ligt dit, vooral vanwege het verleden tussen deze twee landen, erg gevoelig. De voortdurende strijd tussen de clans en subclans en de zeer slechte situatie voor de bewoners op het sociaal economische vlak maar ook op het gebied van mensenrechten, zorgen voor een onzekere toekomst en continue stromen van vluchtelingen.

2.3 Somalische Vluchtelingen

2.3.1 De vluchtelingen

Volgens schattingen van het United Nations Development Programme (UNDP) waren er in 2004 ongeveer 380 duizend Somaliërs binnen Somalië zelf op de vlucht. Ook schatte het UNDP dat door de oorlog en hongersnood vanaf de jaren zeventig meer dan een miljoen Somaliërs uit hun land verdreven zijn (UNDP 2007). Het grootste gedeelte van deze vluchtelingen trok naar vluchtelingenkampen in Ethiopië, Kenia en Djibouti. Slechts een klein deel, over het algemeen de beter opgeleiden en of welgestelde, zijn vanuit die vluchtelingenkampen doorgereisd naar Westerse landen (Tillaart 2000). De belangrijkste oorzaken voor de vluchtelingen zijn de diverse

oorlogen en hongersnood. Het aantal Somaliërs dat asiel aangevraagd heeft in het Westen, wordt door de United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) geschat op 117.300 (UNHCR 2007). Van deze groep bevonden zich in 1999 er 23.864 in Nederland, ofwel 20% (CBS 2007).

2.3.2 Somaliërs in Nederland

Nederland is gelegen in het Noordwesten van Europa aan de Noordzee. Het land richt zich al eeuwen lang sterk op de handel en transport. Nederland kent een lange geschiedenis op het gebied van de Afrikaanse diaspora. Een zwarte hoofdstuk hierin is het aandeel van de Nederlanders bij het verhandelen van ongeveer een half miljoen Afrikaanse slaven in de 16de en 17de eeuw.

Na de Tweede Wereldoorlog zijn er vier grote golven van migranten naar Nederland gekomen. De eerste betreft zo'n 300.000 Indonesiërs die na de val van Nederlands Indië naar Nederland migreerden. De tweede golf zijn de gastarbeiders uit voornamelijk Turkije en Marokko die in de jaren 60 en 70 naar Nederland migreerden met economische redenen; bij de eeuwwisseling werd hun aantal op 600.000 geschat (CBS 2007). De derde golf betreft de Surinamers en Antillianen die rond de onafhankelijkheid van Suriname (1975) en het militaire regiem wat daarop volgde naar Nederland kwamen. Hun aantal werd bij de millenniumwisseling geschat op 117.000 Antillianen (inclusief Arubanen) en 317.000 Surinamers (CBS 2007). De vierde golf betreft de politieke en economische vluchtelingen uit Azië, Oost-Europa en Afrika, vanaf ongeveer 1980. Bij de millenniumwisseling werd het aantal Afrikanen in Nederland direct uit Afrika geschat op meer dan 100.000 (Blakely 2005). De Somaliërs vormden met 28.780 een van de grootste groepen hiervan. Behalve deze 100.000 waren er in 1980 al schattingen van 25.000 illegale Afrikanen in Nederland. De verwachtingen zijn dat het aantal Afrikanen in Nederland de komende jaren wel zal toenemen maar veel minder snel dan voorheen (Blakely 2005).

Het aantal Somaliërs in Nederland wordt gekenmerkt door een grillig verloop qua aantallen. Opvallend is, dat er ondanks grote fluctuaties geen noemenswaardige verschillen zijn te noemen tussen het aantal in 1996 en 10 jaar later in 2006. Tot het jaar 2001 neemt het aantal toe tot bijna 30.000 terwijl het aantal daarna weer snel afneemt (zie illustratie 4).

			Onderwerpen	Bevolking totaal
				Totaal mannen en vrouwen
Herkomstgroepering	Regio's	Leeftijd	Perioden	Absoluut
Somalië	Nederland	Totaal alle leeftijden	1996	20 060
			1997	23 864
			1998	25 842
			1999	27 421
			2000	28 780
			2001	29 631
			2002	28 979
			2003	27 567
			2004	25 001
			2005	21 733
			2006	19 893

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen 2007-02-27

Illustratie 4. Somaliërs in Nederland

Dit heeft maken met verhuisgedrag van Nederlandse Somaliërs naar, vooral Engeland. De redenen van migreren uit Nederland wijzen grofweg in een tweetal richtingen: economisch-sociaal-maatschappelijke deelname en cultuur-religieuze mogelijkheden. Uit onderzoek is gebleken dat een aanzienlijk aantal van de Somalische groep beide dimensies ervaart. Nederland zou hen beperken in hun vrijheid en in hun mogelijkheden tot te ontplooiën (Reek 2003).

Nederland is na Groot-Brittannië het land met de grootste Somalische gemeenschap ten Noorden van de Sahara. Het is onduidelijk waarom er verhoudingsgewijs veel Somaliërs naar Nederland zijn getrokken. Volgens onderzoek van Van den Tillaart (Tillaart 2000) heeft bijna tweederde deel van de in Nederland verblijvende Somaliërs geen duidelijke voorkeur voor een bepaald (West-Europees) land. Als er al een voorkeur is, wordt die gevormd door de aanwezigheid van familie of kennissen in Nederland en de positieve bekendheid van Nederland in het kader van asielopvang, hoewel dit de laatste jaren wat is veranderd. De sterke oriëntatie op Groot-Brittannië lijkt voor te komen uit de overeenkomsten van taal en de koloniale banden.

Verreweg de belangrijkste motieven voor de Somaliërs om zich hier te vestigen zijn op basis van politiek asiel. Verder is er nog een aantal aanvragen vanuit gezinshereniging.

Immigratie van Somaliërs naar migratiemotief

			Onderwerpen	Totaal alle motieven	Arbeid	Asiel	Gezins-hereniging	Mee migrerend gezinslid	Gezins-vorming	Studie	Overige motieven
Geboorteland	Geslacht	Leef-tijd	Perioden	<i>Absoluut</i>							
Somalië	Totaal mannen en vrouwen	Totaal alle leeftijden	1995	2 922	1	2 435	402	16	50	-	17
			1996	3 462	1	3 033	346	22	36	-	22
			1997	1 625	1	1 236	330	11	32	1	14
			1998	1 344	5	992	280	8	47	-	12
			1999	1 579	2	1 297	220	1	47	1	10
			2000	2 020	7	1 711	242	5	48	-	11
			2001	1 554	13	1 260	189	4	67	-	23
			2002	829	15	598	140	1	64	-	12
			2003	344	4	211	86	1	38	1	2
			2004	292	3	165	91	3	23	-	11

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen 2007-02-27

Illustratie 5. Immigratie van Somaliërs naar migratiemotief

Slechts een zeer beperkte groep komt vanwege arbeidsmotieven naar Nederland. Wanneer je de tabel bekijkt (Illustratie 5) dan valt op dat zeker de laatste jaren het aantal aanvragen zeer sterk is afgenomen. Of deze afname samenhangt met de afnamen van het aantal Somalische vluchtelingen of met de strengere toetredingsregels naar Nederland durf ik niet te zeggen en is ook niet van belang voor dit onderzoek.

2.3.3 Samenstelling en demografie

De Somalische populatie in Nederland vormt een vrij homogene groep. De meeste zijn afkomstig uit de steden, relatief goed opgeleid en waren in staat de reis naar Europa te financieren. Van deze groep zijn er veel jonge mannen. Maar er zijn bijvoorbeeld ook weduwen (door de gevechten in Somalië) en minderjarige individuele reizigers (MinBuZa 2000). De Somaliërs in Nederland zijn relatief jong. Dit komt overwegend door de binnenkomst van jonge asielzoekers vanaf 1990, evenals door het aantal geboortes onder Somaliërs in Nederland. Er zijn veel grote Somalische gezinnen in Nederland. De verhouding man vrouw verhoudt zich 67-43 (Tillaart 2000).

Vanwege het Nederlandse spreidingsbeleid van verblijfsgerechtigde vluchtelingen woont de Somalische gemeenschap over heel Nederland verspreid. Na uitplaatsing vindt er relatief veel verhuizing plaats in het bijzonder naar de steden die in de tabel vermeldt staan, kennelijk vanuit de behoefte dichter bij elkaar te wonen. Extra voorkeur hebben daarbij de grote steden in het westen. Den Haag staat onder Somaliërs bekend als 'klein Mogadishu' (MinBuZa 2000).

Somalische inwoners per gemeente in 1999 (grootste)	
Gemeente	Aantal
Rotterdam	1.765
Tilburg	1.730
Den Haag	1.630
Amsterdam	1.165
Eindhoven	910
Delft	560
Nijmegen	520
Utrecht	480
Arnhem	480
Amersfoort	465
Schiedam	435
CBS	

Illustratie 6. Somalische inwoners per gemeente

Somaliërs per regio en geslacht, 1 januari					
		Onderwerpen	Bevolking totaal		
			Totaal mannen en vrouwen	Mannen	Vrouwen
Herkomstgroep	Regio's	Perioden	Absoluut		
Somalië	Groningen	2006	533	305	228
	Friesland	2006	683	355	328
	Drenthe	2006	360	189	171
	Overijssel	2006	709	390	319
	Flevoland	2006	289	158	131
	Gelderland	2006	2 126	1 150	976
	Utrecht (2006	1 699	898	801
	Noord-Holland	2006	2 779	1 482	1 297
	Zuid-Holland	2006	5 917	3 092	2 825
	Zeeland	2006	201	116	85
	Noord-Brabant	2006	3 638	1 976	1 662
	Limburg	2006	959	530	429

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen 2007-02-27

Illustratie 7. Somaliërs per provincie

Verdeeld over heel Nederland zitten de Somaliërs voornamelijk in het Westen. Maar in iedere provincie bevinden zich wel Somaliërs.

Bevolking per regio naar herkomstgroepering en geslacht, 1 januari

			Bevolking totaal
			Totaal mannen en vrouwen
Herkomstgroepering	Regio's	Perioden	Absoluut
Somalië	Noord-Nederland	2006	1 576
	Oost-Nederland	2006	3 124
	West-Nederland	2006	10 596
	Zuid-Nederland	2006	4 597

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen 2007-02-27

Illustratie 8. Somaliërs per regio

2.4 Somalische organisaties in Nederland

Nederland kent een grote hoeveelheid aan Somalische organisaties (zie bijlage 2. Lijst met Somalische organisaties in Nederland). De grote van de organisaties verschilt ook zeer sterk, zo zijn er eenmansorganisaties en organisaties die enkele honderden leden tellen. Door de grote trek van Somaliërs vanuit Nederland naar Engeland, vanaf ongeveer 1996, zijn veel organisaties of stukken kleiner geworden of opgeheven. De organisaties die ik heb opgenomen in de lijst zijn niet alleen organisaties die zich perse met de ontwikkeling van Somalië bezig houden. Deze organisaties houden zich ook bezig met integratie en belangversterking van de Somaliërs in Nederland. Ik heb deze organisaties erbij betrokken omdat ook zij een bijwerking hebben bij de ontwikkelingsgerelateerde activiteiten van de Somaliërs. Zij zorgen voor een positieverbetering van de Somaliërs in Nederland. Hierdoor kunnen zij zich sterker maken voor de Somalische zaak en in ieder geval ondersteunen bij de ontwikkeling van Somalische netwerken in Nederland. Daarbij zijn veel op ontwikkeling gerichte organisaties ooit begonnen als organisaties die zich bezig hielden met de integratie. Zonder integratie kan een diaspora veel moeilijker aan ontwikkeling doen (Ghosh 2006). De mate van georganiseerdheid zegt wat over de kracht van een diaspora bij ontwikkelingsgerelateerde activiteiten.

De meeste Somalische diaspora organisaties in Nederland bestaan nog niet zo heel lang. Dit komt doordat de groep relatief nieuw is in Nederland. Vanwege de relatief korte geschiedenis zijn veel van de organisaties nog aan het ontwikkelen.

Hoofdstuk 3. Dimensies die van invloed zijn op de ontwikkelingsactiviteiten van de diaspora.

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op elke dimensies van invloed zijn op de ontwikkelingsactiviteiten van de diaspora.

3.1 Diaspora

3.1.1 *Diaspora het begrip*

“Diaspora” is op zichzelf al een oeroud woord, maar de huidige betekenis, in de globaliserende wereld, is wel nieuw.

De term komt voort uit het Griekse woord diasperien,

Dia = over en sperien; zaaien van zaad.

Diaspora is de benaming van de ‘andere’ met een historische referentie tot een gebied buiten hetgeen dat waarin zij leven.

De oudste beschrijving van een diaspora is te vinden in een Griekse vertaling van een Hebreeuws werk uit de derde eeuw voor Christus, waarin wordt gerefereerd aan de Joden uit Palestina die in ballingschap leven in Alexandrië (Brazier 2003). Een andere vroeg historische verwijzing naar de diaspora betreft de export van zwarte Afrikaanse slaven aan het begin van de zestiende eeuw.

Deze twee vroege voorbeelden van diaspora onthullen gelijk dat de diaspora niet een vrijwillige positie hoeft in te houden. Bij de huidige beschrijving van diaspora is het cruciaal om de ontwikkelingen van na de Tweede Wereldoorlog mee te nemen. Zeker de technologische ontwikkeling van de laatste jaren hebben een grote impact op het begrijpen hiervan. Diaspora kan ook vanuit diverse startpunten getheoriseerd worden: geografische liggingen, maat van ontwikkeling, hybriditeit, heterogeniteit. Sommige wetenschappers beamen dat het zeer moeilijk is om het begrip onder een theorie te brengen vanwege zijn grote diversiteit in betekenis. Andere wetenschapper zoals Robbins beschrijven diaspora als de viering van transnationale mobiliteit (Robbins 1995, p. 98).

Diaspora is niet rechtlijnig, het is niet alleen periode afhankelijk, het is binnen die periode ook nog eens duur afhankelijk (hoe lang de diaspora al in een land bestaat). Ook geografisch gezien is het moeilijk om diaspora als een rechtlijnig iets te zien. Het is per geografische ligging anders, maar ook weer afhankelijk van netwerken tussen geografische plaatsen. Het dwingt ons tot het restructureren van begrippen als naties en nationalisme. Ook moet er anders worden gedacht over de relatie tussen burgers en natiestaten. Tegenwoordig kan er dan ook wel gesproken worden van een postnationalistische wereld. Postnationaal is een relatief nieuw begrip. Het verwijst naar een breuk met het nationalisme maar tevens een voortgang ervan. Postnationalisme is een opkomend discours gevormd door de steeds sterker globaliserende wereld. Er is sprake van een afbraak van de scheiding tussen natiestaten, opgewekt door globale handel en ontwikkelingen binnen de real-time technologie (Castells 2000). De gedachten binnen dit concept is, dat alle mensen globale burgers zijn in plaats van burgers van een gegeven land. Het refereert tevens aan het leven voorbij landsgrenzen. Het heeft te maken met onderwerpen als: immigratie, vluchtelingen en migranten rechten, met name in het licht van de globalisatie. Waar globalisatie zich voornamelijk richt op de

internationalisering van producten en handel, richt postnationalisme zich behalve op de economie ook op sociale en politieke implicaties van multinationalism. Binnen het discours van postnationalisme verkrijgen naties zelf ook een nieuw politiek concept. Vooral door de diaspora bestaan naties niet meer uit vaste grenzen. Een ander minder traditionele postnationalistische maatschappij is het internet en de internationale gemeenschappen die daarbinnen worden gevormd.

3.1.2 Culturele identiteiten

De diaspora wordt gevormd door een groep van culturele identiteiten met overeenkomstigheden. Identiteiten worden over het algemeen gezien als al geheel gevormde eenheden. Ik denk dat bij het benaderen van identiteiten, zeker in het kader van de diaspora, het van belang is om identiteiten te benaderen als producties, die nooit compleet zijn, maar steeds worden (ge-) hervormd.

Er zijn tenminste twee manieren om culturele identiteiten te benaderen. Als een gedeelde cultuur, soort van collectief en culturele identiteit als proces. Binnen dit collectief zijn er verschillende individuen met een eigen identiteit. Deze identiteiten hebben een deels gezamenlijke geschiedenis en oorsprong. Een collectief van identiteiten kan onder de juiste omstandigheden zich afscheiden van de rest en een sub-cultuur gaan vormen. De diaspora is hier een voorbeeld van: ze zijn deels een culturele identiteit met het herkomstland en deels met het 'gastland'.

Er is echter ook, een weliswaar gerelateerde, maar toch andere benadering van culturele identiteiten. Culturele identiteit in deze tweede benadering is een zaak van het worden en het zijn. Culturele identiteit hoort hierbij zowel bij het verleden als bij de toekomst (Hall 2003). Ze komen ergens vandaan, ze hebben een geschiedenis. Maar zoals alles met een geschiedenis, zijn ze onderhevig aan een constante transformatie. Deze transformaties wordt teweeg gebracht door een invloed van geschiedenis, cultuur en machtsrelaties. Bij de positionering van individuen binnen deze benadering van culturele identiteit, is het van belang waar het individu zich plaatst binnen de lijnen van het verleden. Duidelijk mag zijn, dat culturele identiteit niet een gefixeerd object is. Toch is het iets. Wanneer je de werken van Castells over de netwerksamenleving er op na slaat, zou je culturele identiteiten het beste kunnen zien als een stroming, niet gefixeerd maar aan verandering onderhevig (Castells 2000). Diaspora is dus niet gefixeerd maar een stroming.

3.1.3 Karakteristieken van Diaspora

Diaspora is geen eenduidig begrip. Er zijn verschillende vormen van diaspora en de meeste personen die geplaatst kunnen worden onder de overkoepelende term diaspora hebben te maken met verschillende vormen van en van toepassing hierop. Cohen typeert negen karakteristieken van diaspora (Cohen 1997 p 26):

1. Verjaagd uit het herkomstland, vaak traumatisch, naar meerder buitenlandse regionen.
2. Alternatief, de uitbreiding van een herkomstland op zoek naar werk, handel of koloniale ambities.
3. Een collectief geheugen en mythe over het herkomstland, inclusief de locatie, geschiedenis en prestaties.
4. Een idealisatie van het vermeende ouderlijke land van herkomst en de collectieve trouw aan het onderhoud, restauratie, veiligheid, welvaart en zelfcreatie van het herkomstland.
5. De ontwikkeling van een terugkeer beweging met een collectieve goedkeuring.
6. Een sterke etnische groep die over een langere periode bewust is gebleven van hun onderscheid, met een gezamenlijke geschiedenis en een geloof in een gezamenlijk lot.

7. Een verstoorde relatie met de gastmaatschappij, tenminste duidend op een gebrek aan acceptatie of de mogelijkheid dat een ander calamiteit de groep overkomt.
8. Een gevoel van medeleven en solidariteit met de co-etnische leden in andere landen.
9. De mogelijkheid van een eigen creativiteit, verrijken van het leven in een gastland met tolerantie voor meervoudige groepen

Een combinatie van diverse kenmerken definiëren diaspora.

Bijvoorbeeld kenmerk 1, 3 en 8 samen vormen "slachtoffer" diaspora, terwijl kenmerken 2, 3, 6 en 7 samen "arbeids" of "handels" diaspora vormen (Nonini 2005). Individuele diaspora, maar ook groepen van diaspora kunnen met behulp van dit schema getypeerd worden.

Natuurlijk zegen deze kenmerken niet alles over bijvoorbeeld de relatie tussen diaspora en globalisatie, de netwerksamenleving. Maar het kan wel dienen ter verduidelijking met welke groep je te maken hebt. Het geeft aan dat er een relatie bestaat tussen de diaspora in het gastland en het herkomstland. Diaspora kan binnen de globalisatie ook worden geplaatst in ander vormen van relaties.

Er zijn diverse vormen van relaties. Ten eerste is er de relatie binnen de groep in een gastmaatschappij van diaspora onderling. Ten tweede zijn er ook relaties tussen de diaspora en andere etnische groepen binnen een gastmaatschappij. Ten derde zijn er relaties tussen de diaspora en personen en instanties van het gastland. Deze kunnen de sociale gedaante van de diaspora vormen. Belangrijk hierbij is, of deze relatie vriendelijk of vijandig is. En hoe is de publieke opinie over deze groep van diaspora in de gastmaatschappij? Ten vierde kunnen we ons afvragen of er relaties bestaan tussen de leden van een diaspora groep in een gastland met diaspora in een ander land? En wat de basis is van hun connectie.

Wanneer je de diaspora in de ruimte plaatst, krijg je volgens Appadurai (Brazier 2003, p. 25-48) vijf typen van denkbeeldige wereldlandschappen die helpen bij het verklaren van de natuur van deze "nieuwe" globale Trend:

- Ethnoscapes (mensen die bewegen tussen landen zoals toeristen, immigranten, gastarbeiders en vluchtelingen).
- Technoscapes (technologie, veelal gelinkt aan multinationale organisaties).
- Financescapes (globaal kapitaal, effectenbeurzen, munteenheden).
- Mediascapes (elektronische en nieuwe media).
- Ideoscapes (officiële staatsideologieën en tegen-ideologieën).

Appadurai beargumenteert dat de escapes de bouwstenen zijn van de verbeelde wereld. Gemeenschappen kunnen binnen dit kader steeds beter verklaard worden door de huidige ontwikkeling van de netwerksamenleving. De huidige diaspora zijn de ethnoscapes. Zij maken gebruik van de mogelijkheden van andere landen om geld te genereren voor zichzelf en hun herkomstland (financescapes). Via de mediascapes en ideoscapes hebben ze een relatie met hun herkomstland. Deze relatie en de mogelijkheid zich elders te vestigen komt voort uit de technoscapes in de vorm van internet en vervoersmiddelen.

Transnationale netwerken zijn cruciaal voor de diaspora. Maar het zijn meer dan alleen netwerken. Sociale netwerken bestaan uit individuen die verbonden zijn aan elkaar door een of meerdere relaties. Dit kan bijvoorbeeld inhouden dat ze een werkrelatie hebben, uit het zelfde dorp komen, familie zijn of de zelfde etniciteit hebben. De netwerken zijn over het algemeen gericht op een aantal individuen, die dienen als knooppunt binnen het netwerk. Een enkel individu kan bijvoorbeeld in contact staan met meerdere personen uit een netwerk en het netwerk tussen die personen wordt gevormd via een individu.

Hoewel sociale netwerken van individuele migranten een belangrijke rol spelen binnen de diaspora, betekenen zij niet alles. Een belangrijke dimensie binnen het functioneren van diaspora is de graad van formalisering en/of institutionalisering (Nonini 2005). Hoe sterker een groep migranten geformaliseerd en/of geïnstitutionaliseerd is, hoe meer het een diaspora wordt. Deze dimensie van formalisering brengt de dimensie van tijd en geschiedenis met zich mee. Bepaalde vormen van sociale relaties worden door de tijd heen min of meer geïnstitutionaliseerd. Deze relaties worden dan steeds meer gereguleerd en erkend. En misschien belangrijker nog, deze sociale relaties worden steeds meer georganiseerd rondom geconcentreerde economische en politieke macht (Nonini 2005). De dimensie van formalisatie is daarom van belang bij het vormen van theorie rondom diaspora in het kader van transnationale netwerken.

3.2 Diaspora en globalisering

Wanneer je kijkt naar de transnationale netwerken van de diaspora, dan is het begrip globalisering van groot belang. Globalisering is een term die verwijst naar het proces van groeiende connecties tussen gescheiden bevolkingsgroepen op een globale schaal. Het vergroot de processen van intensieve communicatie over en weer en verbindingen tussen mensen en regio's. Natuurlijk is globalisatie een proces zo oud als de mensheid zelf. Maar de huidige vorm is vooral opgetreden door middel van technische innovaties op het gebied van transport en communicatie die de relatieve afstand tussen gebieden sterk hebben doen afnemen en de bereikbaarheid van veel gebieden vergroot. Uitvindingen als het internet bieden mogelijkheden tot wereldwijde uitwisseling van informatie. Ook is het internet voor bijna iedereen toegankelijk. 'Bijna' omdat de allerarmsten nauwelijks mogelijkheden hebben om van dit medium gebruik te maken. Het internet maakt het makkelijker om een relatie met een verafgelegen gebied te onderhouden. Het neemt tegenwoordig maar een fractie van een seconde in beslag om een mail te versturen naar de ander kant van de wereld, terwijl dit voorheen met de post veel meer tijd en moeite kostte.

Een ander innovatie die samen gaat met de opkomst van de huidige vorm van globalisering is die op het gebied van transport. De mogelijkheden van transporteren van goederen en personen zijn vanaf de tweede helft van de vorige eeuw sterk vooruitgegaan. Zo zijn veel meer gebieden bereikbaar geworden. Er zijn steeds meer luchthavens en vliegtuigen. Vliegen is, zeker de laatste jaren, steeds beter betaalbaar geworden. Ook is het tegenwoordig door innovaties op het gebied van transport, steeds makkelijker om producten vanuit en naar iedere windhoek van de wereld te transporteren.

3.3 De netwerksamenleving

Innovatie factoren zorgen er niet alleen voor dat mensen mobieler zijn geworden, ze zorgen er ook voor dat het steeds makkelijker is om netwerken op een globale schaal te creëren en te onderhouden. Castells spreekt hierbij ook wel over de netwerksamenleving. Vanuit het perspectief van diaspora is het niet zinvol om de volledige theorie betreffende de netwerksamenleving van Castells uiteen te zetten. Manuel Castells beschrijft dat de netwerksamenleving voortvloeit uit de informaticarevolutie. Deze revolutie is de overgang van industrie naar

informatiebeheersing. Bij de industriële revolutie en de nasleep daarvan ging het er om steeds goedkopere energiebronnen aan te boren. Bij de informaticarevolutie is de primaire grondstof informatie. Informatiebeheersing is het onderwerp waarmee grote bedrijven zich profileren. Het winnen van een concurrentiestrijd is meestal een kwestie van over de meest adequate informatie beschikken en er op reageren (Castells 2000).

Bij de informaticarevolutie gaat Castells uit van bedrijven die bestaan uit netwerken. Een netwerk bestaat weer uit knooppunten die bijvoorbeeld als verkooppunten van het bedrijf dienen. Maar deze knooppunten hebben een dubbele functie: Verkopen, maar ook, wat minstens even belangrijk is, constant informatie doorgeven aan het net. Vanuit deze informatie beslissen bedrijven wat hun beste verkoopstrategie is.

Een ander kenmerk van de netwerken die zijn ontstaan vanuit de informaticarevolutie, is het ontstaan van netwerklogica. Deze is, door de al eerder benoemde, technische innovaties mogelijk geworden. Het netwerk is de meest open structuur die denkbaar is: elk punt opent deuren naar andere deuren. Het is die minimale structuur die precies het open structureren van de meest complexe gegevens mogelijk maakt. Het behoudt precies de soepelheid van het ongestructureerde, dat de motor is van elke vernieuwing van de menselijke activiteit. Deze structuur wordt gekenmerkt door een grote souplesse. Zij kan zich onderweg aanpassen in haar geometrische vorm aan nieuwe gegevens. De technologieën zijn ook steeds meer geïntegreerd in een systeem van computers, telecommunicatie, optische kabels en micro-elektronica.

Het ontstaan van de netwerksamenleving zorgt er voor dat gebieden die niet deelnemen aan dit dynamische proces binnen dit perspectief elke bestaansreden verliezen, dit is het ontstaan van de zogenaamde vierde wereld. (Er zijn meer telefoonlijnen in Tokio dan in heel Afrika). Castells spreekt hierbij dan ook van het ontstaan van de sociale uitsluiting. Hij definieert sociale uitsluiting als *een proces waarbij bepaalde individuen en of groepen systematisch worden geweerd van toegang tot een positie die hen de mogelijkheden geeft tot een autonoom levensonderhoud binnen de sociale standaarden, binnen de frameworken gecreëerd door instituties en waarden in een gegeven context*. Deze positie wordt meestal geassocieerd met de mogelijkheid van toegang tot betaalde banen (Castells 2000).

Sub Sahara Afrika, met uitzondering van Zuid-Afrika, is in zijn geheel zo goed als uitgesloten van deze globale economische eenwording en groei. Sterker nog, de opkomst van het globale kapitalisme (informationalisme) gaat samen met de ineenstorting van de Afrikaanse economie, de desintegratie van veel van zijn staten en het ineenstorten van de meeste maatschappijen. Maatschappelijke rampen als honger, ziekte, chaos en oorlog zijn hier een direct gevolg van. Behalve Sub Sahara Afrika omvat de vierde wereld de verarmde landbouwzones van Azië en Latijns-Amerika. Hij is echter aanwezig in alle landen, in alle grote steden, in de getto's van Amerika, in Spanje waar bepaalde enclaves een massale jeugdwerkloosheid kennen. In de Franse banlieues waar de Noord-Afrikanen op elkaar gestapeld zijn, in de Yoseba-wijken van Japan en door heel Azië in de sloppenwijken van de reuze steden. Er is een nieuwe geografie ontstaan; de geografie van de sociale uitsluiting.

Het gaat om een wereld van miljoenen mensen: daklozen, hoeren, gedetineerden, mensen die tot de misdaad gedoemd zijn, slachtoffers van geweld, zieken, drugverslaafden, analfabeten. Overal neemt hun aantal toe onder de druk van het in opmars zijnde informationeel-kapitalisme (Debroux 2000).

De netwerksamenleving vormt niet de basis voor een planetaire economie, gezien het feit dat de meerderheid van de mensen er gewoon van uitgesloten worden. Castells spreekt van een overheersende economische logica die de levens en levensomstandigheden van de meerderheid der mensen raakt. Dus ondanks het grote dynamische karakter van dit wereldsysteem zorgt het ook voor het ontstaan van de uitsluiting. Het gaat hier om een globale economie, omdat ze als een eenheid functioneert in de reële tijd en over heel de planeet. Voor de eerste keer in de geschiedenis wordt het wereldkapitaal beheerd op financiële markten die in reële tijd opereren, waarbij transacties van miljarden dollars in enkele seconden plaatsvinden op elektronische circuits die de planeet overspannen.

De macht is niet langer geconcentreerd in instellingen (zoals de staat) of bij bedrijven. Toch is de macht niet verdwenen, de samenleving wordt nog steeds geregeerd door macht. De 'nieuwe' macht ligt in de informatiecodes en beelden die de huidige samenleving vormen. Deze informatiecodes en beelden zijn gevormd door mensen. De zetel van de macht bevindt zich dan ook in de geesten van de mensen. Hierdoor zijn identiteiten erg belangrijk en krachtig binnen de constant veranderende machtstructuur. Individuen met hun eigen identiteiten bouwen hun belangen uit, evenals eigen normen en waarden. Zij gaan netwerken aan, op zoek naar macht, in de vorm van individuen, die hun machtspositie/netwerk kunnen versterken. Om bestaande structuren te kunnen veranderen moet men beschikken over de kracht om symbolen te mobiliseren door middel van het creëren van beelden. Een migrant kan als individu bijvoorbeeld niet veel veranderen, maar wanneer hij een symbool kan vormen en een beeld kan genereren dat andere migranten aanspreekt, kan hij een netwerk vormen van eensgezinde die gezamenlijk bestaande structuren kunnen aanvechten ten bate van hun ideeën (Castells 2000).

Met de theorie van Castells over de netwerksamenleving denk ik optimaal in te kunnen gaan op mijn doelstelling: het krijgen van een inzicht van de Somalische diaspora in Nederland en hoe ze optimaal kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van hun herkomstland. Zodat er kennis komt over hoe migranten zo optimaal mogelijk kunnen handelen en behandeld moeten worden bij het optimaliseren van hun bijdrage aan de ontwikkeling van hun herkomstland.

3.4 Virtuele gemeenschappen

De huidige elektronica technologie op het gebied van communicatie maakt de mogelijkheid tot zogenaamde virtuele gemeenschappen. Digitaal netwerk interactie tussen verschillende individuen middels een virtuele realiteit. Diaspora groepen richten zich steeds meer op het gebruik van het internet bij het organiseren/creëren van een netwerk. Aangezien een deel van de diaspora van een land toegang heeft tot het internet kunnen diasporaorganisaties tegenwoordig steeds makkelijker op globale schaal opereren. Ook is het voor hen gemakkelijk om virtueel in contact te blijven staan met het herkomstland.

Deze virtuele gemeenschappen versterken de sociale connecties tussen de individuen van een diaspora groep en kunnen dus zorgen voor een sterkere/machtigere ofwel formalisering van de diaspora. Maar tegelijkertijd kunnen diaspora, die grotendeels afhankelijk zijn van de virtuele realiteit en niet van de face-to-face interactie, weinig capaciteit tot actie hebben. Ze zijn geheel afhankelijk van een virtuele binding, sociale controle is op dit niveau zeer moeilijk, hierdoor is het makkelijk om van de route af te wijken. Een ander nadeel van de virtuele gemeenschappen is dat er individuen en groepen buitengesloten worden. Wanneer mensen niet beschikken over een computer en het internet zijn ze eigenlijk al verstoten van de virtuele gemeenschap. Hierdoor krijg je te maken met een steeds sterkere sociale uitsluiting van bepaalde groepen (Castells 2000). Deze uitsluiting vindt voornamelijk plaats bij groepen in ontwikkelingslanden aangezien daar de internetmogelijkheden zeer beperkt zijn en zelfs voor een groot deel van de bevolking onbereikbaar. Voor diaspora met banden in ontwikkelingslanden vormt dit een probleem. Zij hebben namelijk middels deze virtuele realiteit een scheve verhouding ten opzichte van hun land van herkomst, aangezien deze niet of nauwelijks toegang hebben tot de virtuele gemeenschap.

3.5 Globale processen

De werking van de diaspora binnen de netwerksamenleving kan gezien worden als een globaal proces. Met globale processen doel ik op de processen, geassocieerd met reizen, de stromen van handelswaren, ideeën, vervuiling, ziektes, waarden etc. En de breedste effecten van deze stromingen op de biosfeer en geosfeer van de aarde (Nonini 2005). Deze processen zijn door de, eerder genoemde, innovaties op het gebied van transporttechniek en communicatie sterk toegenomen, daarmee de effecten ook. Dit principe heeft grote invloed op de diaspora. Het verplaatsen van personen, goederen en geld, van gebied naar gebied, wordt steeds minder een belemmering voor de diaspora. Door deze globale processen is het voor de diaspora makkelijker om in contact te blijven met het herkomstland en daarom ook volgens die cultuur te leven. Migranten kunnen op die manier transnationalisten worden. Dit zijn de gewone mensen voor wie cultuur, gemeenschap, plaats en thuis niet meer samenvallen (Keulemans 2001). Op zich is dit niet erg, de sterke focus op het land van herkomst stimuleert ontwikkelingsgerelateerde activiteiten door de diaspora. Maar het nadeel is wel dat door die focus op het herkomstland, de integratie binnen het gastland slechter verloopt met alle gevolgen van dien. Slechte integratie is weer slecht voor de ontwikkelingsactiviteiten van de migranten. Want wanneer migranten slecht geïntegreerd zijn dan hebben ze minder kans op werk en inkomen en weten ze niet goed hun weg bij het aanvragen van subsidies voor ontwikkelingsactiviteiten. Ook is hun positie binnen de gastsamenleving zwakker waardoor ze bijvoorbeeld minder goed kunnen lobbyen voor hun herkomstland. Tenslotte beïnvloed slechte integratie de vorming van netwerken negatief. Het gaat er ook om dat ze het besef krijgen van de positieve punten van integratie.

3.6 Commentaar op de theorie van Castells

De theorie van de netwerksamenleving geeft een bijzonder duidelijke en uitgebreide omschrijving van de huidige situatie van netwerken. Ook wanneer ik deze toepas op mijn casus, kan deze theorie voor een duidelijke en zeer brede omschrijving zorgen. Toch kies ik er voor om nog een tweede theorie samen met die van Castells te

gebruiken. Reden hiervoor, omdat ik vind dat de theorie van Castells op zich niet sterk verklarend werkt. De theorie biedt een scala aan invalshoeken en een verklaring voor de huidige situatie. Maar voor specifieke casussen biedt het behalve een overzicht van hoe deze tot stand zijn gekomen geen duidelijke verklarende antwoorden. Hierdoor heb ik er voor gekozen om een economische theorie samen met die van Castells te gebruiken en wel een macro-economische theorie met Neoklassieke aannames.

3.7 De macro-economische theorie.

Hierbij maak ik gebruik van de theorie van afhankelijkheid tussen ontwikkeling en migratie van P.A. Fischer, R. Martin en T. Straubhaar (Hammer 1997). Deze theorie richt zich op de link tussen migratie en ontwikkeling op macro niveau. Zij concentreren zich met hun theorie op de economische aspecten van ontwikkeling. Hoewel de term economische aspecten naar meer verwijst dan alleen het inkomen per hoofd van de bevolking, is dit wel een van de meest gangbare indicatoren. Tevens is dit vaak de enige beschikbare indicator.

Uitgaande van deze theorie, ga ik er van uit dat er een causaal verband bestaat tussen migratie en ontwikkeling. Bij de klassieke economische school (convergente school) gaat men er van uit dat dit een positief verband is voor de emigratielanden. Andere wetenschappers (divergente school) gaan er vanuit dat dit een negatief verband is. De braindrain discussie is een belangrijk voorbeeld van deze divergente school. Wie van deze gelijk heeft is afhankelijk van de economische context waarin het geplaatst wordt. Deze is op zijn beurt weer grotendeels bepaald door de ontwikkelingen van de betreffende regio's. Voor iedere casus kan dus worden onderzocht of migratie ontwikkeling activeert. Macro-economische theorieën analyseren (economische) ontwikkeling binnen ruimtelijke economische verbanden. Het startpunt voor deze analyse is het kijken naar de verandering van bepaalde input factoren en hun meest efficiënte gebruik op het gebied van welvaart.

3.7.1 Aannames

Er zijn een aantal basisaannames die van belang zijn bij het gebruik van deze theorie.

Simpel economisch gezien verhuizen mensen om hun levenssituatie te verbeteren. Of dit nu is vanwege geld, zekerheid of een noodtoestand, is hierbij niet van belang. Tevens is de meeste migratie intern, slechts een klein deel van de migranten verlaat het land. Van dit deel vestigt het merendeel zich in de omliggende landen, slechts een fractie trekt verder, van Afrika naar West-Europa bijvoorbeeld. Over het algemeen zijn migrantenstromen redelijk selectief in hun keuzen. Vaak heeft het te maken met historisch of culturele banden die ze met een bepaald gebied hebben zoals een koloniale macht. Ook zijn geografische afstanden tussen gebieden van belang, zowel relatief als absoluut. Voor de bewoners van land 1 is het bijvoorbeeld makkelijker zich te vestigen in land 2 dan in land 3. Of omgedraaid voor bewoners van land 1 is het makkelijker zich te vestigen in land 2 dan voor bewoners uit land 3. Historisch, geografische en culturele banden hebben dus een sterke invloed op de richting van migratie. De gelimiteerde internationale migratie over langere afstanden bestaat vooral uit diaspora met een hoog aandeel van hoogopgeleide

migranten, zij zoeken of passende mogelijkheden of hebben het geld om zich op grotere afstand te vestigen (Hammar 1997).

3.7.2 Net & Self

Om conclusies te kunnen trekken bij de macro-economische theorie ga ik uit van de aannames die gebruikt worden bij de theorie van Castells over de netwerksamenleving. Zoals al eerder genoemd vormt de netwerksamenleving niet de basis voor een planetaire economie. Castells spreekt van een overheersende economische logica die de levens en levensomstandigheden van de meerderheid der mensen raakt. Het is dus een wereldsysteem met een zeer groot dynamisch karakter. Het gaat dus over een globale economie op macro niveau.

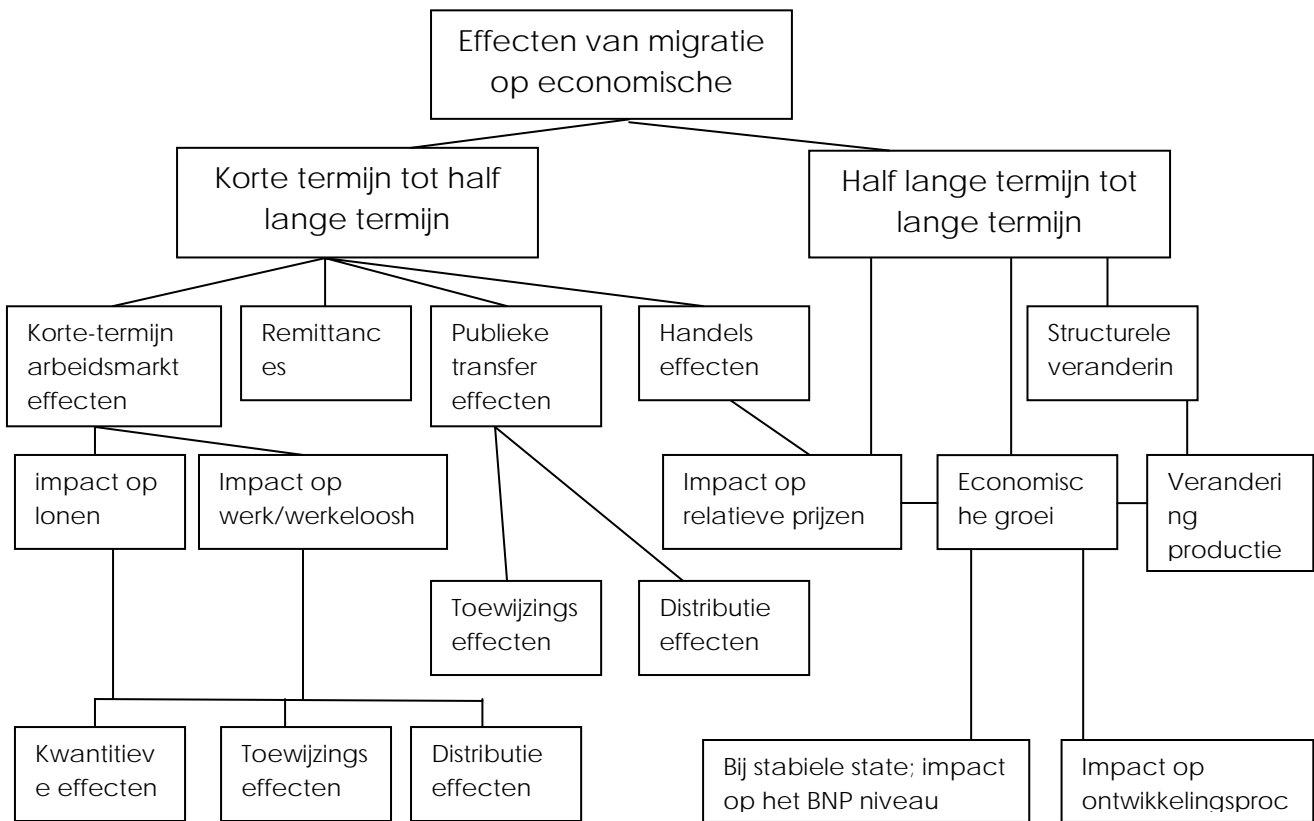
Castells kijkt naar de sociale bewegingen binnen maatschappijen. Deze zijn steeds meer gestructureerd rondom de dialectische tegenstelling tussen 'the Net' en 'the Self'. Wanneer je deze twee begrippen zou vertalen naar de taal, gesproken door de meeste moderne en postmoderne auteurs zou je 'Net' kunnen vergelijken met 'structure' en 'Self' met 'agency'. Binnen dit dialectische proces, wat een soort tegenbeweging is, gaat het om de veranderingen die zijn ontstaan, doordat er in de samenleving krachten aanwezig zijn die aanzetten tot verandering (Castells 2000).

Wanneer je dit koppelt aan de identiteit van mensen dan valt van daaruit de verandering van identiteiten in de huidige samenleving te verklaren. De identiteit van mensen wordt steeds gehergroepeerd rondom primaire identiteiten: religie, etniciteit, territorium, nationaliteit ed. De identiteit van mensen is steeds belangrijker aan het worden in een wereld met afnemende nationale instituties en afbrekende sociale bewegingen ed. Mensen gaan dus opnieuw opzoek naar hun identiteit. Identiteit wordt ook niet langer beoordeeld op wat mensen doen maar op wat mensen zijn. Er zijn dus veranderingen die, de door Castells genoemde dialectische processen, in beweging zetten. Met ander woorden de zoektocht naar een nieuwe binding zorgt voor de creatie van nieuwe identiteiten. Je zou dit kunnen vergelijken met natuurkundige processen waarbij er altijd naar een evenwicht wordt gezocht. De natuur probeert alles in evenwicht te brengen, zo beredeneert Castells indien er iets binnen de maatschappij niet in evenwicht is, zorgen 'the Net' en 'the Self' er weer voor dat er een evenwichtige situatie ontstaat (Castells 2000).

3.7.3 Het macro-economische model

Bij het macro-economische model wordt er uitgegaan van een korttermijn effect en een gemiddeld- tot langtermijn effect. De effecten van migratie op ontwikkeling is in beide gevallen dan ook anders. Let wel op dat dit model niet alleen bedoeld is voor de vluchtelingen migranten maar ook voor alle andere vormen van migratie.

Illustratie 9. Model: economische effecten van migratie op ontwikkeling

Afgeleid van *figuur 4.4 Effects of Migration on Economic Development*, p.107 (Hammar 1997).

Toelichting model

De effecten die in dit model worden beschreven zijn op te delen in twee delen, namelijk effecten gegenereerd door korte termijn tot half lange termijn migratie en effecten gegenereerd door half lange termijn tot lange termijn. Op korte termijn hebben de migranten invloed op de arbeidsmarkt en de handel. Ook zijn er effecten door remittances en op de publieke verplaatsing (transfer). De effecten op de arbeidsmarkt hebben weer hun impact op lonen en op de werkloosheidscijfers. Dit telt voor zowel de sturende als de ontvangende landen (Hammar 1997). De half lange termijn tot lange termijn migratie veroorzaakt meer structurele veranderingen. Er zijn veranderingen op het gebied van de handel, de economische groei en de productieprocessen, deze drie hebben weer invloed op elkaar. De economische groei-effecten zorgen voor een impact op het ontwikkelingsproces van een land en bij stabiele staten hebben de economische groei effecten effect op het Bruto Nationaal Product (BNP). Dit model gaat er vanuit dat migratie op korte tot half lange termijn weinig invloed heeft op de structurele veranderingen en het genereren van ontwikkelingen in de sturende landen. Voor structurele veranderingen en ontwikkeling is migratie op lange termijn nodig (Hammar 1997).

Doordat migranten zich vestigen in andere landen ontstaat er vaak een vorm van handel tussen het herkomstland van de migrant en het vestigingsland. Theoretisch gezien is internationale handel een efficiënt mechanisme om rijkdom te genereren.

Binnen het model opereren handel migratie en ontwikkeling gelijktijdig om zo ontwikkelingsprocessen te versnellen (Lambooy 1997).

Ontvangende landen zijn vaak bang voor negatieve effecten van migranten op hun economie. Deze zogenaamde xenophobia is vooral gebaseerd op het argument dat immigranten publieke (geld)bronnen leegzuigen. Terwijl over het algemeen, hoe jonger en hoger opgeleid de migranten zijn, hoe minder ze publieke (geld)bronnen leegzuigen. Juist het tegenovergestelde is vaak van belang. Migranten zorgen vaak voor een toename van de publieke (geld)bronnen door middel van het betalen van bijvoorbeeld belasting (Hammar 1997). Ook zien deze mensen migranten als potentieel gevaar voor het verlies van werkgelegenheid. Ondanks verhitte debatten over dit onderwerp komt uit de meeste empirische studies naar voren dat effecten van migranten op het werkloosheidscijfer in feite gering is.

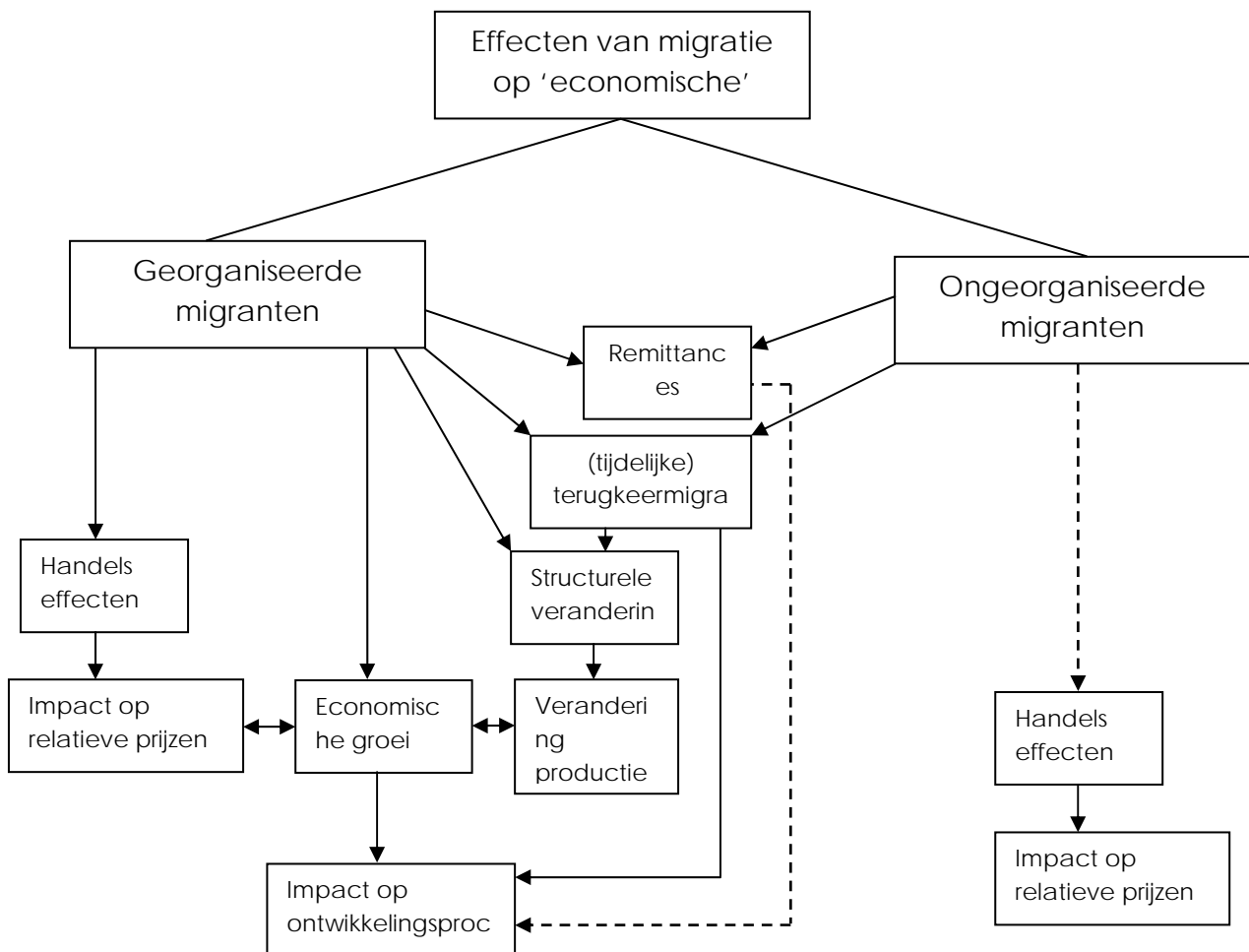
3.7.4 *Het model aangepast*

Wanneer de reden van ontwikkeling in een theoretisch kader wordt geplaatst is het belangrijk om aan te halen dat ontwikkeling over het algemeen veel complexer is dan alleen de mobiliteit van mensen en andere eerdere genoemde factoren. In de meeste gevallen is de migratie slechts van klein belang bij de ontwikkeling van ontwikkelingslanden. Natuurlijk heeft dit wel met de schaal van de migratie te maken. Een groot probleem van het hier bovengenoemde model (*Illustratie 9. Model: economische effecten van migratie op ontwikkeling*) is, dat het vooral bij lange termijnmigratie, moeilijk te meten valt, omdat er zoveel andere aspecten meespelen bij ontwikkeling. Uitkomsten van het model zullen dan ook niet als algemene regel mogen worden gezien, maar steeds als resultaat per casus.

Om het model aan te passen, zodat het beter past op deze casus, is het van belang om te kijken naar de situatie van de migranten. (Somaliërs zijn over het algemeen vluchtelingen.) Daarbij mis ik in het model de invloed van netwerken en invloed van de ontwikkeling van migrantengroepen in het vestigingsland. Factoren als het tijdsaspect en de homogeniteit van de migrantengroep worden als vanzelfsprekend beschouwd.

Binnen mijn aangepast model ga ik in plaats van de termijnen uit van de mate van georganiseerdheid. Dit omdat de mate van georganiseerdheid een betere indicator is. Het zegt namelijk iets over de groep migranten terwijl termijnen op zich niets zeggend is. De ene groep migranten ontwikkelt zich meer binnen een bepaald termijn dan de andere. De Somalische migranten zijn over het algemeen lange termijnmigranten (Blakely 2005), hoewel dit niet in alle gevallen blijkt voor de Somaliërs in Nederland, velen migreren door naar Engeland (Reek 2003).

Illustratie 10. Aangepast model: economische effecten van migratie op ontwikkeling

Toelichting model

Duidelijk mag wezen dat de georganiseerde migranten meer invloed hebben op ontwikkelingsprocessen dan ongeorganiseerde. Dit heeft er vooral mee te maken dat migranten in een georganiseerd verband sterker staan. Ze onderhouden door georganiseerd te zijn ook een netwerk wat binnen de moderne maatschappij de sleutel is tot het veroorzaken van veranderingen, in het geval van deze casus ontwikkeling. Zowel georganiseerde als ongeorganiseerde migranten hebben een remittances effect. Of deze remittances impact heeft op het ontwikkelingsproces hangt sterk af van vele factoren. Hier zal ik later nog op terug komen.

Georganiseerde migranten zorgen voor een handelseffect, doordat zij banden hebben met twee landen, hun netwerk komt daarbij goed van pas (Castlls 2000).

Hoewel ongeorganiseerde migranten deels ook voor een handelseffect zouden kunnen zorgen is dit effect in ieder geval minder groot dan bij de georganiseerde migranten. Impact op relatieve prijzen (door middel van handel), verandering van productie structuren (door overdracht van kennis vanuit de diaspora) en economische groei-effecten, beïnvloeden elkaar. Zij zorgen voor een impact op het

ontwikkelingsproces (Lambooy 1997). Zowel georganiseerde als ongeorganiseerde migranten die terug keren brengen met zich mee kennis en vaardigheden opgedaan in het gastland, deze kennis kan een impact hebben op het ontwikkelingsproces (Diaspora Partnership Programme 2006).

3.8 Voorwaarden voor ontwikkeling

Volgens de neo-economische gedachtegang, stimuleert migratie ontwikkeling, zodra het emigratieland daar aan toe is. Er moet in het land van herkomst eerst een bepaald milieu gecreëerd worden dat ontwikkeling mogelijk maakt. Voor migranten is dit milieu nodig om te kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van het land. Dit milieu houdt oa in: een diverse economische structuur, een adequate voorraad aan arbeid, een goed functionerend financieel systeem om de remittances te kanaliseren en productief te gebruiken en een productieve flexibiliteit dat kan anticiperen op veranderende omstandigheden (Hammar 1997). Met andere woorden migratie alleen zal niet voor ontwikkeling kunnen zorgen, aldus de neo-economische gedachtegang.

Zelf ben ik het daar niet helemaal mee eens. In de moderne netwerksamenleving zijn andere factoren van belang die voor ontwikkeling zorgen. Met de introductie van het informationalisme, rondom de millenniumwisseling, ontstaat wereldwijd de uitsluiting van bepaalde gebieden van de economische eenwording en groei. Deze sociale uitsluiting is niet een conditie die in een keer ontstaat, maar het is een proces. Castells definieert sociale uitsluiting als *een proces waarbij bepaalde individuen en of groepen systematisch worden geweerd van toegang tot een positie die hen mogelijkheden geeft tot een autonomen levensonderhoud binnen de sociale standaarden, binnen de frameworken gecreëerd door instituties en waarden in een gegeven context* (Castells 2000). Door middel van netwerken zijn de gebieden die wel zijn aangesloten tot de economische eenwording en groei met elkaar verbonden.

Met behulp van netwerken kunnen gebieden dan ook weer bij de economische eenwording en groei betrokken worden. Migrantten kunnen voor een ontwikkelingsland optreden als de ultieme netwerker, doordat zij zich positioneren binnen de aangesloten netwerken en een binding hebben met het ontwikkelingsland. Zeker wanneer migrantten zich gaan organiseren staan ze sterker en kunnen ze theoretisch gezien het meeste betekenen voor hun land van herkomst.

Hoofdstuk 4

Ontwikkelingsactiviteiten van de Somalische diaspora

In dit hoofdstuk ga ik in op welke activiteiten, in het bijzonder op het gebied van remittances en terugkeermigratie, door Somalische diaspora ontplooid worden ter ondersteuning van Somalië.

4.1 Ontwikkelingsgerelateerde activiteiten

Met ontwikkelingsgerelateerde activiteiten bedoel ik activiteiten die ten goede komen aan de verbetering van de situatie van het herkomstland. In mijn geval heb ik me vooral gericht op de economische activiteiten. Er zijn natuurlijk ook andere uitwerkingen die direct dan wel indirect voorkomen door de activiteiten die door de migranten worden ontplooid maar de best meetbare zijn toch de economische activiteiten. De Somalische diaspora in Nederland ontplooit verschillende activiteiten ten behoeve van de ontwikkeling van Somalië. Deze activiteiten zijn op te delen in individuele activiteiten en collectieve activiteiten.

4.1.1 Individuele activiteiten

Individuele activiteiten richten zich vooral op de directe link van het individu met het herkomstland, zoals de familie. Voordelen van deze activiteiten zijn dat ze heel doeltreffend zijn en dat ze niet gebonden zijn aan bepaalde visies of ideeën van organisaties. De doeltreffendheid zit hem vooral in het vraag/aanbod karakter. Individuele migranten worden vaak direct benaderd door 'achterblijvers' voor het opzetten van activiteiten. Hierdoor kan het beter afgestemd op de vraag vanuit het herkomstland. Het niet gebonden zijn aan een visie of ideeën van een organisatie zorgt ervoor dat mensen 100% achter hun eigen idee kunnen staan. Hoewel hierover ook twijfels kunnen ontstaan. Vaak opereren individuele Somalische migranten in Nederland vraaggestuurd. De familie of clan geeft vanuit Somalië aan wanneer en wat zij nodig hebben (vaak geld). De migrant zelf heeft hierbij een marginale inbreng. Een gevoel van verplichting naar de clan (en dus ook de familie) speelt hierbij een grote rol (Horst 2006).

De meest voorkomende is het sturen van remittances en het financieren van kleinschalige ondernemingen. Vanwege het grote belang van de remittances zal ik daar later dit hoofdstuk nog op terug komen. Het financieren van kleinschalige bedrijvigheid bij individuele acties gebeurt vooral op familie niveau. Familieleden in Somalië worden bijvoorbeeld ondersteund door leden hier in Nederland bij het opzetten van een winkeltje. Bij onverwachte calamiteiten zoals een noodtoestand of het overlijden van een familielid wordt er ook van de diaspora verwacht dat ze hun steentje bijdragen in de kosten.

Wanneer er problemen zijn 'thuis' en er is geld nodig dan kan ik moeilijk nee zeggen. Zij hebben het geld daar veel harder nodig dan ik hier.

(Somalische man, Den Haag)

4.1.2 Collectieve activiteiten

Collectieve activiteiten komen voort uit gezamenlijk opgezette acties of vanuit migranten in georganiseerd verband. Gezamenlijk opgezette acties komen vooral voor bij grote calamiteiten als oorlog, hongersnood of een natuurramp. Helaas voor Somalië wordt het land geteisterd door alle drie. Bij deze gezamenlijke acties werken individuele migranten samen om het herkomstland te helpen. Deze samenwerking heeft als voordeel dat het op grotere schaal gebeurt en daardoor minder kosten met zich mee brengt, zogenaamde schaalvoordelen

De tweede en meest belangrijke vorm van ontwikkelingsondersteunende activiteiten komen vanuit de migranten in georganiseerd verband ofwel de diaspora organisaties.

4.1.2.1 Profiel van de organisaties

De Somalische diasporaorganisaties in Nederland die zich bezig houden met de ontwikkeling van Somalië zijn vooral actief op het gebied van onderwijs, gezondheidszorg, infrastructuur en economie. Behalve deze vooral op de economie gerichte activiteiten zijn ze ook gericht op niet-economische activiteiten zoals voorlichting, vrouwen-empowering en vrede & mensenrechten.

De meeste organisaties zijn eerste generatie organisaties, wat betekent dat ze gerund worden door eerste generatie migranten. Voor Somalië is dit op zich niet zo vreemd aangezien de vluchtelingenstromen vanuit daar nog niet zo lang geleden zijn begonnen. De geïnterviewde organisaties noemen zich migranten- of vluchtelingenorganisaties.

De organisaties gaven aan dat de belangrijkste reden om een organisatie te beginnen zelden de ontwikkelingsactiviteiten waren. Behoeftte aan onderling contact en steun werden genoemd als belangrijkste reden om een organisatie te beginnen. Wel zijn veel organisaties na oprichting zich naast hun primaire focus, al snel gaan richten op ontwikkelingsgerelateerde activiteiten. Dit komt mede doordat het herkomstland deze steun ook sterk nodig had/heeft.

Primaire redenen om een organisatie te beginnen:

1. het behartigen van de belangen van de achterban en het geven van morele en andere steun (vooral in het geval van vluchtelingen);
2. het vergemakkelijken van het integratieproces;
3. het in stand houden van gezamenlijkheid door culturele activiteiten.

De belangenbehartiging kan verschillende vormen aannemen. Bij belangenbehartiging behoort bijvoorbeeld voorlichting over de Nederlandse cultuur, vertalen, advies bij financiële transacties, studie en werk (van Naerssen 2006).

De Somalische diaspora organisaties gericht op ontwikkelingsactiviteiten zijn op te delen in twee groepen. De grotere organisaties die relaties hebben met de Nederlandse Medefinancierings Organisaties (MFO's) en/of met het Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking (DGIS), en een brede rand van organisaties daaromheen en de vaak kleinere organisaties die proberen om buiten het Nederlandse institutionele terrein te blijven.

Van de Somalische diaspora in Nederland heb ik onder andere met drie grote organisaties gesproken: Hirda, Nedsom en de overkoepelende organisatie Federatie van Somalische Associaties Nederland (FSAN).

Hirda telt nu ongeveer 120 leden. Zij had er 400, voordat de vlucht naar Engeland begon). De organisatie is in 1998 opgericht, heeft goede banden met Oxfam/Novib, is betrokken bij een groot aantal projecten in Somalië en beschikt over een jaarlijks budget van 1 miljoen Euro. Hirda heeft zowel een afdeling in Nederland als een afdeling in Somalië.

De in 1999 opgerichte organisatie Nedsom bestaat uit twee onderdelen, een die zich bezig houdt met de integratie van de Somaliërs in Nederland en een voor de ontwikkelingsgerelateerde activiteiten ten baten van Somalië. Deze splitsing is gemaakt in 2002. Deze organisatie werkt financieel samen met verschillende MFO's maar dan vaak wel projectmatig. Geld komt binnen via Linkis, Front Offices, Cordaid NCDO. Laatste 2 jaar ook Oxfam/Novib, de gemeente subsidieert vooral projecten binnen Nederland. Hun 'hoeder' is Cordaid. Ook komt geld binnen via bedrijven. Tegenwoordig is Nedsom bezig met een groot samenwerkingsverband met Care. FSAN is een platform dat in 1994 is opgericht voor de Somaliërs. Bij deze koepelorganisatie zijn momenteel 41 zelforganisaties aangesloten. FSAN is een belangrijke belangenbehartiger en spreekbuis van de Somalische gemeenschap in Nederland. Hun belangrijkste bijdrage bij de ontwikkeling van Somalië komt voort uit hun overkoepelende eigenschappen. Zo kunnen zij op een groter schaalniveau activiteiten organiseren dan de individuele organisaties. Zij organiseren bijvoorbeeld conferenties met als thema: de diaspora en de reconstructie van Somalië, waar ideeën en voorstellen aan de Somalische gemeenschap in Nederland worden doorgespeeld.

Het merendeel van de Somalische organisaties bestaat uit stichtingen met een klein bestuur en een beperkt aantal leden. Deze laatste groep is vooral afhankelijk van steun vanuit de clan / familie en de vriendenkring. Deze kleinere organisaties hebben vaak een of enkele projecten gericht op een bepaald gebied in Somalië waar ze meestal zelf vandaan komen of een bepaalde band mee hebben. Uit de interviews bleek dat kleinere organisatie vaak buiten de voor Nederland bekende structuren om opereren. Dit is niet altijd een eigen keuze. Volgens mijn respondenten hebben veel van de migranten van deze organisaties grote moeite met de Nederlandse bureaucratie en kunnen of willen niet afhankelijk zijn van deze structuren. Vaak is het aanvragen van geld ook erg moeilijk voor deze kleinere organisaties. Het vereist nogal wat tijd en kennis van zaken om een goede aanvraag te doen en garanties zijn er niet. De tijd en moeite die ze investeren zijn voor veel organisaties niet lonend, dus gaan ze zelf op zoek naar alternatieve manieren om hun organisatie te bekostigen.

Vaak moeten we op doordeweekse dagen naar de MFO's om in gesprek te gaan voor de financiering van onze projecten. Maar we moeten dan gewoon werken dus daar moeten we al een extra vrije dag voor opnemen. Wanneer wij iets organiseren dan is dat of s'avonds of in het weekend en dan kunnen de mensen van de MFO's weer niet want die hebben dan weer vrij. Op deze manier leven we wel langs elkaar heen.

(Man, Eindhoven)

Informele overlegstructuren zijn van groot belang. Wanneer organisaties eenmaal van de grond zijn gekomen, gaan zij vaak op zoek naar inter-organisatorische samenwerking om het bereik en impact van de activiteiten te vergroten. In de meeste gevallen gaat het hierbij om gezamenlijke projecten in Nederland, zoals het organiseren van een Afrikaans festival. Het contact tussen de organisaties is meestal niet geformaliseerd en niet structureel (van Naerssen 2006).

Een van de grootste problemen bij de samenwerking van Somalische organisaties binnen Nederland is de tweedeling die bestaat tussen de groep Somaliërs in Nederland. De ene groep ziet graag dat Somalië een land blijft, terwijl de andere groep de afscheiding van Somaliland en Puntland nastreeft. Deze twee groepen botsen steeds. Een duidelijk voorbeeld hiervan kan ik geven op basis van eigen ervaring. Tijdens de twee conferenties van Somaliërs die ik heb bezocht in Den Haag liepen de discussies met regelmaat uit op een discussie over het al dan niet opsplitsen van Somalië. Hierdoor was aandacht voor de, op dat moment belangrijke zaken duidelijk minder. Deze tweedeling zorgt voor een zwakkere positie van de Somaliërs.

4.1.2.2 *Activiteiten van organisatie*

Veel Somalische organisaties hebben de ontwikkelingsgerelateerde activiteiten niet als hoofdactiviteit. Zij richten zich bijvoorbeeld op de eerste plaats op de integratie van de Somaliërs binnen de Nederlandse samenleving en hebben als neven activiteit een of meerdere projecten ten bate van Somalië. Kleine organisaties bestaande uit slechts enkele leden kunnen daarentegen zich weer geheel op ontwikkelingsgerelateerde activiteiten storten. Zij hebben vaak slechts een of enkele projecten. Hun projecten worden vaak gestart bij calamiteiten in het herkomstland. Bij oorlogen of rampen verschijnen dit soort projecten als paddenstoelen uit de grond. Na verloop van tijd wanneer het effect van bijvoorbeeld een natuurramp minder duidelijk te zien is, verliezen veel van deze projecten hun bestaansreden. Ze houden dan of op met te bestaan of vormen om tot een langere termijnproject. Vanwege de bijzondere positie van Somalië waar men bijna constant wel over calamiteiten kan spreken blijft de bestaansreden van deze organisaties gegrond.

Wanneer je enkel naar de namen van de Somalische organisaties in Nederland kijkt en er van uitgaat dat de naam wat zegt over de voornaamste activiteit van de organisatie, dan betekent dit dat in ieder geval 29% van de organisaties met ontwikkelingsgerelateerde activiteiten bezig zijn. Deze conclusie trek ik op basis van de namen van de organisaties uit mijn eigen lijst. Van die 182 organisaties waren er drieënvijftig met een ontwikkelingshulp gerelateerde naam. Behalve deze organisaties die met hun naam suggereren actief te zijn op het gebied van ontwikkeling, zijn er natuurlijk ook organisaties met een andere naam die zich bezig houden met de ontwikkeling van Somalië. (zie bijlage 2. Lijst met Somalische organisaties in Nederland).

De overige namen suggereren dat organisaties voornamelijk bezig zijn met belangenbehartiging, behoud van cultuur en integratie.

Bij de vraag over successen en falen van de projecten aan de organisaties benadrukten ze voornamelijk de succesvoorbeelden. Informatie over falende projecten kwam nauwelijks naar voren. Natuurlijk is het, ook voor deze organisaties, erg moeilijk om te meten of iets als een succes kan worden gezien.

Tijdens het interview met de stichting Hirda kwam het volgende naar voren: Het grootste succes heeft Hirda niet zo zeer geboekt met een project. Zij zien vooral de grote steun die zij hebben verworven onder de bevolking voor hun projecten in Somalië als het grootste succes. De mensen daar staan achter de organisatie, waardoor ze een hele grote invloed hebben in de gebieden waarin ze actief zijn. Dit is zo gekomen, doordat ze resultaat boekten in het gebied en mensen lieten zien dat er positieve aspecten aan de organisatie zitten. Toen ze acht jaar geleden daarmee begonnen werden ze zeer argwanend bekeken als organisatie die geld kwam afgeven, maar nu gebleken is dat ze echt mensen en vooral de kinderen willen helpen, is dat beeld positief veranderd.

Mislukte projecten worden niet genoemd. Wel werd er gewezen op het grote gevaar van Somalië. De situatie in Somalië is zeer instabiel. Door deze instabiliteit bestaat bij de projecten ook het gevaar dat wanneer er zich een calamiteit voordoet ze in een keer kunnen ophouden te bestaan. Ieder moment verwacht je

dat er iets kan gebeuren. Er is geen overheid die zorgt voor de garantie van de veiligheid. In juli 2006 kwam er bijvoorbeeld een War-Lord (krijgsheren die per clan opereren) in de regio waar Hirda actief is. Dit zorgde voor veel spanningen en onrust. Het heeft een negatief effect op de projecten, maar er kan eigenlijk niets aan gedaan worden.

Projecten hoeven ook niet perse alleen op het economische vlak gericht te zijn, ook op sociaal vlak worden er projecten uitgevoerd. Er is bijvoorbeeld een project van microfinanciering waarbij de vrouwen geld kunnen lenen. Ze moeten dan echter wel hun kinderen naar school sturen (sociaal-economisch project). De chieft van de stam is eindverantwoordelijke voor deze vrouwen. Via hem kunnen ze de verklaring krijgen dat ze betaald hebben. Wel moeten de vrouwen al een kleine zaak hebben, want indien je geeft aan vrouwen die niets hebben, wordt het geïnvesteerd in consumptie en dat biedt geen structurele oplossing (aldus Hirda, Amsterdam 2006).

4.1.2.3 Ontwikkelingsvisies

Natuurlijk is de visie van de verschillende organisaties verschillend. Een groot verschil zit vooral tussen de grotere organisaties die samenwerkingsverbanden hebben met bijvoorbeeld MFO's en de kleinere organisaties. Het verschil is vooral dat de grotere organisaties naar structurele veranderingen toe proberen te werken en meer volgens de kaders en richtlijnen van de Nederlandse MFO's werken. Kleinere organisaties werken vooral met kleinschalige projecten en hebben een diverse en open visie van hoe de ontwikkeling het beste zou kunnen plaats vinden. Zelf denk ik dat de werkwijze van beiden niet verkeerd is. De grotere organisaties die samenwerken met de MFO's hebben natuurlijk wel een schaalvoordeel ten opzichte van de kleinere organisaties en maken gebruik van bestaande kennis over al dan niet falende projecten. Maar de frisse kijk van de kleinere organisaties kan vaak een verrassende en positieve draai geven aan ontwikkelingsvraagstukken. Het gevaar hierbij is wel dat men steeds opnieuw het wiel uit blijft vinden.

Enkele organisaties gaven hun visie op ontwikkeling.

Hirda

De Wereldbank zou meer moeten investeren in de diaspora. Veel migranten komen naar westerse landen, waardoor er een overcapaciteit in het Westen ontstaat van hoogopgeleiden mensen. De Wereldbank zou er aan bij kunnen dragen om deze mensen een baan te geven in hun land van herkomst, zodat de kennis niet verloren gaat. Veel migranten zouden dit graag willen, terug naar hun eigen land, ook om de braindrain tegen te gaan. Terug zenden van hoogopgeleiden met een soort van fonds om zo een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de landen.

Afroneth

Behalve ontwikkelingshulp zou er veel meer samenwerking moeten zijn tussen EU en Afrika. Handel ed. zou veel belangrijker moeten zijn. Ook zou er veel meer aandacht moeten zijn om de multinationals te betrekken bij de ontwikkeling van Afrika. Samen om de tafel zitten zou helpen, een constructief gesprek zou veel effectiever kunnen zijn dan de huidige situatie. De organisatie ziet veel heil in het transparant overleggen met de verschillende stakeholders.

Nedsom

Binnen de Somalische gemeenschap zijn er veel verschillende manieren om een ontwikkelingsproject op te zetten. Veel migranten zijn vooral gericht op hun eigen achterban in het herkomstland. Nedsom tracht door het hanteren van een open visie hier boven te staan en zo een breedte achterban te vormen onder de Somalische gemeenschap in Nederland.

SSCN

We hebben heel veel ideeën, maar we hebben het gevoel dat we worden tegen gewerkt bij de uitvoering daarvan. De bureaucratie is daarbij een groot probleem. Nederland zou de aanwezige kennis (knowhow) van de Somaliërs moeten gebruiken bij het ontwikkelingsbeleid.

De belangrijkste rol die de migranten hier hebben is hun positie als migrant. Hiermee wordt bedoeld dat ze vanwege hun positie tussen twee maatschappijen als brug kunnen fungeren bij de ontwikkelingssamenwerking. De Somalische migranten hebben de achtergrond kennis van hun herkomstland. Zij weten waar de behoeftes liggen en zij hebben de mogelijkheden contacten te leggen. Zij kunnen fungeren als knooppunten binnen het netwerk. Zij moeten zich echter wel goed organiseren. Dit is nodig, omdat ze anders niet de contacten kunnen aangaan en de bekendheid kunnen geven om ook echt als knooppunt te kunnen functioneren (Castells 2000).

4.2 Mate van georganiseerdheid en de netwerksamenleving

De huidige middelen bieden de mogelijkheid om ontwikkelingsgerelateerde activiteiten vanaf grote afstand uit te voeren. Dit heeft met twee aspecten te maken.

1. De nieuwe technologie heeft de relatieve afstand wereldwijd verkleind en voor sommige toepassingen is afstand niet eens meer een issue.
2. Ontwikkeling vindt plaats door middel van netwerken. Er zijn interregionale en ook internationale netwerken nodig om te ontwikkelen.

Migranten zorgen niet alleen voor het eerste aspect, omdat ze zich elders hebben gevestigd automatisch ook voor het tweede. De huidige netwerksamenleving maakt de migranten dan ook belangrijk.

De mate waarin de migranten georganiseerd zijn bepaald deels hun effectiviteit. Goede georganiseerd zorgt voor een sterkere positie in de gastmaatschappij en een sterker uitgangspunt voor veranderingen in het herkomstland. Georganiseerd zijn heeft als voordeel makkelijker projecten op te zetten om zo structurele veranderingen voor elkaar te krijgen. Georganiseerd zijn biedt de migrant schaalvoordelen op t.o.v. de niet georganiseerde. Ook zorgt het ervoor dat deze groep van migranten eerder gehoord worden en dus meer invloed hebben.

De Somalische migranten hebben zich in Nederland redelijk georganiseerd in diverse organisaties, maar de onderlinge samenwerking is minimaal, waardoor de uiteindelijke positie van de Somaliërs in Nederland niet sterk is. Ik zou de deze groep dan ook bestempelen als een semi-georganiseerde groep. Aan de ene kant zijn hebben ze wel veel organisaties, maar aan de andere kant werken deze organisaties weer weinig samen. Dit gebrek aan samenwerking heeft twee redenen.

De eerste is dat de Clan voor de meeste Somaliërs erg belangrijk is en dat ze daarom alleen via clanlijnen opereren. De tweede komt door het verschil in mening over het al dan niet opsplitsen van Somalië. Dit is een zeer hekel punt voor de Somaliërs. Voor en tegenstanders hiervan kunnen dan ook moeilijk met elkaar samenwerken. Een andere reden waarom de groep nog niet heel goed is georganiseerd is dat niet alle Somaliërs even sterk aangetrokken voelen tot 'hun' Somalië. Oudere Somaliërs die een aanzienlijk deel van hun leven in Somalië hebben gewoond voelen zich nog sterk verbonden, terwijl de jongere generatie slechts enkele jaren of helemaal niet in Somalië heeft gewoond veel zich veel minder verbonden voelt. De voor Turken en Marokkanen bekende derde generatie speelt bij de Somalische groep 'nog' niet. Ook is de groep Somaliërs nog maar relatief kort in Nederland en hebben ze nog niet de kans gekregen zich goed te organiseren. De meer dan 10.000 Somaliërs die naar Engeland vertrokken versterken dit effect nog eens.

4.3 Remittances

4.3.1 *Wat is remittances*

Migranten remittances is een oud onderwerp van het migranten debat. En toch is het pas vrij recentelijk hoog op de agenda komen te staan. Een duidelijke reden hiervoor is de scherpe toename van de remittances stromingen naar ontwikkelingslanden.

Een andere interessante ontwikkeling binnen de remittances is de steeds actievere houding van financiële instituties en hun steeds grotere interesse in remittances. Een aantal zeer grote banken en andere financiële organisaties zien remittances niet meer alleen als grensoverstijgende geld transacties, maar zien ook de mogelijkheden om de migranten als klanten aan zich te binden. Volgens berekeningen ontvingen banken en andere financiële transactie organisaties, zo'n 12 miljard dollar aan transfer commissies (Ghosh 2006). Voor minder ontwikkelde landen dienen remittances als een belangrijk onderdeel van de welvaart van arme gezinnen en de ontwikkeling van het land. Maar er sterk op leunen creëert ook valkuilen. De huidige debatten geven geen duidelijk beeld of de remittances nu positief voor de ontwikkelingslanden zijn of niet.

Er is geen eenduidig begrip over wat remittances nu precies inhoud. De algemene tendentie is echter dat de nadruk wordt gelegd op de 'workers remittances'; de zogenaamde werkers remittances. Remittances: geld dat van het ene individu of huishouden naar het andere wordt gestuurd. Internationale remittances zijn gestuurd door migrantenarbeiders die hun herkomstland hebben verlaten. Er is dan ook nog de zogenaamde domestic remittances, waarbij de migranten binnen het eigen land geld naar 'huis' sturen, maar deze zijn in deze setting niet van belang (van de Meer 2004). Het typerende van de workers remittances is dat deze vormen van geldstromen vooral afkomstig zijn van migranten die een baan hebben in een ander land. Een deel van hun verdiende geld staan zij dan af aan de achterblijvers in het herkomstland. Een aparte vorm van de remittances is de gemeenschappelijke of collectieve remittances. Dit is geld dat gestuurd is vanuit een migranten organisatie of 'religieuze' instelling naar hun 'thuis' gemeenschappen.

Het is erg moeilijk na te gaan hoeveel remittances er exact gestuurd worden. Volgens de Wereldbank werden er in 2004 zo'n 160 miljard dollar aan formele remittances naar ontwikkelingslanden gestuurd. Dit is een flinke toename, wanneer men na gaat dat in 1995 dit bedrag 58 miljard dollar bedroeg (World Bank 2005). De moeilijkheid bij het vaststellen van de kwantiteiten van remittances is dat een groot deel van de geldverplaatsing informeel plaats vind.

Een ander groot probleem is dat veel landen, zoals Somalië, geen data rapporteren over de remittances aan organisaties als de wereld bank en het IMF. Sommige van de rapportages zijn ook zeer verwarrend, omdat er gelden door elkaar worden gehaald vanwege en onduidelijkheid over wat remittances nu precies inhoud. Er zijn schattingen dat wereldwijd 48% van de remittances informeel (dus niet geregistreerd) plaatsvindt. Voor Sub-Sahara Afrika zou dit zelfs 73% zijn (Ghosh 2006). De meeste speculaties gaan er in ieder geval van uit dat de hoeveelheid remittances veel groter is dan alle ontwikkelingsgelden bij elkaar. Maar niemand heeft hier zekerheid over. Dit heeft niet alleen te maken met het ontbreken van

data, maar ook met de grote verschillen van hoeveelheid door de tijd heen. Politieke en economische veranderingen in gastland en herkomstland kunnen sterke fluxaties in de hoeveelheden remittances veroorzaken.

Remittances valt niet te vergelijken met ontwikkelingshulp. Terwijl hulp in zijn essentie een officiële transactie is, bedoeld voor de ontwikkeling en hulp aan arme landen, is de remittances een puur private transactie. De belangrijkste actoren bij remittances zijn dan ook individuele actoren, terwijl bij ontwikkelingshulp dit de overheden zijn.

De meeste remittances gaan regelrecht naar de familie en worden meestal gebruikt voor de basis behoeften en betere behuizing. Remittances zorgen ervoor dat het onderwijsniveau van kinderen stijgt. Dit is een sleutel factor voor de toekomst van de ontwikkeling van menselijk kapitaal (Horst 2006). Uit onderzoeken komt ook naar voren dat huishoudens die remittances ontvangen hoger opgeleide kinderen hebben dan huishoudens die geen remittances ontvangen. Het is echter niet geheel duidelijk of remittances hier de oorzaak van is, of de huishoudens die remittances ontvangen bij voorbaat geval rijker zijn (Ghosh 2006).

De toename van de consumptie van een huishouden kan voor een spin-off effect zorgen. Het geld dat in de gemeenschap komt kan voor een upgrade van de hele gemeenschap zorgen. Dit is echter alleen het geval indien de investeringen door de ontvangende huishoudens worden gedaan in de gemeenschap. Vooral bij het opzetten van kleinschalige ondernemingen kan dit spin-off effect voorkomen (Lambooy 1997).

Negatieve kanten van de remittances zijn er ook, te veel afhankelijkheid van remittances maken een economie ontzettend gevoelig voor plotselinge veranderingen in de remittances toestroom. Daarentegen lijkt de hoeveelheid remittances toe te nemen in tijden van economische regressie van het herkomstland of bij een crisis. Dit geeft wel aan dat remittances dus nooit een stabiele vorm van inkomen kunnen zijn (Ghosh 2006).

Een ander gevaar bij remittances is dat het mensen die de remittances ontvangen afhankelijk maakt van die remittances. Het kan zelfs zo ver gaan dat deze mensen stoppen met hun werk. Ze gaan er vanuit dat ze toch remittances ontvangen of verwachten zelf te kunnen gaan migreren. Ondanks dat dit gedrag voorkomt is het niet een veelvoorkomend verschijnsel. Het gevaar voor die mensen is namelijk dat de toegestuurde remittances dan afneemt of zelfs geheel stopt (Horst 2006). Het overgrote deel van diegene die remittances ontvangen zullen het gebruiken om hun leefomstandigheden te verbeteren. Maar in een zeer instabiele politiek-economische structuur (Somalië) blijven alle levensonderhoud strategieën zeer fragiel (Horst 2006).

4.3.2 Wat houdt dit in voor Somalië

Wanneer een migrant een vaste verblijfplaats heeft blijkt de kwantiteit van de remittances hoger te zijn. Ook blijkt de remittances hoger te zijn bij jonge migranten met familie in het herkomstland (Ghosh 2006). Voor de Somalische diaspora in Nederland geldt dat ze en relatief jong zijn met familie in Somalië en, over het

algemeen, een A-status hebben. Uitgaande van deze twee feiten zouden de remittances door deze groep hoog moeten zijn.

Of het niveau van opleiding van de migranten iets zegt over de hoeveelheid remittances is moeilijk te zeggen. Van migranten met een hoge opleiding wordt weliswaar verwacht dat ze meer kunnen sturen dan migranten met een lagere opleiding. Maar van de andere kant komen deze migranten vaak uit de wat rijkere families, waarbij de noodzaak van remittances minder groot is (Ghosh 2006). De situatie in Somalië zo schrijnend dat er van de meeste Somaliërs remittances verwacht wordt. Er blijkt in ieder geval een correlatie te bestaan tussen de toename van de inkomsten van migranten en de toename van de remittances (Ghosh 2006).

Over het verschil tussen de economische migrant en de vluchteling en of asielzoeker zegt Bimal Ghosh het volgende:

“Van economische migranten wordt verwacht dat ze meer aan remittances sturen dan vluchtelingen en asielzoekers. Diegene die gedwongen zijn hun land te verlaten door politieke druk, geweld tegen mensenrechten, oorlog en andere vergelijkbare redenen, sturen waarschijnlijk geen geld naar huis. Ook kan van hun niet verwacht worden dat ze voldoende hulpbronnen hebben in het gastland om remittances te sturen. Maar, wanneer de vluchteling volledig geïntegreerd is in de economie van het ‘rijke’ land en een volledige toegang hebben tot de arbeidsmarkt zonder discriminatie, kunnen ze wel over gaan tot het sturen van remittances naar diegene die achter gebleven zijn om hen te helpen bij hun moeilijkheden, inclusief het ontsnappen aan de onderdrukking en het geweld. Vluchtelingen die hopen terug te keren in een nabije toekomst, zullen waarschijnlijker remittances sturen. Migrant van door oorlogverscheurde landen zijn daarbij sneller geneigd tot het sturen van remittances.”

(Ghosh 2006 p. 27)

Aangezien alle Somalische in Nederland op de eerste plaats geen economische migranten zijn wordt er in theorie van deze groep verwacht dat ze minder aan remittances doen. Wel zijn de Somaliërs migranten van een door oorlog verscheurd land en daardoor, volgens de theorie van Ghosh, sneller geneigd tot het sturen van remittances. Het citaat van Ghosh suggereert dat naar mate de diaspora beter geïntegreerd zou zijn in een land, de remittances groter zou zijn. Dit is echter een probleem voor de Somaliërs. Somaliërs zijn tot op heden nog niet goed geïntegreerd in de Nederlandse maatschappij. Daarbij voelen zij zich gediscrimineerd op de arbeidsmarkt. In hoeverre deze discriminatie werkelijk is valt moeilijk te bepalen. Wel is het zo dat veel Somaliërs in Nederland een beroep uitvoeren dat ver beneden hun capaciteit ligt.

Ik ben eigenlijk hoog opgeleid, maar doordat mijn diploma hier in Nederland niet werd erkend, zat ik werkeloos thuis toe te kijken. Dit vond ik echt verschrikkelijk.

(Somalische man, Breda)

Uit de interviews en gesprekken kwam in ieder geval naar voren dat Somaliërs in Nederland zich niet in alle gevallen geaccepteerd en erkend voelen. Zelf geven ze aan dat mede hierdoor de integratie binnen de Nederlandse samenleving zeer moeizaam verloopt; erkenning doet erkennen.

Het grootste deel van de Somaliërs die een aanzienlijk deel van hun leven in Somalië hebben gewoond hopen terug te keren in een nabije toekomst. De jongere generatie van Somaliërs die vanaf hun geboorte of jongste jaren in Nederland hebben gewoond delen dit gevoel niet. Zij zien Nederland meer als hun moederland. Vooral de oudere migranten zouden hierdoor volgens Ghosh dan ook waarschijnlijker remittances sturen. Uit de interviews kwam dit ook naar voren. Jongere Somaliërs doen ook aan het sturen van remittances, maar in mindere mate dan de oudere, die Somalië nog altijd meer als hun vaderland zien dan Nederland.

4.3.2.1 Systemen van remittances

Zoals ik al eerder aangaf zijn er twee manieren waarop remittances naar Somalië worden gestuurd: de formele en de informele. Formele transfersystemen gaan meestal primair via banken. Voor Somalië geldt echter dat het merendeel van de transactie plaats vindt doormiddel van een informeel systeem. Sinds het ineensstorten van de Somalische staat en economie, begin jaren '90, vormen overboekingen door de Somalische diaspora een steeds belangrijker bron van inkomsten. Door het ontbreken van een formeel banksysteem vervult het al langer bestaande, informele '*hawilidaad*' systeem (ook bekend als '*remittances banks*') hierin een belangrijke functie. Men schat dat op deze manier jaarlijks vanuit de diaspora 200 tot 500 miljoen dollar naar Somalië wordt overgemaakt. Het zakenconglomeraat Al Barakaat had hierin het grootste marktaandeel. Daarnaast was Al Barakaat onder meer actief in telecommunicatie en als internet provider (MinBuZa 2002).

Er zijn veel informele systemen om geld van het ene land naar het andere te sturen. Migranten brengen eigenhandig geld naar hun herkomstland of middels een vriend of familielid. Het in Somalië aanwezige hawilidaad systeem opereert op basis van vertrouwen en ongeschreven regels. Er worden nauwelijks digitale of analoge documenten aangelegd. Wanneer iemand geld wil overmakende neemt diegene contact op met een contactpersoon in Nederland. Hieraan wordt een bedrag X betaald. Deze maakt middels telefoon, fax of mail contact met een couterpart in Somalië. Die direct het bedrag X beschikbaar stelt voor de desbetreffende persoon. Somaliërs die ik er over heb gesproken zien vooral de positieve aspecten van dit systeem. Wanneer ze vandaag aangeven dat ze een bepaald bedrag naar hun familie willen over maken kan de familie daar vaak de zelfde dag nog gebruik van maken.

Toch zijn er ook enkele nadelen te benoemen van de informele remittances. De eigenlijke kosten van remittances zijn laag. Maar het gebrek aan competitie zorgt voor hoge transactiekosten. Dit geldt trouwens ook voor de formele wegen. Er zijn eenvoudigweg te weinig personen en instanties die zich bezig houden met het faciliteren van remittances.

Wanneer remittances door informele ofwel ondergrondse kanalen verloopt, dragen ze niet bij aan de politieke prioriteiten van een land. In tijden van economische en financiële instabiliteit kunnen deze geldstromen ook voor een ongecontroleerd kapitaalgevecht zorgen. Misschien nog wel duidelijker, informele systemen kunnen voor een basis zorgen van geld witwassen en de financiering van criminele en terroristische activiteiten en burger oorlogen (Ghosh 2006).

Voor Somalië heeft deze kijk op het informele systeem veel gevolgen gehad. Het duidelijkste voorbeeld hiervan zijn misschien wel de sancties die de Nederlandse regering heeft opgelegd tegen Al Barakaat. Dit naar aanleiding van de door het Sanctiecomité 1267 van de Veiligheidsraad gepubliceerde lijst van organisaties en personen die verdacht worden van banden met Al-Qaida en waarvan tegoeden bevroren werden. Al Barakaat komt voor op deze lijst. Let wel, deze lijst is opgesteld naar aanleiding van de aanslagen van 11 september 2001. Gezegd moet worden dat alle VN-lidstaten en dus ook Nederland, de volkenrechtelijke verplichting

hebben om door de Veiligheidsraad ingestelde sancties over te nemen (MinBuZa 2002).

De aanslagen van 11 september 2001 hebben dan misschien wel een negatieve impact gehad op instanties als Al Barakaat, ze hebben ook de discussie over remittances flink doen opwaaien. Sindsdien zijn er vele rapporten geschreven over remittances en zijn functioneren. Mede dankzij deze rapporten is de visie ook minder negatief geworden dan dat deze was net na de aanslagen. Er zijn nog steeds mensen die zich richten op de negatieve aspecten van de remittances. Er zijn echter ook mensen die zich richten op de essentiële kant ervan, het vervullen van een essentiële financiële functie en het opvullen van een gat in de financiële markt, cruciale voor de overleving van migrantenfamilies die de remittances ontvangen.

4.3.3 *De invloed van de information age op remittances*

Hoe je het ook bekijkt, om een goed functioneren transactiesysteem op te zetten zul je veel aan netwerking moeten doen. Op deze manier sluit het concept van remittances haarfijn aan op de netwerksamenleving van Castells.

Somalische migranten prefereren informele kanalen boven de formelen. Dit heeft niet alleen te maken met de al eerder genoemde reden, dat het veel sneller is en minder bureaucratisch. De Somalische cultuur en dan in het bijzonder het clansysteem kenmerkt zich door een zeer oud vast wederzijds vertrouwen. Informele netwerken sluiten beter aan bij de Somalische cultuur.

De mate van georganiseerd heeft volgens mijn eigen schema niets te maken met de hoeveelheid remittances die er worden gestuurd (zie illustratie 10). Toch wil ik hier een kleine kanttekening bij plaatsen. Namelijk dat er ook organisaties zijn die opkomen voor de belangen van de Somaliërs in Nederland en zodanig de positie van de Somaliërs in Nederland verbeteren. Door deze positieverbetering kunnen de mogelijkheden van remittances vergroot worden.

Je moet eerst iemand zijn voordat je iets kunt veranderen zowel hier in Nederland als in Somalië.

(Somalische man, Den Haag)

De neo-economische gedachte gang geeft aan dat migratie ontwikkeling stimuleert zodra het emigratieland daar aan toe is. Deze gedachtegang gaat er van uit dat remittances geen invloed zou hebben op de ontwikkeling van landen. Castells en zijn netwerksamenleving geven echter aan dat er ook andere factoren voor ontwikkeling kunnen zorgen. Om de sociale uitsluiting van bepaalde gebieden op te heffen zouden migranten kunnen optreden als bruggenbouwers tussen gebieden. Voor Somalië gaat dit zeker op. Het land is momenteel sociaal economisch afgesloten van de rest van de wereld. De Somalische migranten kunnen door middel van netwerking ervoor zorgen dat Somalië een aansluiting vindt bij het globale systeem. De remittances en de daarvoor benodigde netwerken in en naar Somalië kunnen als basis dienen voor deze ontwikkeling. Zeker wanneer de migranten zich organiseren kunnen ze veel voor elkaar krijgen.

De huidige techniek van de information age, bieden de mogelijkheid om optimaal om te gaan met hun traditionele netwerken om zo effectief mogelijk geld transfers plaats te laten vinden. Voor 'ons' westerlingen is het misschien moeilijk te beseffen dat er systemen zijn die op basis van onderling vertrouwen werken; wij hebben ons generaties lang vertrouwd gemaakt met een bureaucratisch systeem gebaseerd op gerechtelijke afspraken en wetten. Maar voor een maatschappij waar vertrouwensrelaties een sleutelfactor spelen bij de overleving is dit wel logisch. Binnen de Somalische clan structuur voelt ieder clanlid zich ook sterk verantwoordelijk voor de rest van de clan. Wanneer het met een of meerdere personen niet goed gaat dan zal de clan er voor zorgen dat actie wordt ondernomen. Zo ook met remittances. Indien er zich een probleem voordoet in Somalië zullen leden van de clan die als migrant in een ander land leven direct tot actie over gaan. Moderne middelen als de telefoon en het Internet zorgen ervoor

dat dit proces in minimale tijd kan verlopen. De clan heeft ook de morele verplichting om in te grijpen anders kan het als schande voor de clan gezien worden. Om hun trots te behouden zullen ze dan ook sneller actie ondernemen.

Een duidelijk voorbeeld hiervan gebeurde tijdens een van mijn interviews. Een Somalische man kwam binnen met de mededeling dat hij even weg moest. Toen ik later vroeg waarom dit zo was werd mij verteld dat een tante van de man in Somalië was overleden en dat hij nu geld over moest maken voor de bekostiging van de begrafenis.

4.4 Terugkeer migratie

Terugkeermigratie is de tijdelijke of permanente terugkeer van migranten naar hun land van herkomst. Ontwikkelingslanden zoals Somalië kunnen veel baad hebben bij terugkeermigratie. De kennis, ervaringen en het geld dat migranten mee terug nemen kan voor structurele veranderingen zorgen en een impact hebben op het ontwikkelingsproces van een land.

Er is overweldigend bewijs in de literatuur dat de meeste eerste generatie migranten (een groot deel van de Somalische migranten in Nederland zijn eerste graads) terug zouden willen naar hun herkomstland. Deze terugkeermigranten kunnen grote 'assets' zijn voor hun land. Behalve de kennis, ervaring en geld hebben ze ook veel contacten in het buitenland die zeer belangrijk zijn bij huidige ontwikkelingsstrategieën (Oucho 2006).

4.4.1 Terugkeeropties

Het is niet altijd even makkelijk terug te keren naar het land van herkomst. Zeker voor de Somalische zijn er nogal wat problemen te overbruggen. Op de eerste plaats is er vaak niets voor hen in Somalië dan ellende. Ze zijn het land niet voor niets ontvlucht en de huidige situatie biedt ook nog niet al te veel perspectieven op een verbetering van de situatie. Toch willen bijna alle Somalische personen die ik heb gesproken het liefst terug naar Somalië. Vooral de oudere. Behalve de huidige situatie van Somalië speelt de houding van de Nederlandse overheid mee bij het verkleinen van de mogelijkheden op terugkeer migratie, vooral voor de tijdelijke. Het beleid van de Nederlandse overheid: migranten mogen niet langer dan een jaar in het buitenland (Somalië) vertoeven willen ze hun status niet kwijt raken. Ook biedt de Nederlandse overheid nauwelijks mogelijkheden in de vorm van faciliteiten en geld om tijdelijke terugkeer mogelijk te maken.

Voor de mensen die terug zouden willen is het zeer moeilijk om aan de hiervoor benodigde reisdocumenten te komen. Aangezien er geen internationaal erkend centraal gezag is in Somalië, zijn er momenteel geen Somalische overheidsorganen of Somalische vertegenwoordigingen in het buitenland die de bevoegdheid hebben reisdocumenten uit te geven. Het Nederlandse Ministerie van Justitie stelt ook expliciet in een Tussentijds Bericht Vreemdelingencirculaire dat "Somalische autoriteiten en door hen uitgegeven documenten, waaronder documenten voor grensoverschrijding, door Nederland niet [worden] erkend" (TBV 2002/18). Hetzelfde Ministerie van Justitie verwacht desondanks van Somaliërs, dat zij via de weinige nog overgebleven Somalische vertegenwoordigingen reisdocumenten verkrijgen, en

stimuleert daarmee in feite het (bij de Nederlandse wet verboden) gebruik van valse reisdocumenten (Nedsom 2007).

Behalve dat de Nederlandse overheid de mogelijkheid van terugkeermigratie verkleind is ze ook bezig met het afwijzen van asielaanvragen van grote groepen Somaliërs. Het komt er daarom op neer dat de Nederlandse overheid enerzijds wel grote groepen Somalische asielzoekers afwijst en op straat zet, maar anderzijds niet in staat is om te bewerkstelligen dat de mensen daadwerkelijk terugkeren. Zo wordt in feite illegaliteit gestimuleerd, en wordt de Nederlandse samenleving met problemen opgezadeld (Nedsom 2007).

Momenteel verstrekt de Nederlandse regering EU laissez-passers aan de Somaliërs. Dit zijn zogenaamde vervangende reisdocumenten. Het probleem is dat deze niet in alle landen worden erkend. Wanneer migranten toch zouden willen terugkeren, bestaat het risico dat hun reisdocumenten (een vals Somalisch paspoort, verkregen op de zwarte markt of via een dubieuze Somalische 'vertegenwoordiger', of een door de Nederlandse regering verstrekt EU laissez-passers) niet geaccepteerd zullen worden door de autoriteiten in het land van herkomst (Somalië) of in een transitland of door een luchtvaartmaatschappij. Migrant zouden daarom vast kunnen komen te zitten tussen Nederland en Somalië of zelfs te maken kunnen krijgen met strafrechtelijke vervolging. De keuze om terug te keren is daarom zeer riskant (Nederlands Migratie Instituut, 2005).

Gezien de grote voordelen die de tijdelijke terugkeermigratie voortbrengt, zou de Nederlandse overheid veel meer moeten doen dit in goede banen te leiden. Enkele organisaties hebben het initiatief genomen om wel aan deze mogelijkheid van ontwikkeling te werken. Zo heeft Nedsom samen met de stichting Care het *Diaspora Partnership Programma* opgezet. Het Diaspora Partnership Programma biedt de mogelijkheid om uitgezonden te worden om een tijdje bij een lokale organisatie in Somaliland of Puntland te gaan werken. Deze lokale organisaties voeren samen met Care (een internationale ontwikkelingsorganisatie) en de Somalische diaspora organisatie Nedsom projecten uit, maar missen bepaalde expertise. Ze hebben bijvoorbeeld behoefte aan een IT-specialist, een marketingexpert, of iemand die helpt met monitoren en evaluatie. Het idee is dat Somalische migranten die expertise in kunnen brengen. Via kennis overdracht kunnen zij lokale organisaties helpen en op deze manier bijdragen aan de ontwikkeling van de regio. Het gaat hierbij om uitzendingen voor een half jaar.

Nedsom is samen met Care actief bezig om aandacht voor dit project te krijgen. Ze hebben conferenties voor Somaliërs georganiseerd om mensen enthousiast te maken en het gesprek aan te gaan met de Nederlandse overheid aangaande de mogelijkheden en onmogelijkheden.

Hirda heeft een kleinschalig project gehad waarbij ze twee Somalische migranten tijdelijk naar Somalië hebben gehaald om daar hun expertise te verbreiden. Voor zover bij mij bekend zijn er verder geen voorbeelden van projecten van terugkeermigratie.

4.4.2 *Mening van de diaspora*

De Somalische diaspora hier in Nederland zou graag terug willen naar Somalië. Nu is daar echter nog geen mogelijkheid voor. Somalië is nog altijd onstabiel. Ook heeft men het idee tegen gewerkt worden door de Nederlandse overheid.

Ik zou vooral graag zien dat Nederland ons de mogelijkheid bood om daar dingen op te zetten. Met de zekerheid dat wanneer het niet lukt, ik terug kan keren, dan zou ik zeker gaan.

(Somalische man, Nijmegen)

Er is geen samenwerking is tussen het Nederlandse integratiebeleid (en uitzetbeleid) en het Nederlandse ontwikkelingssamenwerkingbeleid. Dit is volgens meerdere geïnterviewde migranten een groot gemis. Men wil betrokken zijn en worden bij het ontwikkelingsbeleid. Zij hebben knowhow over het land van herkomst en zijn bekend met de plaatselijke problematiek.

Het beleid van zomaar mensen terug sturen is hypocriet! Ze kijken niet naar de mogelijkheden tot ontplooiing van mensen die ze terugsturen. Wanneer dit er niet is, is het dan wel goed om mensen terug te sturen?

(Somalische man, Den Haag)

Voor de Somalische diasporaorganisaties is het geen optie om samen te werken met de overheden in Somalië, omdat deze voor de meeste mensen eenvoudigweg niet bestaan. Er is wel een interim-regering, maar deze wordt door bijna niemand erkend. Dit verzwakt globaal gezien enigszins de positie van de Somalische diaspora, maar het zorgt er tevens voor dat de Somaliërs nog sterker via hun traditionele clan structuur moeten opereren. Het ontbreken van een 'echte' overheid in Somalië stimuleert het handelen volgens de structuren van de netwerksamenleving. Het grote nadeel van het ontbreken van een goed bestuur in Somalië is dat het daardoor zeer moeilijk is om als land te ontwikkelen (Cohen 1997).

Hoofdstuk 5. De positie van de Somalische diaspora

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de relatie tussen de mate van organisatieniveau van diaspora en de mate van bijdrage die ze kunnen leveren aan de sociaal economische ontwikkeling aan hun land van herkomst. Daarbij wordt gekeken waarom de integratie van de Somaliërs in Nederland niet optimaal verloopt.

De positie van de Somalische diaspora in de Nederlandse samenleving lijkt op het eerste oog wat los te staan van de sociaal economische ontwikkeling van Somalië. Toch zijn deze aan elkaar verbonden.

Met het oog op deze ontwikkeling van de herkomstlanden van migranten is het belangrijk om naar de positie van migranten in een gastland te kijken. Wanneer je naar het theoretisch model kijkt dan komt daarin naar voren dat er voorwaarden moeten zijn voor de migranten om optimaal te kunnen functioneren op het gebied van sociaal economische ontwikkeling van de herkomstlanden.

Integratie en ontwikkelingssamenwerking zijn gebieden die op het eerste oog niet veel met elkaar te maken hebben, met beide hun specifieke problematiek. Maar volgens mij bestaat er voor hun problematiek een gezamenlijke oplossing. De problemen rondom integratie en de ontwikkelingsgerelateerde activiteiten van de diaspora zijn deels op te lossen door middel van samenwerking tussen deze beleidsvraagstukken. Om mijn punt te verduidelijken zal ik eerst een verduidelijking geven van de huidige situatie. Dit aan de hand van mijn casus.

5.1 Het Nederlandse systeem vs. het Somalische systeem

Somaliërs die naar Nederland migreren worden geconfronteerd met een totaal ander systeem dan dat ze gewend zijn. Deze verandering van systeem heeft grote invloed op het functioneren van de Somalische diaspora. Aangezien er verandering van systeem plaatsvindt en deze verandering invloed hebben op het proces van ontwikkeling van de Somalische diaspora in Nederland en hoe uit deze invloed zich uit.

5.1.1 Culturele achtergrond Somaliërs

Het Somalische systeem is een systeem wat is opgebouwd via clanlijnen. Iedere Somaliër behoort tot een bepaalde clan. Deze clans spelen een belangrijke rol in het politieke en sociale leven in het land. Het leven van de Somaliër en zijn identiteit wordt sterk beïnvloed door de clan waartoe zij behoort. Clans bieden de leden zekerheid, status, veiligheid en bescherming. Leden dragen een grote verantwoordelijkheid ten opzichte van elkaar. Ze lossen onderling veel problemen op. Aan de andere kant zorgen deze sociale netwerken vaak voor een strikte sociale controle binnen de clans. De sociale orde wordt in stand gehouden door onderlinge afspraken en regels binnen clanverband of tussen clans. Deze vorm van gewoonterecht is gebaseerd op consensus en wordt volgens de orale traditie overgeleverd. Op de naleving van het sociale contract wordt toegezien door ouderen, wijze mannen en lokale religieuze leiders (MinBuZa, 2000). Modellen van openbaar bestuur zoals die in het Westen gehanteerd worden, vinden geen steun

onder de Somaliërs. De ervaring die men er mee heeft, herinnert de mensen aan de koloniale onderdrukking en interne oorlogen.

Mede door de aanwezigheid van deze clanstructuur zijn Somaliërs zeer strek op elkaar aangewezen. Of gesteld kan worden dat deze wederzijdse afhankelijkheid betekend dat Somaliërs afhankelijk zijn valt te betwisten. Vanuit een Westers perspectief zou je kunnen stellen dat de Somaliërs door hun onderlinge afhankelijkheid moeilijk onafhankelijk kunnen opereren. Terwijl veel Somaliërs juist aangeven dat door deze positie van wederzijdse afhankelijkheid de Somaliërs juist veel onafhankelijker zijn dan andere etniciteiten.

Ik zou tegen jou kunnen zeggen dat ik niet doe wat u zegt en dat u dan de uitkeringen stopt. Maar dit maakt niet uit ik ga dan naar een ander persoon. Wanneer ik niet volgens de Nederlandse regels zou leven en ik word op staat gezet dan weet ik dat ik de clan achter me heb staan en ga ik naar een clanlid en kan ik daar een paar maanden wonen. Nederlanders functioneren binnen het Nederlandse systeem wanneer ze dit niet doen belanden ze op straat. Als een Nederlander bij zijn buurman aanklopt, geeft hij hem vandaag nog te eten maar morgen verwacht hij dat je weer vertrekt. Dat maakt het verschil met de Somaliër die vinden collectiviteit echt heel belangrijk.

(Somalische mannen, Nijmegen)

Deze wederzijdse afhankelijkheid zorgt ook voor een tegenwerking van de integratie van de Somaliërs in het Nederlandse systeem. Aangezien zij niet het gevoel hebben afhankelijk te zijn kunnen zij makkelijker buiten het Nederlands systeem leven waardoor de integratie met het Nederlandse systeem wordt verslechterd. Zij hoeven niet perse te leven volgens het keurslijf van de Nederlandse samenleving. Wanneer zij hierbuiten treden dan worden ze opgevangen door andere clanleden. Hierdoor is het moeilijk om van bovenaf integratie op te dringen.

Bij het opzetten van een website voor organisatie weigerde de gemeente financieel en deskundig mee te werken. Doordat we niet precies zo opereerde als dat binnen hun systeem paste. Toen zeiden wij oké dan doen we het zelf. Nu hebben wij een veel mooiere en betere website dan menige organisatie die het via de gemeente heeft laten doen.

(Somalische man, Breda)

Somaliërs die veel moeite hebben met het Nederlandse systeem kunnen op deze manier tussen wal en schip vallen. Ze horen niet meer bij Somalië en zijn geen Nederlander. Over het algemeen telt dit voornamelijk voor de oudere Somaliërs die een aanzienlijk deel van hun leven in Somalië hebben gewoond. Somaliërs die van kinds-af-aan in Nederland wonen zijn over het algemeen veel beter geïntegreerd en voelen zich dan ook veel meer Nederlander. Zij hebben ook minder met de Somalische clanstructuur, hier hechten zij minder waarde aan. Zij zijn opgegroeid met de Nederlandse structuren.

5.1.2 Het Nederlandse systeem

Kenmerkend voor het Nederlandse systeem zijn de bureaucratische werkwijzen en vaste, bindende afspraken op vaste tijden. De familie komt voor de meeste Nederlanders ook niet perse op de eerste plaats, in ieder geval niet op het sociaal economische gebied. Binnen dit systeem worden handelingen gedaan conform afspraken die zwart op wit staan. Netwerken verlopen ook niet zo zeer alleen via familie maar vooral via zakenrelaties. Mensen zijn door de constructie zeer afhankelijk van het systeem. Het is ook erg moeilijk om er buiten te leven, dit betekent vaak automatisch dat je op straat belandt. Want wanneer je niet volgens het systeem leeft, dan wordt je er buiten gezet. Weiger je bijvoorbeeld om actief te solliciteren dan word je uitkering stop gezet.

Nederland is een verzorgingsstaat wat inhoud dat de inwoners, mits ze volgens het systeem leven, deels worden verzorgd door de staat. Het principe van een verzorgingsstaat houdt ook in dat er veel geld moet worden afgestaan aan de staat om de verzorgende functie te behouden. Dit is iets wat vaak erg moeilijk strookt met de prioriteiten qua geldverdeling van de migranten, zij zien bijvoorbeeld liever dat het geld naar familie uit het herkomstland gaat.

5.1.2.1 Politieke invloed

Het huidige beleid van de Nederlandse overheid ten aanzien van asielzoekers uit Somalië gaat er vanuit dat er in Somalië een aantal (relatief) veilige gebieden zijn, (Somaliland, Puntland en de provincies Hiran en Galgadud), en een aantal onveilige gebieden, (de rest van het land). De overgrote meerderheid van de asielverzoeken van Somalische asielzoekers wordt momenteel (2007) afgewezen met het argument dat de asielzoeker naar een van de veilige gebieden zou kunnen terugkeren of, indien hij of zij daar niet oorspronkelijk vandaan komt, zich daar zou kunnen vestigen. De afgewezen asielzoekers worden niet daadwerkelijk naar deze 'veilige gebieden' toegebracht. Volgens de Nederlandse overheid is het hun eigen verantwoordelijkheid terug te keren. In de praktijk worden zij in de meeste gevallen enige tijd nadat hun asielverzoek is afgewezen op straat gezet, met de boodschap dat ze Nederland dienen te verlaten. Slechts enkelen keren echter daadwerkelijk terug. Volgens informatie van de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM), keren per jaar tussen de 5 en 10 personen vrijwillig terug naar Somalië, een fractie van het aantal dat volgens de Nederlandse overheid terug zou moeten keren. De belangrijkste reden hiervoor is niet moeilijk te raden. De situatie in grote delen van Somalië is zodanig slecht dat een verblijf in de illegaliteit (op straat) in Nederland voor veel Somaliërs aantrekkelijker is dan terugkeer (Nedsom 2007).

5.1.3 Problemen van de verschillen

Op zich zou het verschil qua achtergrond geen problemen moeten geven. Toch blijkt dat in de praktijk zowel de migranten als de autochtonen bewoners hinder ondervinden van de systeemverschillen. Een deel van deze hinder komt door de onbekendheid van elkaars systemen. Doordat men elkaar niet begrijpt is de houding vaak bij voorbaat al negatief. Deze negativiteit speelt door op de mening vorming van elkaar en kan uiteindelijk lijden tot afzetgedrag tegen elkaars systeem.

Heel concreet betekent dit voor de Somalische migranten in Nederland dat ze niet tot nauwelijks erkend worden en dat ze ook lastig integreren omdat ze zich verzetten

tegen het Nederlandse systeem. Deze onwil tot integratie vloeit ook voort uit het niet erkend worden.

Erkenning doet erkennen!

(Somalische man, Nijmegen)

5.2 Lange-afstand nationalisme

Behalve erkenning zijn er ook andere factoren van belang bij de slechte integratie van migranten.

In haar artikel, Long-Distance Nationalism (Lange-Afstand Nationalisme) gaat Nina Glick Schiller in op het begrip Lange-Afstand Nationalisme in combinatie met diaspora. Met Lange-Afstand Nationalisme doelt ze op een set van identiteiten geclaimd en uitgevoerd door een groep mensen verspreid over verschillende geografische locaties die een connectie hebben met een specifiek territorium dat zij als hun voorouderlijk thuis zien (Schiller 2005). Het is een vorm van het klassieke nationalisme. Er wordt van Lange-Afstand Nationalisten verwacht dat zij een loyaliteit met hun herkomstland hebben. Dat ze actie ondernemen ten gunste van het land van herkomst. Sommige leden van een diaspora zijn of kunnen een Lange-Afstand Nationalist worden. Hierbij nemen ze actie ten behoeve van een specifiek territorium wat zij zien als hun thuisland.

Door de ontwikkelingen vanuit de netwerksamenleving zijn de mogelijkheden van het transformeren van een diaspora tot een Lange-Afstand Nationalist aanzienlijk toegenomen. De technologische innovaties, zoals telefoon, satelliet tv en het internet, bieden de mogelijkheid om het gevoel van nationalisme en binding met een bepaald gebied te vergroten.

De voorkomende mogelijkheden van een dubbele nationaliteit en discriminatie in welke vorm dan ook in de gastlanden genereren sterk nationalistisch gevoel bij de diaspora die het proces tot vorming van een Lange-Afstand Nationalist nog eens extra versterken. Van de huidige diaspora zijn diegenen die hopen terug te keren naar hun herkomstland het meeste bezig met het bewaren/onderhouden van hun tradities. Zij assimileren en integreren het moeilijkst in een andere cultuur (Blakely 2005).

Het is volgens mij niet zo dat lange-afstand nationalisme per definitie negatief is. Zolang er maar sprake is van sociale cohesie. Sociale cohesie: de betrokkenheid van mensen bij de samenleving als geheel, de oriëntatie op collectieve waarden en normen, de deelname aan maatschappelijke instituties en organisaties, de participatie aan sociale netwerken en de onderlinge sociale waardering en contacten (Korver, 2003). Het bevorderen van de sociale cohesie is het meest praktisch te beschrijven als het creëren van voorwaarden voor de participatie van burgers aan de samenleving.

Om sociale cohesie te bewerkstelligen moet je iets afweten van de ander, je moet weten wat je van de ander kunt verwachten, net zoals de ander dat van jou moet kunnen.

5.3 Integratie

De adaptatie van migranten kost tijd en vertraagt het integratieproces. Daarnaast staan nogal wat Somaliërs tamelijk sceptisch tegenover integratie, omdat men vreest daardoor de eigen culturele wortels (die men hoog acht) kwijt te raken. Dit is niet alleen een bedreiging voor het zelfbeeld, velen hebben ook de verwachting op enig moment terug te kunnen keren en willen daarom de eigen culturele omgangsvormen handhaven. Sociale controle binnen de groep is groot. Een te vergaande oriëntatie van het individu op de Nederlandse samenleving kan leiden tot negatieve reacties van de groep en tot sociale verstoting van het individu (MinBuZa 2000). Uiteraard werkt deze ontwikkeling ook negatief door op de integratie.

Bij vooral de oudere generatie migranten is de taalbarrière ook een groot probleem voor de integratie. In Somalië kent men een grote orale traditie van taaloverdracht, terwijl dit in Nederland veelal middels schrift gaat. Bovendien moeten migranten de taal eerst nog leren. Het leren van de Nederlandse taal is voor de meeste migranten een enorme opgave. Zeker voor diegene die in hun herkomstland weinig studievoordereheden hebben opgedaan en of geen andere Westerse taal spreken. Dat er sinds 1991 geen sprake meer is van een functionerend centraal onderwijsstelsel in Somalië, werkt negatief door op de mogelijkheden van taalbeheersing voor die groep.

Volgens onderzoeken uit 1992 (Hulshof et al) en 1998 (De Wit) heeft ruwweg 10 procent van de Somaliërs die in Nederland wonen in het land van herkomst een universitaire opleiding gevolgd, tweederde laag of hoog voortgezet onderwijs, 6 procent basisonderwijs en is 16 procent nooit naar school geweest. Overigens is het opleidingsniveau van Somalische vrouwen gemiddeld aanzienlijk lager dan dat van Somalische mannen (MinBuZa 2000).

De meeste Somaliërs in Nederland spreken Engels bij hun communicatie met Nederlanders. Vooral diegene die voor 1991 naar Nederland zijn gekomen, hebben zich de Nederlandse taal maar zeer beperkt eigen gemaakt. Diegene die na 1991 zijn gekomen zijn over het algemeen jonger en meer georiënteerd op Nederland waardoor zij ook de Nederlandse taal beter beheersen (MinBuZa, 2000).

5.3.1 Het traject

Wanneer de Somalische migranten naar Nederland komen als vluchteling worden ze goed opgevangen. Ze krijgen een veilig onderkomen, eten en drinken en een uitkering. De Somaliërs die ik gesproken heb waren Nederland erg dankbaar voor deze eerste opvang. Maar daarmee houdt het in Nederland op. Na de eerste opvang trekt Nederland zich terug en moeten de Somaliërs het zelf maar uitzoeken. Nederland blijft in de meeste gevallen wel onderdak en een uitkering verzorgen maar ontplooiingsmogelijkheden worden niet of nauwelijks gecreëerd.

Nederland is een verzorgingsstaat. Dit botst met het Somalische systeem van clanstructuren waarbij de oudere autonome macht hebben. Dingen als de leerwegbepaling wordt vanaf de lagere school door instanties geregeld. Ouders worden hier volgens de Somaliërs niet genoeg bij betrokken. Zij vinden dat hun

kinderen hier in Nederland onvoldoende ontplooiingsmogelijkheden krijgen. In landen als Engeland hebben ouders veel meer inspraak in het leerwegproces.

De tegenwerking van de gemeente kost me teveel tijd en energie. Hierdoor heb ik alle contacten er mee verbroken, ik doe het zelf wel.

(Somalische man, Breda)

Om in Nederland te kunnen functioneren, moet je de Somalische cultuur loslaten, dit is deels wel goed want anders kun je helemaal niet functioneren. Maar de Somalische cultuur sterft in Nederland. Dat vind ik jammer. Ze zien hier de Somalische cultuur als een negatief iets, dat werkt natuurlijk door op ons.

(Somalische man, Nijmegen)

Uit interviews bleek dat sommige migranten er in mee gaan om hun Somalische cultuur los te laten. Ze kunnen dan misschien wel beter integreren maar kunnen tevens in een identiteitscrisis raken omdat ze hun gehele afkomst verliezen. De reden die genoemd werd waarom mensen mee doen is omdat het functioneel is. Ondanks dat ze mee doen voelen zich gelijktijdig miskend. Ze doen wel mee maar voelen gelijk dat hun afkomst niet erkend wordt. Hierbij ontstaan gevaren als radicalisering, het gevoel van onmacht kan lijden tot een afzet gedrag tegen alles wat maar enigszins Nederlands is. In Nederland wordt hier niet genoeg bij stil gestaan. Er wordt voornamelijk gekeken of het integratie proces wel goed verloopt. Naar de gevolgen voor de migranten zelf wordt nauwelijks gekeken. Compromissen sluiten ontbreekt in Nederland (interview met de integratie ondersteunende organisatie interlokaal).

5.3.2 Ontplooiingsmogelijkheden

De ontplooiingsmogelijkheden van Somalische migranten zijn niet groter of kleiner dan die van andere migranten. De meeste van hen zijn vluchtelingen met een A-status en hebben dus de vrijheid om een betaalde baan te zoeken. Toch ervaren veel Somaliërs dat ze sterk beperkt worden in hun ontplooiingsmogelijkheden. Somaliërs zouden in Nederland niet genoeg ruimte krijgen om een eigen zaak op te starten. Ook wordt de achtergrondkennis van de Somaliërs niet erkend. Nederland erkend veel diploma's niet, ze zijn hier zeer streng in. Diploma's uit landen als Somalië, waar er sprake is van een zeer zwak opererend overheidsorgaan, zijn bij voorbaat al verdacht en worden daarom dus niet snel erkend. De Nederlandse organisatie voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs (NUFFIC) die zich buigt over diploma erkenningen heeft geen samenwerking met Somalië. Het niet erkennen van de Somalische diploma's zorgt ervoor dat de Somalische hoger opgeleide dus niet het werk kan uitvoeren waar ze eigenlijk voor zijn opgeleid.

Mijn diploma word hier in Nederland niet erkend daardoor heb ik opnieuw een opleiding moeten gaan volgen, in die tussentijd heb ik geen werk kunnen krijgen. Dit is echt heel frustrerend.

(Somalische man, Breda)

Behalve dat de diploma's van de vaak relatief hoog opgeleide Somalische migranten, niet worden erkend zijn de specialiteiten vaak ook niet gelijk met die noodzakelijk in Nederland. De expertise die daar nodig is, is niet altijd van belang in Nederland. Toch zou er wel het een en ander veranderd moeten worden aan de huidige situatie. Het inperken van de mogelijkheden van de Somaliërs door het niet erkennen van hun expertise heeft een negatieve impact op de groep. Doordat de Somaliërs hier een uitkering krijgen en weinig mogelijkheden hebben tot ontplooiing houdt het systeem de mensen dom.

Mijn zoon kon hier in Nederland geen stageplaats vinden ondanks zijn kennis en vaardigheden werd hij zodra hij de iemand aan de telefoon had voor een gesprek afgewezen met een slecht excuus. Hij is nu naar Engeland gegaan waar hij wel een stageplaats kon krijgen. Zodra ik de mogelijkheid heb volg ik hem daar naartoe.

(Somalische man, Breda)

Goede integratie vindt pas plaats zodra de te integrerende doelgroep volledig mee kan 'spelen' met de samenleving (Braziel 2003). Het belangrijkste hierbij is het verkrijgen van een baan. Integratie vindt pas plaats wanneer mensen werk hebben.

5.3.3 Migrant als sociaal kapitaal

Veel mensen zien migranten tegenwoordig meer en meer als last. In de nieuws media wordt er negatief gesproken over de migranten en politici als Geert Wilders van de partij voor de vrijheid proberen door middel van angstpolitiek, vooral gericht tegen migranten, stemmen te winnen. Dit strookt echter niet met de werkelijkheid. Voor een vergrijzend land zoals Nederland zijn migranten zelfs belangrijk voor de economie. In de jaren 70 werden ze zelfs naar Nederland gehaald omdat er gewoonweg te weinig sociaal kapitaal was om alle openstaande vacatures in te vullen. De tegenwoordige migranten vervullen nog steeds een belangrijke taak hierbij.

Somalische migranten zijn over het algemeen jong en goed opgeleid. Hierdoor vormen zij een groot sociaal kapitaal. Nederland maakt echter niet genoeg gebruik van de mogelijkheden om ze goed in te zetten waardoor er veel kapitaal verloren gaat. Veel Somaliërs krijgen uiteindelijk een functie ver beneden hun opleidingsniveau. Behalve dat dit geen goede ontwikkeling is voor de Nederlandse economie, frustreert het de migranten.

Wat als jammer wordt ervaren is het Nederlands beleid t.o.v. de opgeleide Somaliër hier, veel mensen met een goede opleiding vertrekken naar het VK omdat ze daar wel kansen hebben om zichzelf te ontplooien en hier ontbreken die kansen.

(Somalische man Den Haag)

Behalve het bovengenoemde is er nog een factor die mee speelt bij het sociaal kapitaal. Ontwikkelingslanden verliezen, door de migratie, hoog opgeleide mensen aan de rijkere landen, de zogenaamde braindrain. Door het vertrek van de hoger opgeleiden zou deze braindrain een negatieve invloed hebben op het ontwikkelingsproces. Tegenstanders van deze stelling geven echter weer aan dat

deze migranten vanuit het buitenland weer geld sturen ter bevordering van de ontwikkeling (remittances). Maar hoe je het ook wendt of keert, omdat veel migranten een baan krijgen onder hun opleidingsniveau is het een verspilling van sociaal kapitaal.

5.4 De Engelse vlucht

5.4.1 *De vlucht naar Engeland*

Het aantal Somalische Nederlanders in Nederland is de laatste jaren drastisch afgenomen. In 2001 bestond deze groep nog uit 29.631 personen, terwijl dit er in 2006 nog maar 19.893 waren, een afname van 33% (CBS 2007). Deze afname is het gevolg van een uitstroom van Nederlandse Somaliërs naar Engeland. Dit verhuisgedrag heeft een grote impact op de Somalische gemeenschap in Nederland. Door het belang van deze afnamen is het belangrijk om te onderzoeken waarom deze afname plaatsvindt.

In literaire bronnen komt naar voren dat Somaliërs verhuizen omdat dit hoort bij hun nomadenafkomst (Hall 2003, Jhazbhay 2004, Stelder 2007, Tillaart 2000). Aangezien Somaliërs van oudsher Nomaden zijn zouden zij makkelijker de keuze maken om te verhuizen. Op zoek naar betere weidegronden. Het is moeilijk om te bepalen dat dit verhuisgedrag te wijten is aan een nomadische afkomst. Somaliërs zelf zijn het veelal oneens met de stelling dat hun verhuisgedrag wordt verklaard door hun afkomst (Reek 2003). Daarbij komt nog eens dat de migranten die naar Europa zijn gekomen voor een groot gedeelte bestaan uit mensen waarvan verwanten al generaties lang in dezelfde stad in Somalië woonden.

5.4.2 *De reden van verhuizing*

Wanneer niet de nomadenafkomst de hoofdreden tot het verhuizen vanuit Nederland naar Engeland, wat dan wel? De redenen voor de Somaliërs om te verhuizen bestaan uit Push en Pull factoren.

5.4.2.1 *Push factoren*

Om te beginnen met de Push factoren. Er bestaat voor de Somaliërs een enorm verschil tussen de eigen en de Nederlandse cultuur. Ook de onbekendheid met de spelregels van de Nederlandse samenleving en de taalbarrière vormen voor bijna alle Somaliërs een groot probleem. De redenen waarom Somaliërs uit Nederland willen verhuizen wijzen ruwweg in een tweetal richtingen: economisch-sociaal-maatschappelijke deelname en cultuurreligieuze mogelijkheden. Een groot aantal van de Somalische Nederlanders ervaart op beide dimensies een dusdanige dwang, begrenzing en vrijheidsbeperking dat zij doorverhuisden naar Engeland.

Somaliërs zijn Nederland dankbaar voor de eerste opvang na de vlucht uit Somalië. Er zijn maar weinig Europese landen waar de overheid zorgt voor gratis rechtshulp, en tolken en waar de slaagkans voor een verblijfsvergunning relatief hoog was (Reek 2003). Maar blijkbaar ervaart men dat alleen veiligheid en een onderkomen geen basis is voor de rest van het leven. Na het verkrijgen van asiel en een toegewezen woning, is de behoefte groot om financieel zelfstandig te worden, vooral onder de

Somalische mannen. Ze willen niet afhankelijk zijn van een sociale uitkering (Reek 2003). Veel Somaliërs hebben het gevoel dat eigen verantwoordelijkheid en voorzieningen worden ontnomen door overheden en lokale instanties. Vooral het voor Nederlanders zo effectieve systeem van bureaucratie werkt de Somalische gemeenschap tegen bij het uitwerken van eigen ideeën voor het opzetten van kleinschalige projecten zoals het starten van een eigen zaak. Somaliërs krijgen in Nederland niet de mogelijkheid om zichzelf te ontwikkelen en te ontplooien. Ze hebben het gevoel klein gehouden te worden in Nederland.

We hebben veel ideeën en zouden graag willen participeren, maar de gemeente werkt ons tegen in de uitvoering.

(Somalische man, Breda)

Wanneer Somaliërs naar Nederland komen, worden ze geconfronteerd met de snelle, hypermoderne levensstijl en het hightech bureaucratische westerse stelsel, terwijl het levenspatroon van de Somalische gemeenschap van oorsprong uit een nomadisch en patriarchale levensvorm bestaat. Men ervaart dat cultuurverschillen aanleiding kunnen geven tot ontwrichting en verstoorde familie- of gezinssituaties, een financiële crisis, en ongeplande verhuizing of emigratie naar andere landen. Het lijkt erop dat Nederland er niet in slaagt om deze groep nieuwkomers op te nemen in de samenleving. Somaliërs voelen zich in Nederland beperkt in hun culturele vrijheid, zoals in de opvoeding van hun kinderen en de mogelijkheid het geloof te beleven, en in hun toekomstmogelijkheden, vooral op kansen voor arbeidsparticipatie en de consequenties daarvan. (Reek 2003)

5.4.2.2 *Pull factoren*

Pull factoren voor de Somaliërs om zich in Engeland te vestigen hebben vooral te maken met de ontplooiingsmogelijkheden daar. De meeste Somaliërs spreken zelf Engels en zijn bekend met het Britse onderwijssysteem. Daardoor zijn er in mindere mate problemen op het gebied van taal en communicatie. Daarnaast ondervinden zij dat in Engeland Somalische diploma's sneller erkend worden dan in Nederland (Reek 2003). Zeker voor de hogeropgeleide Somaliërs betekent dit dat ze een betere kans hebben om een baan op niveau te vinden.

Wanneer Nederlandse Somaliërs naar Engeland vertrekken, treffen ze daar een eigen sociaal netwerk. Vooral voor de oudere Somaliërs is deze 'culturele' aanwezigheid belangrijk. Ze voelen zich dan niet meer zo geïsoleerd en kwetsbaar als in Nederland. Aanwezigheid van familie en een uitgebreid netwerk wordt dan ook door veel Somaliërs genoemd als reden om naar Engeland te verhuizen (Reek 2003)

In Engeland vestigen de Somaliërs zich voornamelijk in door moslims gedomineerde wijken. Het bij elkaar wonen van een grote islamitische gemeenschap heeft voor de Somalische gemeenschap als voordeel dat ze, ook buitenshuis, de kinderen op kunnen laten groeien binnen de normen en waarden van de eigen cultuur. De grote moslim gemeenschap neemt spanningen weg en biedt een gevoel van het behoren tot een groep en een Identiteit. Somaliërs in Engeland zijn er in geslaagd om zaken op te zetten, het opzetten van eigen markten en moskeeen.

It is my humble opinion that British empire (or ex-British empire) has a in-house knowledge of how to deal with different ethnics and accommodate them within the society with a view to benefiting their talent and knowledge for the benefit of UK welfare (economic contribution of Somalis in Birmingham and London is a case in point, however small, the majority are tax payers not a burden on state treasure).

(Somalische-Nederlandse man die naar Engeland is verhuisd)

5.4.3 Vrouw en kinderen eerst

Het is opmerkelijk dat in een groot aantal gevallen eerst vrouw en kinderen van het gezin naar Engeland verhuisden, en dat de man gemiddeld anderhalf jaar later naar Engeland migreerde. Deze zogenaamde omkering van het gebruikelijk migratiepatroon, (immers, vaak is het de man die als eerste naar een ander land migreert voor werk) kan verklaard worden door het volgende: Vrouwen voelen zich sterk geïsoleerd in Nederland, en hebben dan ook meer de wens naar Engeland te verhuizen dan de mannen. Ook werk in Nederland van de mannen houdt ze tegen om meteen naar Engeland te verhuizen. Het werk dient als financiële zekerheid voor het gezin wanneer dit zich alvast oriënteerde in Engeland. Ook verhuizen vrouwen eerder omdat het binnen de Britse regelgeving makkelijker is voor een vrouw en kinderen zich te vestigen dan voor een heel gezin (Reek 2003).

Ouderen zijn in Engeland meer tevreden, jongeren in Nederland. Vooral voor de Nederlands-Somalische kinderen geldt dat zij Nederland als hun vaderland zien. Velen van hen zijn nog nooit in Somalië geweest. Voor deze groep jongeren geldt dan ook dat ze graag terug keren naar Nederland (Reek 2003).

Wanneer ik tegen mijn kinderen zeg: wij gaan terug naar ons land. Verheugd zeggen zij tegen mij: mam, gaan wij naar Nederland terug? Terwijl ik naar Somalië bedoel. Voor mijn kinderen is en blijft Nederland hun land van afkomst!

(Vrouw, 38 jaar, Leicester)

5.5 Integratie en ontwikkeling

Waarom is de slechte integratie van de Somalische migranten in de Nederlandse samenleving een probleem? Er zijn verschillende problemen die optreden wanneer de integratie van een bepaalde groep binnen een maatschappij niet goed verloopt. Deze problemen doen zich op twee gebieden voor. Ze beïnvloeden op een negatieve manier de ontwikkelingsgerelateerde activiteiten en kunnen voor onrust zorgen in het gastland.

Onrust in het gastland kan ontstaan door onvrede van de migranten. Wanneer zij zich niet erkend voelen gaan zij daar naar opzoek. Wanneer het gastland ze deze niet kan bieden kunnen ze hun toevlucht zoeken in het tegenovergestelde. Personen die zich verzetten tegen de bestaande structuren, zoals extremisten, kunnen dan bij de migranten makkelijker mensen ronselen voor hun zaak (Tillaart 2000). Een voorbeeld hiervan is de Hofstadgroep waarbij een extremistische imam jonge migranten heeft geronseld om tegen de bestaande structuren in te gaan. De leden

van de Hofstadgroep gaven zelf ook aan zich niet erkend te voelen in de Nederlandse samenleving.

Somaliërs zelf geven ook aan dat doordat ze niet erkend worden er een gevaar bestaat dat ze gaan radicaliseren.

Mijn angst is het dat mensen gaan radicaliseren. Ze hebben al alles verloren en wanneer ze niet erkend worden dan verliezen ze het laatste wat ze hebben, hun persoonlijkheid ook nog eens. Deze onmacht kan zich uiten in een afzetgedrag tegen alles wat maar iets met Nederlands te maken heeft. Het is niet goed maar wel een logisch gevolg van het niet erkend worden.

(Somalische man, Nijmegen)

Door slechte integratie zullen de arbeidsmogelijkheden ook afnemen. Dit is zowel negatief voor Nederland als voor de migranten zelf. Voor Nederland is het slecht omdat er verspilling is van sociaal kapitaal in de vorm van het niet gebruiken van arbeidskrachten en omdat migranten die niet werken geld kosten uit de schatkist. Voor de migranten en hun herkomstlanden is het negatief doordat ze vanwege minder inkomsten minder remittances naar huis kunnen sturen. Hoe meer een migrant verdient, hoe meer hij naar huis kan sturen, en dit in de regel ook doet (Ghosh 2006).

Integratie in een gastland versoepelt ook de mogelijkheden tot het drijven van handel. Om goed handel te kunnen drijven is een netwerk nodig, migranten hebben over het algemeen een netwerk in het land van herkomst maar om handel te kunnen drijven hebben ze ook een netwerk nodig in het gastland. Hiervoor zullen ze moeten integreren. Deze handel is positief voor het ontwikkelingsproces van een land (Hammar 1997).

De Somalische gemeenschap in Nederland wordt gekenmerkt door een gemeenschap in de overgang tussen twee culturen. Vele, vooral de oudere hebben de behoeften vast te houden aan de traditionele waarden en normen, met de duidelijke nadruk op de clannenstructuur. Maar er zijn er ook die zich volledig richten op de Nederlandse samenleving, vooral de jongeren. Binnen dat spanningsgebied moet iedere Somaliër kiezen waar hij of zij staat. Dit legt een grote druk op de schouders van het individu maar zorgt tevens voor spanningen binnen de Somalische gemeenschap. Welke van deze twee opties goed is? Ik denk dat voor beide wel wat te zeggen valt. Maar geheel afzonderen van de Nederlandse cultuur of het geheel loslaten van de Somalische is in ieder geval niet de juiste oplossing.

Hoofdstuk 6

De Somalische diaspora in de netwerksamenleving

In dit hoofdstuk wordt gekeken hoe de Somalische diaspora functioneert binnen de netwerksamenleving en de macro-economische theorie, teneinde vast te stellen waar verbeteringen kunnen optreden om de ontwikkelingsactiviteiten te optimaliseren.

Het mag duidelijk zijn dat de sociaal economische ontwikkeling van Somalië en de positie van de Somalische diaspora in de Nederlandse samenleving niet los van elkaar kunnen worden gezien. De mogelijkheden voor migranten om een rol te spelen bij de sociaal economische ontwikkeling van hun herkomstland is zeer divers. Er worden al diverse activiteiten ontplooid. Om deze activiteiten te ontplooiën en te optimaliseren hebben migranten netwerken nodig. Binnen de huidige netwerksamenleving zijn netwerken dan ook de belangrijkste voorwaarde van sociaal economische ontwikkeling.

6.1 De netwerksamenleving

De netwerksamenleving is een veranderende flexibele samenleving. Kenmerkend voor de netwerksamenleving zijn de informationele economie, de globale economie, netwerkdernemingen, het ontstaan van flexiwerkers en sociale uitsluiting. Voor de scriptie zijn de netwerkdernemingen en het ontstaan van flexiwerkers niet van toepassing. Met de informationele economie wordt de handel in informatie bedoeld. De globale economie is een economie die op globale schaal functioneert (Castells 2000).

Belangrijk bij het netwerk is volgens Castells de vraag van sociale uitsluiting: wie wel en wie niet in het netwerk zitten. Indien je buiten het netwerk valt heb je geen kans om jezelf sociaal economisch te ontplooiën. De elite beweegt zich makkelijk van plaats tot plaats en zijn dus minder plaatsgebonden. Mensen die uitgesloten zijn van het netwerk hebben vaak niet de mogelijkheid zich makkelijk van plaats tot plaats te bewegen, zij zijn vaak veel meer afhankelijk van een plaats en dus plaatsgebonden. Dit zijn vooral de minder bedeelde, mensen die geen toegang hebben tot de ICT zoals internet of ander communicatie mogelijkheden. De door Castells beschreven uitsluiting richt zich behalve op individuen voornamelijk op gebieden. Zo is Sub Sahara Afrika, met uitzondering van Zuid-Afrika, is in zijn geheel zo goed als sociaal economisch uitgesloten. Somalië vormt hier geen uitzondering op. De ineenstorting van de Afrikaanse economie heeft daar geleid tot grote maatschappelijke rampen als honger, ziekte, chaos en oorlog (Castells 2000).

6.1.1 *De informationele economie*

Castells spreekt van een informationele, flexibele, alles doordringende en reflexieve ontwikkeling in plaats van slechts een additieve ontwikkeling. Het reflexieve karakter van deze theorie is dat ieder product tegelijk weer grondstof is voor nieuwe producten. Hierdoor ontstaat er een permanente versnelling van het innovatieproces. Dit gaat voornamelijk over informatie als product. De laatste twintig jaar heeft deze zelfgenererende versnelling een totaal nieuwe economie tot stand

gebracht. Een economie gebaseerd op informatie en op mondiaal schaalniveau. Deze economie is gebaseerd op informatie omdat de voornaamste spelers van deze economie, de bedrijven, regio's en landen, concurreren door middel van hun vermogen om elektronische informatie te produceren en te verwerken. Ze is mondiaal omdat de economie verloopt via netwerken en samenwerkingsverbanden op wereldwijde schaal (Castells 2000).

Deze nieuwe economie verschilt met de eerdere wereldeconomie omdat deze economie, door de nieuwe technologische ontwikkelingen, de deelnemer in staat stelt om op mondiale schaal in zogenaamde 'real time' te opereren. Hiermee bedoel ik dat op het zelfde moment, zonder tussenposen, een economie op globale schaal kan functioneren. Een voorbeeld voor de Somalische diaspora: wanneer een migrant hier geld over wil maken naar familie in Somalië dan hoeft hij in principe slechts een telefoontje te plegen en dan hebben familieleden in Somalië meteen de mogelijkheid om over dat geld te beschikken. Er gaat geen tijd verloren en het vindt plaats op mondiale schaal.

Toepassingen als het internet en telecommunicatie zorgen ervoor dat een ieder met elkaar in contact kan komen. Toch hebben deze middelen geen betekenis wanneer er geen netwerken bestaan om ze te hanteren.

Het mondiale karakter van de economie leidt helemaal niet tot een homogenisering van de economische omstandigheden, maar wordt gekarakteriseerd door wederzijdse afhankelijkheid, asymmetrie, regiovorming, toenemende verscheidenheid binnen iedere regio, selectieve toelating, uitsluiting van bepaalde segmenten en, als gevolg van dat alles, een buitengewoon variabele geografische spreiding waarin de historische economische geografie dreigt op te lossen (Castells 2000). Voor migranten en in het bijzonder diegenen die achterblijven, heeft dit ook vergaande gevolgen. Er kunnen grote verschillen optreden tussen bewoners met familie in het buitenland en bewoners die dit niet hebben. Hierdoor zou fragmentatie van een gemeenschap kunnen optreden. Voor de Somaliërs geldt echter dat ze opereren via een clanstructuur. Dit houdt onder andere in dat ze, indien nodig, clanleden helpen, zeker sociaal economisch. Deze culturele achtergrond vlakkt eventuele fragmenterende gevolgen voor een gemeenschap af. En aangezien er zoveel Somaliërs uit heel het land en zogoed als uit iedere gemeenschap in het buitenland vertoeven, al dan niet als vluchteling, vindt er ook geen fragmentatie plaats op landelijk niveau.

6.1.2 Space of flows

Al de bestaande mondiale netwerken samen geïntegreerd noemt Castells ook wel de Space of flows. Deze bestaat uit drie onderdelen:

1. Technologie: de infrastructuur van de netwerken. Het meest duidelijke voorbeeld hiervan is het internet. Hierdoor ontstaan er wereldwijde relaties, handel en transacties. Remittances kunnen ook middels deze technologie plaatsvinden.
2. Plaatsen: voor de netwerken zijn de 'hubs' en 'nodes' (knooppunten en schakelpunten) van groot belang. Hubs hebben een coördinerende rol om ervoor te zorgen dat er probleemloze interactie plaatsvindt binnen het

netwerk. Nodes zijn plaatsen met een strategisch belangrijke functie die resulteren in een reeks activiteiten en organisaties rondom de kernfuncties van een netwerk (Castells 2000). Bij nodes ontmoeten de informatiestromen elkaar en vindt interactie plaats. Hubs zijn startpunten vanwaar informatie verspreid wordt in het netwerk

De Somalische diaspora in Nederland is langzaam maar zeker bezig met het vormen van hubs en nodes voor hun netwerk. De Somalische diaspora organisaties zou je als hubs kunnen zien, zij voorzien het Somalische netwerk van informatie. De organisaties Nedsom en Fsan hebben bijvoorbeeld een zeer uitgebreid netwerk van middels internet aangesloten leden. Zij informeren hun leden over nieuwe situaties en activiteiten. Ook hebben ze een website inclusief forum waar leden van het netwerk als individuele hubs kunnen functioneren om informatie binnen het netwerk te krijgen (zie ook www.nedsom.org en www.fsan.nl). Leden van deze organisaties wonen niet alleen in Nederland maar wonen ook in andere landen zoals Engeland, de Verenigde Staten en Somalië.

Veel Somaliërs verhuizen binnen Nederland naar Den Haag. Deze stad wordt binnen de Somalische gemeenschap ook wel klein Mogadishu wordt genoemd. Ze verhuizen om meer invloed te kunnen uitoefenen binnen de Somalische gemeenschap en om beter te kunnen lobbyen voor hun herkomstland. Ze gaan er vanuit dat daar waar de regering zich bevindt, ze de meeste invloed hebben op het te vormen beleid. Deze stelling op zich staat weer haaks op het idee van de netwerksamenleving maar de uitvoering maakt Den Haag wel tot een nodes voor het Somalische netwerk.

Een ander voorbeeld van nodes zijn de conferenties die worden gehouden onder de Somalische diaspora. Op het moment dat zo een conferentie plaatsvindt, vormt deze een knooppunt binnen het netwerk. Daar komt dan namelijk de informatie samen door middel van uitwisseling van gedachten en meningen.

3. Mensen: dit betreft een kleine groep van elite die de macht hebben over netwerken. Overal op de wereld tref je ze aan in afgeschermden wijken, exclusieve clubs en VIP ruimten op vliegvelden en in hotels. Zij zijn de nieuwe elite van de wereld

6.1.3 De virtuele realiteit van de Somaliërs

Zoals ik al aangaf in hoofdstuk 3 bij de theorie, maakt de huidige elektronicatechnologie op het gebied van communicatie het mogelijk om zogenaamde virtuele gemeenschappen te creëren. De Somalische diaspora richt zich steeds meer op het gebruik van het internet bij het organiseren en creëren van een netwerk. De leden van Nedsom bijvoorbeeld, bestaan volledig uit leden die zich digitaal verbonden hebben met deze organisatie en die middels internet met elkaar communiceren. Slechts enkele leden komen wel eens bij elkaar om face-to-face te communiceren. Binnen Nederland, waar bijna iedereen wel beschikt over internet, is dit geen groot probleem. In Somalië beschikt slechts een zeer klein deel van de bevolking over internet waardoor netwerklinks niet afdoende kunnen functioneren.

Hierdoor worden mensen uitgesloten van de netwerken, de zogenaamde 'social exclusion' (sociale uitsluiting) (Castells 2000). De Somaliërs gebruiken de netwerken om sterker te staan als groep binnen de Nederlandse samenleving en voor de sociaal economische ontwikkeling van de bevolking van Somalië. De huidige elektronica biedt de migranten uit Somaliërs wel de mogelijkheid om up-to-date te blijven over de gang van zaken in hun herkomstland. Ook creëert het de mogelijkheid om actief te lobbyen voor hun zaak.

Het in hoofdstuk vier genoemde informeel versturen van geld (remittances) is een mooi voorbeeld van de combinatie van nodes en virtuele realiteit. Wanneer een Somalische migrant hier geld over wil maken, neemt hij contact op met een coördinerend persoon hier in Nederland (knooppunt een). Deze neemt dan middels mail of telefoon contact op met een coördinerend persoon in Somalië (knooppunt twee, die het geld overdraagt aan de familie/persoon in kwestie. Bij dit voorbeeld vormen personen of instanties, naar gelang de organisatie, de knooppunten binnen het netwerk.

6.2 De Somalische netwerken in Nederland

Er zijn drie typen van netwerken die een belangrijke rol spelen voor de Somaliërs: clan- en familie, culturele huizen en moskeeën en qatsessies

Somaliërs werken op verschillende manieren samen binnen netwerken. Zoals ik al beschreef wordt de Somalische cultuur gekenmerkt door clannen. Deze vormen tevens de basis voor de Somalische netwerkstructuren. Samenwerking in Somalië zelf gebeurt op de eerst plaats middels de clanlijnen. Voor migranten vormen deze clanlijnen ook de basis van de netwerken met Somalië. Migranten zullen in eerste instantie vooral contact houden, geld sturen en projecten aangaan met clanleden in Somalië. Bij de samenwerking bedoel ik niet alleen de samenwerking tussen de verschillende Somalische organisaties maar vooral ook de clanstructuur en de familielijnen. Deze clan die ziet het als een falen voor de gehele clan wanneer er een van hun clan buiten de bood valt en zal daarom gelijk in actie komen om diegene er weer bij te betrekken.

Somaliërs die hier op jongere leeftijd naartoe kwamen en minder waarde hechten aan de traditionele clanstructuren, zijn minder geneigd om hun netwerken op te bouwen langs clanlijnen. De traditioneler ingestelde Somaliërs weigeren vaak ook om samen te werken met ander clannen wat de sterkte van het netwerk niet ten goede komt. Sommige organisaties hebben hier iets op gevonden:

Tot dusver was het niet duidelijk wie er achter onze organisatie zat dat was een bewuste keuze om de heterogeniteit van de groep te waarborgen. We hebben van migranten van het hele land support. Omdat iedereen zich met ons kan identificeren. Ook werken we samen met andere diaspora organisaties, vooral om kennis en expertise uit te wisselen.

(Somalische man, Den Haag)

Volgens onderzoek van Drs. E.W.A. van den Reek, worden de contacten tussen de Somaliërs in Nederland beperkt tot de eigen clan/familie en vriendenkring (Reek

2001). Er is veel, meestal telefonisch, contact met familieleden in Somalië, de buurlanden of andere (Westerse) landen.

Wij Somaliërs hebben de hoogste telefoonrekening van iedereen!

(Somalische man, Amsterdam)

Behalve het vertrouwelijke gevoel en het onderhouden van relaties kunnen deze telefoongesprekken ook tot zorgen leiden vanwege de moeilijkheden waarin veel familieleden zich bevinden. Dit stimuleert Somaliërs om veel geld te geven. (Reek 2001).

De omgang met ander allochtonen en Nederlanders is zeer beperkt wat er voor zorgt dat er weinig netwerklinden zijn met andere allochtonen en Nederlanders. Vooral onder de oudere Somaliërs is dit het geval. Sommige organisaties, bestaand uit veel jongere, proberen dit taboe te doorbreken. Jongere geven aan vaker contact te hebben met Nederlanders via school en werk. Over het algemeen wordt contact met Nederlanders echter als moeilijk ervaren: alles moet gepland op afspraak (Tilaart 2000). Dit is duidelijk een probleem met een culturele achtergrond. Wanwege de minder goed positie van de Somaliërs op de arbeidsmarkt verloopt het contact krijgen via die weg ook moeizaam wat resulteert in nog minder mogelijkheden om het netwerk uit te breiden met Nederlanders.

Een tweede belangrijke vorm van netwerking is ontstaan rondom culturele huizen, Somalische buurthuizen en de religieuze samenkomsten in moskeeën. In Nederland heeft in de grote steden de moskee, naast een religieuze functie, ook de functie van ontmoetingsplaats. Aangezien het overgrote deel van de bevolking moslim is bezoeken bijna alle Somaliërs de Moskee. Veel Somaliërs zien de moskee als een plaats waar zij met elkaar over problemen spreken. Culturele verenigingen hebben buurthuizen waar vooral Somalische mannen onderling steun vinden. Vrouwen komen meestal, vanwege de traditionele rolverdeling, niet in het openbaar bijeen; zij ontmoeten elkaar thuis, waar ze elkaar adviezen en steun geven (Mohamaud 2006).

Qat is ook een belangrijke factor bij de netwerkvorming van de Somaliërs. De bladeren van deze kleine tropische boomsoort brengen, als ze gekauwd worden, een licht opwekkende werking, een bewustzijnsverruiming teweeg. Vanwege hun geloof mogen de Somaliërs niet drinken, hun alternatief is qat. (In Somalië overigens officieel verboden maar zeer veel gebruikt.) In alle grote steden waar Somaliërs wonen zijn qathuizen te vinden. De meeste Nederlanders zijn onbekend met dit verschijnsel, maar voor de Somaliërs is het een zeer belangrijke ontmoetingsplaats, vergelijk het maar het beste met de Turkse koffiehuisen of de Nederlandse Cafeetjes. De bijeenkomsten in een qathuis, zogenaamde qatsessies spelen een belangrijke rol in de strijd tegen de eenzaamheid van de Somalische migranten, voornamelijk voor de alleenstaande mannen, bij het nieuws uitwisselen over Somalië en als sociale ontmoetingsplaats (Mohamaud 2006).

Behalve deze positieve effecten heeft het qat kauwen ook een negatieve kant. Hoge werkloosheid, een lage productiviteit, luiheid, regelmatige absentie van werk en school zijn nadelen van de qatsessies die genoemd worden. Tevens zou het de belangrijkste reden voor echtscheiding zijn. Ook kost het veel geld wat weer ten

koste gaat van ander investeringen zoals het levensonderhoud en steun aan de familie daar. Ondanks dat het de eenzaamheid bestrijdt, is het slecht voor de participatie en integratie in de Nederlandse maatschappij. Ze raken in isolement (Reek 2001).

Behalve de qathuizen is er weinig dat de aanwezigheid van Somaliërs in Nederland zichtbaar maakt: er is slechts een enkele Somalische winkel, geen Somalische restaurants en er is maar één Somalische moskee in Nederland (Reek 2001).

Bij de Somalische netwerken vormen deze culturele huizen, moskeeën en qathuizen knooppunten.

6.2.1 Somalische organisatie netwerken in Nederland

Verschillende organisaties werken aan een betere samenwerking onderling. Koepelorganisaties als Fsan proberen door middel van advies kennis te delen andere organisaties te steunen bij het uitvoeren van hun werkzaamheden. Zij organiseren ook conferenties voor de verschillende lidorganisaties.

Hirda is bezig een denktank te creëren met verschillende NGO's/diaspora organisaties. Voor hen is het belangrijk dat er ervaringen worden uitgewisseld tussen de organisaties. Er moet af worden gestapt van de eilandenpolitiek die de verschillende organisaties/overheden ed. van elkaar scheid. Het is belangrijk voor ze om netwerken te creëren. In de toekomst is het voor organisaties belangrijk om georganiseerd naar voren te komen in plaats van in losse eilandjes. Momenteel heerst er een concurrentie tussen de verschillende organisaties op het gebied van kennis en ervaring, het heeft af en toe wat weg van de concurrentie tussen bedrijven. Op zich hoeft dit niet verkeerd te zijn. Op deze manier worden er steeds nieuwe ideeën geopperd om de 'concurrent' (de ander organisaties) voor te zijn. Het kan dus zeer innovatief werken. Het nadeel is echter wel dat steeds opnieuw het wiel kan worden uitgevonden. Er zijn bijvoorbeeld ideeën voor projecten en voorafgaand onderzoek van de ene organisatie, waar door gebrek aan communicatie andere organisaties ook in investeren. Tenslotte blijven door het gebrek aan samenwerking veel mogelijkheden die onderzocht zijn onbekend voor de organisaties.

Het merendeel van de organisaties gaf aan samen te willen werken en ze zagen ook in dat samenwerking grote voordelen kan hebben. Toch kwamen er geen concrete ideeën naar voren van hoe die samenwerking tot stand zou moeten komen. Wel kwam sterk naar voren dat ze eigenlijk geen tijd hebben om samen te gaan werken, het kost ze vaak al meer als genoeg tijd en moeite om de eigen organisaties draaiende te houden. Dus functioneren de Somalische diasporaorganisaties (nog) niet goed als hubs binnen het netwerk.

6.3 Rol van de migranten bij het Somalische netwerk

Vanwege de huidige toestand van Somalië zou het merendeel van de bevolking sociaal economisch uitgesloten moeten zijn van de netwerksamenleving. Toch is dit niet helemaal waar. De Somalische diaspora zorgt ervoor dat de Somalische

bevolking aanknopingspunten heeft met de rest van de wereld. Dankzij deze groep zijn er potentiële linkers vanuit Somalië naar de rest van de wereld en andersom.

Migranten die een relatie onderhouden met hun land van herkomst zorgen voor een netwerk tussen het vestigingsland en het herkomstland. De uitwerking hiervan kan zowel één richting als tweerichtingen hebben. Met een één richtingsrelatie bedoel ik het sturen van remittances, het opzetten van projecten, lobbyen en het leveren van kennis en expertise met bijvoorbeeld terugkeermigratie. Tweezijdige relaties zijn vooral de handelsrelaties.

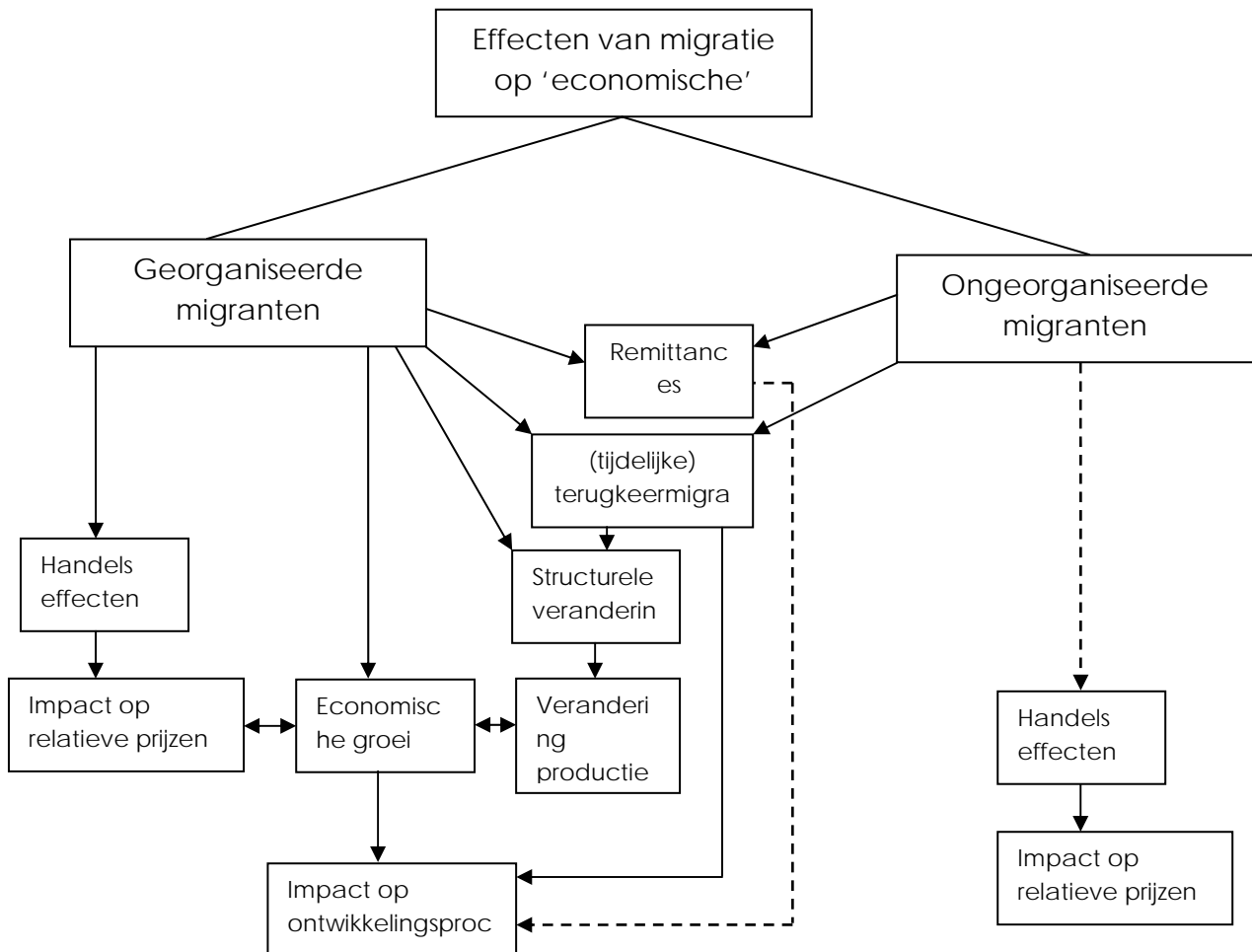
Migranten hebben een groot potentieel op het gebied van handel. Sommige migreren ook specifiek om te handelen. Als migrant heb je de beste mogelijkheden een netwerk op te bouwen in het vestigingsland terwijl je al een netwerk hebt opgebouwd in het land van herkomst. De migrant kan hierdoor als brug functioneren om producten tussen beide landen te verhandelen.

De Somalische migranten in Nederland zijn niet sterk actief op het gebied van de handel. Mogelijke oorzaken zijn het ontbreken van een zichtbaar grote productiestructuur in Somalië, er zijn maar weinig producten die de potentie hebben om door migranten in Nederland verhandeld te worden. Het merendeel van de Somalische productie is namelijk voor de eigen markt. In Somalië is ook geen geld om de producten te kopen dus producten vanuit Nederland naar Somalië halen heeft ook weinig zin. Daarbij zit handel van oudsher niet in de Somalische cultuur. De Ghanese migranten, met name de Ashanti, zijn bijvoorbeeld al van oudsher handelaren. Zij zijn ook nu als migrant zeer actief op het gebied van de handel, in het bijzonder de autohandel.

6.4 Somalische diaspora en het theoretisch model

Nu de aspecten van de Somalische diaspora in de netwerksamenleving aan bod zijn gekomen, is het van belang te kijken in hoeverre zij kunnen worden getoetst aan het theoretisch model. Ik zal hierbij ieder aspect van het model apart behandelen. Voor het leesgemak plaats ik hier opnieuw het aangepast model.

Illustratie 10. Aangepast model: economische effecten van migratie op ontwikkeling

Georganiseerde migranten / ongeorganiseerde migranten: Somalische migranten zijn deels georganiseerd via de traditionele clanlijnen en deels clanoverstijgend. Er is sprake van een grote aanwezigheid van Somalische organisaties in Nederland wat duidt op een goed georganiseerdheid. Wel is de samenwerking tussen de diverse organisaties nog slecht. Er zijn maar weinig organisaties die actief samenwerken met andere. Organisaties gaven aan plannen te hebben om in de toekomst samen te gaan werken met andere organisaties. Op kleinere schaal is de mate van georganiseerdheid goed, maar op nationaal niveau kan er nog veel verbeterd worden.

Remittances effecten: Somaliërs zijn zeer gulle gevers wanneer het op remittances aankomt. De clan en familiebanden zijn erg belangrijk en mede hierdoor wordt de relatie met de familie 'thuis' goed onderhouden. De Somaliërs zijn vluchtelingen en voelen zich daarom ook verantwoordelijk voor de achterblijvers. Exacte hoeveelheden van remittances ontbreken maar wel is duidelijk dat een aanzienlijk deel van het inkomen van de Somaliërs naar familie wordt gestuurd. Ondanks het kleine aandeel van de vluchtelingen die naar het Westen zijn gevlucht, is hun bijdrage verreweg de belangrijkste.

Een groot deel van de remittances wordt gestuurd naar de vluchtelingenkampen waar Somaliërs vanwege de calamiteiten in hun land verblijven. De economie in deze kampen is niet gebaseerd op marginale activiteiten of hulp maar op basis van historische banden, inclusief migranten en sterke netwerken (Horst 2000). Vanwege het ontbreken van hulpbronnen is het opzetten van activiteiten erg moeilijk. De historische banden, vaak ontwikkeld via de clannen structuur zorgen voor een achterban die indien nodig kan bijspringen om (financieel) te ondersteunen. Volgens schattingen profiteert 10-15% van de kampbewoners direct van de remittances, van deze 10-15% ontvangt 50% remittances maandelijks en 50% incidenteel. De financiële input die door de remittances wordt gegenereerd wordt in de kampen gebruikt voor het investeren in productie activiteiten en in de algemeen conditie van het kamp (Horst 2006).

De remittances die Somalië binnen komen zijn niet alleen belangrijk voor het land maar ook voor het overleven van de huishoudens. Het geld dat binnen komt blijft zelden bij de ontvanger. Het grootste gedeelte wordt verdeeld onder de familie, de clan en de burens. Volgens de Somaliërs zelf heeft dit twee redenen. Op de eerste plaats hoort dit bij hun cultuur waarbij de clan een centrale rol speelt en je verantwoordelijkheid voor de clan van groot belang is. Op de tweede plaats heeft dit ook met hun geloof te maken. Somaliërs zijn bijna allemaal moslims. Volgens de Koran moet je, wanneer iemand dicht bij je leidt, deze persoon ondersteunen (Horst 2006).

Wanneer remittances ontvangen worden, heeft de ontvanger de keuzen wat er mee te doen. Het geld kan geïnvesteerd worden in bedrijvigheid. Het kan worden gebruikt om andere te ondersteunen, hiermee bouwt de ontvanger aan zijn sociaal kapitaal. Of het kan worden geïnvesteerd in onderwijs voor de kinderen. De ontvanger kan het geld ook gebruiken om weg te trekken van onzekere gebieden naar een gebied met economische mogelijkheden (Horst 2006).

(Tijdelijke) terugkeermigratie: Er wordt nog maar weinig gedaan aan (tijdelijke) terugkeermigratie van Somaliërs. De enkele initiatieven die er zijn worden ondernomen door diaspora organisaties, over het algemeen in samenwerking met Nederlandse MFO's. Uit mijn interviews bleek dat de Somaliërs erg positief zijn over eventuele tijdelijke of permanente terugkeermigratie. Ze vinden dat Nederland ze daar meer in zou moeten ondersteunen. De effecten van terugkeermigratie lijken positief door te werken op *structurele veranderingen*. Migrant die (tijdelijk) terugkeren nemen kennis en expertise mee die ze daar delen en die voor de structurele verandering kan zorgen.

Handelseffecten: Er vindt weinig handel plaats tussen Nederland en Somalië. Vooral de invoer van Somalische producten is zeer gering. In 2006 werd er voor 6000 euro uit Somalië geïmporteerd en voor 3.900.000 euro naar Somalië geëxporteerd. Deze cijfers duiden op een zeer scheve handelsbalans. De producten die naar Somalië geëxporteerd worden bestaan voor het grootste gedeelte uit landbouwproducten (3.295.000 euro) waarvan het overgrote merendeel zuivelproducten (zie Bijlage 4. Handelscijfers Nederland – Somalië 2003-2006). Deze cijfers duiden op weinig geregistreerde handelsactiviteiten door de Somalische migranten hier in Nederland. Behalve de zuivel bestaat er geen handelsnetwerk tussen Somalië en Nederland.

Ondanks dat mijnen nog nauwelijks wordt ontplooid bied de aanwezigheid van olie, gas, lood, goud en mica de mogelijkheid om in de toekomst grondstoffen te verhandelen. Het land heeft met 3200 kilometer de langste kustlijn van Afrika. Toch is de visindustrie nog zwaar onderontwikkeld. Maar het biedt wel potentie voor toekomstige handel. Migranten kunnen een grote rol spelen bij de ontwikkeling van handelsnetwerken.

De huidige belangrijkste handelspartners voor Somalië zijn Jemen en de Verenigde Arabische Emiraten. Saoedi-Arabië is lange tijd de grootste handelspartner geweest totdat het land de import van vee uit Somalië aan bande leggen door uitbreken van de ook voor mensen gevaarlijke Rift Valley-koorts (FCO 2007).

Impact op relatieve prijzen, Economische groei-effecten, Verandering productiestructuren: het is erg moeilijk om aan te tonen of dat er invloed is van de migranten op deze drie aspecten. Door het ontbreken van een handelsnetwerk vermoed ik dat de directe impact op economische groei-effecten minimaal is. Aangezien er ook nog maar mondjesmate gebruik wordt gemaakt van de (tijdelijke) terugkeermigratie, verwacht ik de effecten hiervan op de verandering van de productiestructuren ook minimaal. Wel denk ik dat hier in de toekomst veel potentie in zit bij de sociaal economische ontwikkeling, mits de (tijdelijke) terugkeermigratie zich optimaal ontwikkeld. Voor mij is het niet mogelijk gebleken om directe economische groei-effecten te meten hierover durf ik dan ook geen uitspraken te doen behalve dat de indirecte invloed middels de impact op relatieve prijzen en de verandering van de productiestructuren minimaal is.

Impact op het ontwikkelingsproces: de impact die de Somalische migranten zouden kunnen hebben op het sociaal economische ontwikkelingsproces van hun land, komt momenteel nog vooral van de remittances. Dankzij de clanstructuur en de mogelijkheden van de netwerksamenleving is het voor de Somalische diaspora mogelijk om door remittances een positieve impact te hebben op het sociaal economische ontwikkelingsproces van hun land. Ondanks dat de handel momenteel nog niet zo veel voorstelt, bied het wel perspectieven. Dankzij de netwerksamenleving hebben migranten de mogelijkheid om handelsnetwerken op te bouwen. Door die handelsnetwerken kan de handel met Somalië in een lift komen wat een positief effect op het ontwikkelingsproces kan hebben (Lambooy 1997). Indien de (tijdelijke) terugkeermigratie van Somaliërs op gang zou komen dan zou ook dit een positief effect kunnen hebben op het ontwikkelingsproces. Hiervoor moet echter wel het juiste milieu worden ontwikkeld in zowel Somalië als in Nederland.

Hoofdstuk 7

Conclusie

Met deze scriptie heb ik antwoord proberen te vinden op de vraag:

Op welke manier kan via migranten, binnen de netwerksamenleving, worden bijgedragen aan de verbetering van de sociaal economische positie van ontwikkelingslanden, in het bijzonder op het gebied van remittances en terugkeermigratie?

De conclusie biedt op de eerste plaats een inzicht op de casus Somaliërs in Nederland, vanuit het perspectief van de netwerksamenleving. Het kan niet zien worden als een blauwdruk die voor iedere etnische minderheid in ieder land van toepassing is.

Er is uitgegaan van drie factoren die invloed hebben op de ontwikkelingsactiviteiten van de diaspora: de integratie, ontplooiingsmogelijkheden en transnationalisme.

Wanneer de integratie positief verloopt, heeft dit een positief effect op de ontwikkelingsactiviteiten van de diaspora. Betere ontplooiingsmogelijkheden voor de diaspora zorgen ook voor een verbetering van de ontwikkelingsactiviteiten. Sterk transnationalisme heeft ook een positief effect op de activiteiten van diaspora. Anderzijds heeft het een negatief effect op de integratie en de ontplooiingsmogelijkheden van migranten. Naarmate migranten zich sterker richten op hun land van herkomst verloopt de integratie moeizamer.

Het passieve transnationalisme moet omgebogen worden, zodat het integratie en mogelijkheden niet negatief werkt en tegelijk positief blijft voor de ontwikkelingsactiviteiten van de diaspora. Dit zogenaamd actief transnationalisme kan verkregen worden door migranten te betrekken bij de samenleving en ze ontplooiingsmogelijkheden te bieden. De Nederlandse overheid, vooral de departementen integratie en ontwikkelingssamenwerking, zouden hier een belangrijke rol in kunnen vervullen.

Integratie en ontwikkelingssamenwerking zijn gebieden die niet veel met elkaar te maken lijken te hebben. Toch zouden migranten de sleutel kunnen vormen bij het oplossen van vraagstukken bij beide beleidsterreinen.

Goede integratie vindt plaats zodra de te integrerende doelgroep volledig mee kan 'spelen' met de samenleving (Brazier 2003). Het belangrijkste hierbij is het verkrijgen van een baan. Integratie vindt vooral plaats wanneer mensen werk hebben. Door slechte integratie zullen de arbeidsmogelijkheden afnemen. Dit is zowel negatief voor Nederland als voor de migranten zelf. Voor Nederland is het slecht, omdat er verspilling is van sociaal kapitaal en in de vorm van het niet gebruiken van arbeidskrachten en omdat migranten binnen de sociale voorziening vallen. Voor de migranten en hun herkomstlanden is het negatief doordat ze vanwege minder inkomsten minder remittances naar huis kunnen sturen.

De adaptatie van migranten kost tijd en vertraagt het integratieproces. Daarnaast staan nogal wat Somaliërs tamelijk sceptisch tegenover integratie, omdat vreest wordt de eigen culturele wortels (die men hoog acht) kwijt te raken. Daarbij houden veel Somaliërs zich vast aan hun eigen culturele omgangsvormen, omdat ze verwachten op enig moment terug te kunnen keren naar Somalië. De sociale controle binnen de groep is groot. Een te vergaande oriëntatie van het individu op de Nederlandse samenleving kan leiden tot negatieve reacties van de groep en tot sociale verstoting van het individu (MinBuZa 2000). Uiteraard werkt deze ontwikkeling ook negatief door op de integratie.

Uit interviews bleek dat sommige migranten er in mee gaan om hun Somalische cultuur los te laten. Ze kunnen dan misschien wel beter integreren, maar kunnen tevens in een identiteitscrisis raken, omdat ze hun gehele afkomst verliezen. De reden die genoemd wordt om mee doen is omdat het als functioneel wordt ervaren.

Integratie is nodig wanneer migranten structureel hulp willen bieden van buitenaf. Om het land van herkomst goed te kunnen ondersteunen bij de ontwikkeling is integratie in het gastland een must. Zonder dat, wordt het opzetten van projecten en het verkrijgen van middelen erg moeilijk. Zonder te integreren kunnen migranten zich ook nauwelijks bezig houden met ontwikkelingsgerelateerde activiteiten.

Wat zou Nederland concreet kunnen doen om te ondersteunen bij de optimalisering van de bijdrage die migranten kunnen leveren aan de ontwikkeling van hun herkomstland?

Voorop het gebied van integratie kunnen veel verbeteringen plaatsvinden. Nederland zou betere ontplooiingsmogelijkheden kunnen bieden zoals het erkennen van de diploma's van migranten, het verbeteren van de arbeidsperspectieven en inleven in de culturele achtergrond van migranten. Tenslotte zou Nederland vooral op het gebied van de terugkeermigratie meer mogelijkheden moeten bieden. Zo zouden er wettelijke mogelijkheden gecreëerd moeten worden voor migranten om de (tijdelijke) terugkeermigratie beter te laten verlopen. Het huidige beleid van de Nederlandse overheid, waarbij migranten niet langer dan een jaar in het buitenland (Somalië) mogen vertoeven, omdat ze anders hun status kwijtraken, moet veranderen. Een jaar geeft migranten onvoldoende tijd om in het land wat op te zetten. Ook zou Nederland voor de mogelijkheden kunnen zorgen dat wanneer iemand terugkeert naar het land van herkomst en het daar niet lukt, om wat voor een reden dan ook, hij of zij de mogelijkheid heeft weer terug te keren naar Nederland. De overheid zou faciliteiten en geld beschikbaar kunnen stellen de terugkeer van migranten mogelijk te maken.

Somalische migranten zijn over het algemeen jong en goed opgeleid. Hierdoor vormen zij een groot sociaal kapitaal. Nederland maakt echter weinig gebruik van de mogelijkheden ze goed in te zetten, waardoor veel kapitaal verloren gaat. Veel Somaliërs krijgen uiteindelijk een functie ver beneden hun opleidingsniveau. Behalve dat dit geen goede ontwikkeling is voor de Nederlandse economie, frustreert het de migranten. Daarbij komt nog dat hoe meer een migrant verdient, hoe meer geld hij naar huis stuurt (Ghosh 2006).

Binnen de netwerksamenleving hebben migranten verschillende mogelijkheden om een bijdrage te leveren aan de sociaal economische ontwikkeling van het land van

herkomst. Een migrant kan als individu niet veel veranderen, maar wanneer hij een symbool kan vormen en een beeld kan genereren dat andere migranten aanspreekt, kan hij een netwerk vormen van eensgezinde die gezamenlijk bestaande structuren kunnen aanvechten ten bate van hun ideeën (Castells 2000).

Een van de weinige activiteiten, waarbij migranten als individu een bijdrage kunnen leveren aan de sociaal economische ontwikkeling van het land van herkomst is het sturen van remittances. Somaliërs zijn gulle gevers als het op remittances aankomt. Dit wordt mede veroorzaakt door de clanstructuur. De vluchtelingen die hier in het Westen zitten leveren, ondanks hun geringe aantal, verreweg de belangrijkste bijdrage aan deze remittances. De netwerksamenleving biedt migranten de mogelijkheid op grote schaal het sturen van remittances. Door de huidige wetgeving en de hoge transactiekosten vindt een groot deel van de remittances plaats in de informele sector. Wanneer remittances door informele ofwel ondergrondse kanalen verloopt, dragen ze niet bij aan de politieke prioriteiten van het land. In tijden van economische en financiële instabiliteit kunnen deze geldstromen ook voor een ongecontroleerd kapitaalgevecht zorgen. Informele systemen kunnen voor een basis zorgen van witwas praktijken en financiering van criminele en terroristische activiteiten mede burger oorlogen (Ghosh 2006).

Binnen de netwerksamenleving is handel zeer belangrijk voor de sociaal economische ontwikkeling van landen. Momenteel vindt er weinig handel plaats tussen Nederland en Somalië. Dit duidt op het ontbreken van een handelsnetwerk tussen beide landen. Somalië heeft qua aanwezige grondstoffen de potentie om in de toekomst handelsnetwerken op te bouwen. Migranten kunnen door hun brugfunctie een belangrijk aanknopingspunt vormen voor de internationale handel.

Dankzij de clanstructuur en de mogelijkheden van de netwerksamenleving is het voor de Somalische diaspora mogelijk om door remittances een positieve impact te hebben op het sociaal economische ontwikkelingsproces van hun land. Ondanks dat de handel momenteel nog niet zo veel voorstelt, biedt het wel perspectief. Dankzij de netwerksamenleving hebben migranten de mogelijkheid handelsnetwerken op te bouwen. Door die netwerken kan de handel met Somalië in een stijgende lijn komen wat een positief effect op het ontwikkelingsproces kan hebben (Lambooy 1997). Indien de (tijdelijke) terugkeermigratie van Somaliërs op gang zou komen, zou ook dit een positief effect kunnen hebben op het ontwikkelingsproces. Hiervoor moet echter wel het juiste milieu worden ontwikkeld in zowel Somalië als in Nederland.

De meeste Somalische diaspora organisaties in Nederland bestaan nog niet zo heel lang. Dit komt, doordat de groep relatief nieuw is in Nederland. Vanwege de relatief korte geschiedenis zijn veel van de organisaties nog in ontwikkeling. De afgelopen tien jaar is een derde van de Somalische gemeenschap uit Nederland vertrokken. Dit verschijnsel plus de verminderde toestroom van nieuwe vluchtelingen heeft een ongezonde werking op de Somalische gemeenschap in Nederland. Vooral de organisaties merken dit door een sterke afname van het aantal leden. De Somalische diasporaorganisaties in Nederland die zich bezig houden met de ontwikkeling van Somalië zijn vooral actief op het gebied van onderwijs, gezondheidszorg, infrastructuur en economie. Behalve deze vooral op de economie

gerichte activiteiten zijn ze ook gericht op niet-economische activiteiten zoals voorlichting, vrouwen-empowering en vrede & mensenrechten.

De mate waarin de migranten georganiseerd zijn bepaald deels de effectiviteit. Goed georganiseerd zijn zorgt voor een sterkere positie in de gastmaatschappij en een sterker uitgangspunt om veranderingen te kunnen door voeren in het herkomstland.

Georganiseerd zijn heeft als voordeel dat projectenmakkelijker op te zetten zijn om zo structurele veranderingen voor elkaar te krijgen. Hoe beter de migranten zijn georganiseerd hoe groter bijvoorbeeld de mogelijk is projecten als (tijdelijke) terugkeermigratie te verwezenlijken. Georganiseerd zijn biedt de migrant schaalvoordelen op t.o.v. de niet georganiseerde. Ook zorgt het ervoor dat deze groep van migranten eerder gehoord worden en dus meer invloed hebben.

Een van de grootste problemen bij de samenwerking van Somalische organisaties binnen Nederland is tweedeling. De ene groep ziet graag dat Somalië een land blijft, terwijl de andere groep de afscheiding van Somaliland en Puntland nastreeft. Deze tweedeling belemmert de samenwerking van de Somaliërs in Nederland. Het werkt vooral negatief op de vorming van Somalische netwerken.

Organisaties kunnen op verschillende manieren hun ontwikkelingsactiviteiten optimaliseren. Er is een verschil tussen de, over het algemeen grotere organisaties en de kleinere. Dit verschil kenmerkt zich vooral, doordat de grotere organisaties naar structurele veranderingen toe proberen te werken en meer volgens de kaders en richtlijnen van de Nederlandse MFO's werken. Vanwege hun omvang en samenwerking met de MFO's hebben zij meer geld te besteden en schaalvoordelen ten opzichte van de kleinere organisaties.

Kleinere organisaties werken vooral met kleinschalige projecten en hebben een zeer diverse en open visie van hoe de ontwikkeling het beste zou kunnen plaats vinden.

Somalische migranten zijn deels georganiseerd via de traditionele clanlijnen en deels clanoverstijgend. Er is sprake van een grote aanwezigheid van Somalische organisaties in Nederland dat duidt op een goed georganiseerdheid. Wel is de samenwerking tussen de diverse organisaties niet altijd optimaal. Er zijn weinig organisaties die actief samenwerken. Organisaties gaven aan plannen te hebben om in de toekomst samen te gaan werken. Op kleinere schaal is de mate van georganiseerdheid goed, maar op nationaal niveau kan nog veel verbeterd worden. Tegenwoordig worden er regelmatig forums gehouden waar Somalische organisaties hun ervaringen uit kunnen wisselen. Vaak gaat het hierbij om een beperkt aantal organisaties. De Nederlandse overheid zou kunnen ondersteunen bij het breed opzetten van deze forums en ze toegankelijker maken voor alle Somalische diaspora organisaties. Natuurlijk moet de Somalische gemeenschap zelf hier ook zijn verantwoordelijkheid nemen.

Vanwege de huidige toestand in Somalië zou het merendeel van de bevolking sociaal economisch uitgesloten moeten zijn van de netwerksamenleving. Toch is dit niet helemaal waar. De Somalische diaspora zorgt ervoor dat de Somalische bevolking aansluitingen vindt met de rest van de wereld..

Misschien wel de belangrijkste rol die migranten vervullen, is de brugfunctie met het herkomstland en gastland. Zij kunnen vanwege hun positie een brug slaan tussen beide maatschappijen. Migranten hebben de achtergrond kennis van het herkomstland. Zij weten waar de behoefte liggen en zij hebben de mogelijkheden contacten te leggen. Zij kunnen dus fungeren als knooppunten binnen het netwerk. Hiervoor moeten zij zich echter wel goed organiseren. Dit is nodig, omdat anders niet de contacten en bekendheid kunnen worden aangegaan om ook echt als knooppunt te kunnen functioneren. Behalve de al eerder genoemde aspecten als de handel zouden migranten kunnen bijdragen aan het vormen van ontwikkelingsbeleid van Nederland ten opzichte van de herkomstlanden.

Door de technologische ontwikkelingen van de netwerksamenleving zijn de mogelijkheden voor migranten om in 'real time' te communiceren met hun herkomstland sterk toegenomen. Het daarmee opkomende transnationalisme hoeft niet perse een negatieve ontwikkeling te zijn. Zolang er maar sprake blijft van sociale cohesie. Om dit te verkrijgen zal de Nederlandse overheid mogelijkheden moeten bieden om de migranten actief te kunnen laten participeren in de Nederlandse maatschappij.

Het grootste probleem dat door de theorie van Castells wordt beschreven is de sociaal economische uitsluiting van mensen en gebieden, de zogenaamde 'social exclusion'. Om dit op te heffen zouden migranten kunnen optreden als bruggenbouwers tussen gebieden. Voor Somalië gaat dit zeker op. Het land is momenteel sociaal economisch afgesloten van de rest van de wereld. De Somalische migranten kunnen door middel van netwerking zorgen dat Somalië een aansluiting vindt bij het globale systeem. De remittances en de daarvoor benodigde netwerken in en naar Somalië kunnen als basis dienen voor deze ontwikkeling. Zeker wanneer de migranten zich organiseren kunnen ze veel voor elkaar krijgen.

Om terug te komen op de hoofdvraag:

Op welke manier kan via migranten, binnen de netwerksamenleving, worden bijgedragen aan de verbetering van de sociaal economische positie van ontwikkelingslanden, in het bijzonder op het gebied van remittances en terugkeermigratie?

Voor de Somalische migranten geldt dat ze momenteel vooral een rol heeft met het sturen van remittances. Wel heeft de groep veel potentie om meer te gaan betekenen bij de verbetering van de sociaal economische positie van het herkomstland. De voorwaarden die hiervoor nodig zijn zullen de migranten en de Nederlandse overheid samen moeten creëren. Communicatie en samenwerking zijn hierbij de belangrijkste factoren. Niet alleen samenwerking tussen de migranten en de overheid, maar ook tussen de migranten onderling en tussen de verschillende afdelingen van de overheid. Het klinkt als een cliché, maar het aanpassen en begrijpen van elkaars cultuur is de sleutel tot succes. Pas wanneer dit gebeurt kunnen de migranten de rol bij het verbeteren van de sociaal economische positie van ontwikkelingslanden optimaliseren.

Om af te sluiten.

It is good to swim in the water of tradition, but to sink in them is suicide.

M.K. Gandhi, Navajivan, 28 Juni 1925

Bronnen

- Adepoju, A. (2006), *Perspective on international migration and national development in Sub-Saharan Africa* (keynote). Paper presented at the expert meeting 'International migration and national development. Radboud University, Augustus 23-24, 2006.
- Africa server, 2007, *Afrikanen in Nederland*, (www.africaserver.nl), April 2007
- Agunias D.R. & Newland K., (2007), *Circular migration and development: Trends, Policy routes and ways forward*, (http://www.migrationpolicy.org/pubs/MigDevPB_041807.pdf), April 2007.
- Akologo, S.Z. (2005) The Role of Diaspora-based Organizations in Socio-Economic Development at the Local Level in Ghana. In: Takyiwaa Manuh (red.) *At Home in the World? International Migration and Development in Contemporary Ghana and West Africa*. Accra. Institute of African Studies/UNDP, pp. 335-350.
- Al-Ali N., Koser K., (2002), *New Approaches to Migration, transnational communities and transformation of home*, Routledge, London
- Black, R. (2003), *Soaring Remittances Raise New Issues*, (www.migrationinformation.org/Feature/print.cfm?ID=127), April 2007.
- Blakely A. (2005), *African Diaspora in the Netherlands*, in Encyclopedia of Diasporas: Immigrant and Refugee Cultures Around the World, vol. II, 593-602, Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York
- Bomboma, D. (2006), African migration profile change and co-development policy. Paper presented at the expert meeting 'International migration and national development. Radboud University, Augustus 23-24, 2006.
- Braziel J.E., Mannur A., (2003), *Theorizing Diaspora*, Blackwell Publishing Ltd, Oxford
- Care, (2007) Care Nederland, (www.care nederland.org), Maart 2007
- Castells M., (2000), *The rise of the Network Society*, second Edition, Blackwell Publishing, Cornwall.
- Castells M., (2000), *The Power of Identity*, second Edition, Blackwell Publishing, Cornwall.
- Castells M., (2000), *End of Millennium*, second Edition, Blackwell Publishing, Cornwall.

- Castles S., (2000), *Etnicity and Globalization, From Migrant Worker to Transnational Citizen*, Sage Publications, London.
- CBS Centraal Bureau voor de Statistiek, (2007), (www.cbs.nl), Voorburg/Heerlen, 27 Februari 2007
- Cohen R., (1997), *Global Diasporas: An introduction*, University of Washington Press, Seattle
- Debroux J., (2000), *Het globaal casino. De netwerksamenleving van Manuel Castells*, TGL 56 serie 1, p. 9-22, themanummer Wacht eens even. Tijd vraag tijd. Malle
- Diaspora Partnership Programme (DPP) voor Somaliland en Somalië (Puntland), (2006) verslag conferentie mei 2006, Care & Nedsom, Den Haag
- EVD, Agentschap van het Ministerie van Economische Zaken, (2007), (www.evd.nl), Juli 2007
- Encyclopedia of Diaspora, *Immigrants and Refugee Culture Around the World*, Volume I and Volume II Edited by Ember M., Ember C.R., Skoggrad I. (2005), Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York
- FCO, Foreign & Commonwealth Office 2007, (2007) (www.fco.gov.uk), Juli 2007
- Fsan, (2007), *De Federatie van Somalische Associaties in Nederland (FSAN)*, (www.fsan.nl), Maart 2007
- Ghosh B., (2006), *Migrants, Remittances and Development, Myths, Rhetoric and Realities*, IOM, The Hague Process on Refugees and Migration, Den Haag
- Global Commission on International Migration (GCIM), (2005), *Migration in an Inter-connected World: New directions for Action*, Report of the global commission on international migration, Geneva, GCIM, (www.gcim.org) April 2007, SRO-Kundig, Zwitserland
- Haas, Hein de (2006) *Engaging Diasporas. How Governments and Development Agencies can support Diaspora Involvement in the Development of Origin Countries*. A Study for Oxfam Novib. Den Haag.
- Hall S., (2003), *Cultural Identity and Diaspora*, Blackwell Publishing Ltd, Oxford
- Hammar T., Brochmann G., Tamas K., Faist T., (1997), *International migration, immobility and development, multidisciplinary perspectives*, Berg, Oxford
- Heelsum, Anja van, (2004), *Migrantenorganisaties in Nederland. Deel 1, aantal en soort organisaties en ontwikkeling*, Utrecht. FORUM. Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling.

- Heelsum, Anja van, (2005), *Database van Afrikaanse organisaties*, Amsterdam. IMES.
- Heelsum, Anja van, (2006), *Afrikanen uit Angola, DR Congo, Ethiopië, Eritrea, Nigeria en Soedan in Nederland, een profiel*, The Hague. Ministry of Justice,.
- Horst C., (2006), *The role of remittances in the transnational livelihood strategies of Somalis*, UNHCR, Geneve, Zwitserland
- IOM (2001), *The Link Between Migration and Development in the Least Developed Countries*, Geneva. IOM. Artikel geopend april 2007 op (www.iom.int)
- IOM (2005), *Engaging diasporas as development partners, for home and destination countries*, Artikel geopend april 2007 op (www.iom.int)
- Jhazbhay I., (2004) *Somaliland, Africa's best kept secret, a challenge to the international community?*, African security review, (<http://www.iss.org.za/pubs/ASR/12No4/Jhazbay.pdf>) Maart 2007
- Keulemans C., Nekuee S., (2001), *Transnationalisme als niets meer samenvalt*, AIDA, Amsterdam
- Kokot W., Tölölyan K., Alfonso C., (2004), *Diaspora, Identity and Religion, New Directions in Theory and research*, Routledge, New York
- Korver T., (2003), *NWO strategische notitie, Sociale Cohesie*, NWO-project
- Kusters J, R. Plug, J. Schapendonk and T. van Naerssen (2006) *Een inventarisatie van Afrikaanse migrantenorganisaties in Nederland betrokken bij ontwikkelingssamenwerking*. Working papers Migration and Development series, Report No.13.. Nijmegen
- Lambooy J.G., Wever E., Atzema O.A.L.C., (1997), *Ruimtelijke Economische Dynamiek*, dick coutinho, Bussem
- Leung, M. (2006), *Overseas Chinese as agents for Economic Development in China. Paper presented at the expert meeting 'International migration and national development*. Radboud University, Augustus 23-24, 2006.
- Lohrentz K.P., (2004) *Peoples of The Horn in the New African Diaspora : Eritrean, Ethiopian, Somali, and Sudanese Émigrés in the United States and Canada, A Bibliographic Survey*, Kansas African Studies Center, Kansas
- Manuh, T. (2006), *Migration from Africa. Challenges, opportunities and policy responses (key note)*. Paper presented at the expert meeting 'International migration and national development. Radboud University, Augustus 23-24, 2006.

- Meer J. van de (red.)(2004), *Stille Gevers; Migranten en hun Steun aan het Thuisland*. Amsterdam. De Balie.
- Ministerie van Buitenlandse Zaken (MinBuZa), (2000), *Somaliërs in Nederland, een Profiel*, Den Haag
- Ministerie van Buitenlandse Zaken (MinBuZa), (2002), *KV Karimi over Somalië; sancties tegen Al Barakaat*, kamervragen, Den Haag, (www.minbuza.nl)
- Mohamoud, A. (2006), *Social Remittances in the African Diasporas in Europe. The case study of the Netherlands*. Paper presented at the expert meeting 'International migration and national development. Radboud University, Augustus 23-24, 2006.
- Moppes D. van , J. Schapendonk, J. Kusters and M. van der Veen (2006), Summary of the discussions of the expert meeting: International migration and national development. Viewpoints and policy initiatives in the countries of origin. 23-24 Augustus 2006. *Working papers Migration and Development series*, Report No. 3. Nijmegen.
- Moppes D. van (2006), The African migration movement: Routes to Europe. *Working papers Migration and Development series*, Report No. 5.. Nijmegen
- Naerssen T. van, J. Kusters, J. Schapendonk (2006), *Afrikaanse migrantenorganisaties in Nederland. Ontwikkelingsactiviteiten en opinies over ontwikkelingssamenwerking*. *Working papers Migration and Development series*, Report No.12.. Nijmegen
- Nederlands Migratie Instituut (NMI), (2005), *Returning Migrants, Trigger for Reconstruction and Assets for development?*, Drukkerij Anraat, Utrecht.
- Nedsome, (2002), *Geschiedenis van Somalië Vanaf 1960 t/m 2000*, (www.nedsome.nl), geopend Maart 2007
- Nedsome, (2007), *De problematiek rondom de terugkeer van Asielzoekers naar Somalië*, (www.nedsome.org) geopend Mei 2007
- Nonini D.M., (2005), *Diaspora and Globalization*, in *Encyclopedia of Diasporas: Immigrant and Refugee Cultures Around the World*, vol. II, 593-602, Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York
- OECD (Organization for Economic Co-operation and Development), (2004), *Trends in international migration*, annual report, OECD Publications services, Parijs
- Omer A & Koury G. El, (2004), *Regulation and supervision in a vacuum: the story of the Somali remittance sector*, *Small enterprise development*, Vol. 15, No. 1

- Oucho J.O. (2006), *African brain drain and gain, diapora and remittances: more rhetoric than action persists in countries of origin*. Paper presented at the expert meeting 'International migration and national development. Radboud University, Augustus 23-24, 2006.
- Reek van den E.W.A., (2001), *Somaliërs en Integratie, een profielschets*, Wetenschapswinkel Universiteit van Tilburg, Tilburg
- Reek van den E.W.A., Hussein A.I., (2003), *Somaliërs op doorreis, verhuisgedrag van Nederlandse Somaliërs naar Engeland*, Wetenschapswinkel Universiteit van Tilburg, Tilburg
- Robbins B., (1995), *Some versions of U.S. Internationalism*, Social text 45, p. 97-123
- Said E. W., (2003), *Orientalism*, Penguin Books, London.
- Sahan A., Frechaut M., (2006), *Social Remittances of the African Diasporas in Europe, (Case studies Netherlands and Portugal)*, North-South centre.
- Sassen S., (2005), *Global Cities and Diasporic Networks*, in Encyclopedia of Diasporas: Immigrant and Refugee Cultures Around the World, vol. II, 593-602, Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York
- Schiller N.G., (2005), *Long-Distance Nationalism*, in Encyclopedia of Diasporas: Immigrant and Refugee Cultures Around the World, vol. II, 593-602, Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York
- Spaan, E. and D. van Moppes.(2006), *African exodus? Trends and patterns of international migration in Sub-Saharan Africa*. Working papers Migration and Development series, Report No. 4.. Nijmegen.
- Stelder D., (2007), *Somalië: van de onafhankelijkheid in 1960 tot de dictatuur*, (www.infonu.nl), Maart 2007
- Tillaart van den H., Olde Monnikhof M., Berg van den S., Warmerdam J., (2000), *Nieuwe etnische groepen in Nederland, een onderzoek naar vluchtelingen en statushouders uit Afghanistan, Ethiopië en Eritrea, Iran, Somalië en Vietnam*, Instituut voor toegepaste sociale wetenschappen, Tandem Felix, Ubbergen
- UNDP, United Nations Development Programme, (2007), (www.undp.org), geopend Maart 2007
- UNHCR, United Nations High Commissioner for Refugees, (2007) (www.unhcr.org), geopend Maart 2007

- Wahlbeck Ö., (2002), The concept of diaspora as analytical tool in the study of refugee communities, Journal of Ethnic and Migration Studies, Vol 28, No2: 221-238, April 2002
- World Bank, (2005), Global Economic Prospects: Economic Implications of Remittances and Migration 2006, Washington DC, (www.worldbank.org)

Bedankjes

Ik wil graag de volgende personen bedanken voor hun ondersteuning bij het tot stand komen van deze scriptie.

- Drs. Jackie van de Walle
- Dr. Ton van Naerssen
- Gerrie Kusters
- Wim Kusters
- Stef Pennings
- Resi Baeten
- Dhr A. Guled
- Mr. Daud
- Mr. Hamsa Osman
- Mr. Mohamed Bashir
- Mr. Abdirashid
- Mevr. Fatumo M. Farah
- Mr. R. Joosten

Bijlagen

Bijlage 1. De interview vragen

Interviewgide: Somalische Diasporaorganisaties

Geïnterviewde:

Organisatie:

Tijd Plaats:

Maak duidelijk dat het om een open opinie interview gaat en dat de respondent bij ieder vraag kan afwijken van de mainstream. Het is de bedoeling om een zo'n breed mogelijk perspectief te krijgen van de situatie. Zie de vragen daarom meer als leidraad.

Inleiding:

Dit interview wordt gehouden in het kader van mijn Masterthesis in waar ik een onderzoek doe naar de werking van de Somalische diaspora in Nederland met het oog op de ontwikkeling van Somalië. Het gaat hierbij dus vooral over de ontwikkelingsgerichte activiteiten van de organisaties/personen. Daarbij kijk ik naar de positie van de Somalische Diaspora binnen de Nederlandse samenleving en regelgeving en de positie van de Somalische Diaspora binnen de Netwerksamenleving binnen Nederland en de linken naar Somalië.

Het interview zal bestaan uit vragen voor organisaties en voor individuen. De onderdelen zijn zowel gericht op organisaties als op individuen, wel zullen sommige vragen voor individuen moeilijk of niet te beantwoorden zijn.

Vragen

1) Profiel van de organisatie

Iedere migrant, en dus iedere migrantenorganisatie heeft een eigen geschiedenis. Om de kracht, het karakter en het bereik van migrantenorganisaties te begrijpen is het belangrijk een beeld te hebben van de ontstaansgeschiedenis van dergelijke organisaties.

1. Hoofdvraag: Kunt u meer inzicht geven in de achtergronden van uw organisatie?
 - Wanneer is het ontstaan?
 - Hoe is de organisatie ontstaan?
 - Is er sprake van een lidmaatschap van een koepelorganisatie?
 - Wat waren de doelstellingen?

2. Hoofdvraag: Hoe ziet uw organisatiestructuur eruit?
 - Hoe groot is uw organisatie?
 - Komen de leden uit heel Nederland?
 - Hoe wordt de organisatie gefinancierd?
 - Vertegenwoordigt de organisatie heel het land van herkomst?
 - Uit welke gebieden van Somalië komen uw leden vooral? (homogeniteit)
 - Is een bepaalde bevolkingsgroep oververtegenwoordigd / ondervertegenwoordigd?
 - Waar zijn ze in Nederland geconcentreerd?
 - Wat is de situatie bij overige diaspora organisaties?

3. In Somalië is de clanstructuur een van de belangrijkste structuren van de samenleving. Kunt u meer informatie verstrekken over de doorwerking van deze structuur op u (uw organisatie) hier in Nederland?

2) Ontwikkelingsgerichte activiteiten

Ik wil graag meer weten over jullie ontwikkelingsprogramma's en/of projecten. *(Programma's zijn breder bijv. Onderwijsprogramma's kunnen projecten inhouden zoals schoolgebouwen, lesmateriaal ontwikkelen enzovoorts)*

4. Hoofdvraag: Kunt u iets meer vertellen over de activiteiten van uw organisatie die verband houden met de ontwikkeling in het herkomstgebied?
 - Wat voor projecten? (aard, doel): onderwijs, gezondheid, infrastructuur, sociaal, religieus, economisch (microkrediet, transnationaal ondernemerschap), politiek, overige)
 - Hoeveel programma's of projecten?
 - Hoe wordt de lokale bevolking betrokken bij de projecten? (ownership?)
 - Verbonden aan een Linkis project? (MFOs)
 - Werken ze samen met lokale partners (lokale/internationale ngo's)?

3) Netwerken

5. Hoe ziet de samenwerking van de Somaliërs binnen Nederland er uit?
 - Met wie werken ze samen?
 - Waaruit bestaat de samenwerking?
 - Hoe is deze samenwerking tot stand gekomen?
 - Zit er een historisch of cultureel aspect aan deze samenwerking?
 - Is deze samenwerking plaatsgebonden of door heel Nederland heen?

6. Wordt er samengewerkt met andere etnische minderheden? (zie verder 5)

7. Wordt er samengewerkt met Nederlanders (zie verder 5)

8. Zijn er netwerken / samenwerkingsverbanden met Somaliërs buiten Nederland? (behalve Somalië en de omliggende vluchtelingen kampen)
 - Met wie werken ze samen?
 - Waaruit bestaat de samenwerking?
 - Hoe is deze samenwerking tot stand gekomen?
 - Zit er een historisch of cultureel aspect aan deze samenwerking?
 - Is deze samenwerking gericht op een bepaald gebied buiten Nederland of een bepaalde gemeenschap?

9. Zijn er netwerken / samenwerkingsverbanden met Somaliërs in Somalië en de omliggende vluchtelingen kampen
 - Zie 8

10. Wat zijn de middelen die lijden tot een netwerk?
 - Wat zijn de verschillen met vroeger, hoe zijn de netwerken verbeterd?
 - Wat is de rol van internet binnen de netwerken
 - Bezoeken ze wel eens hun netwerkrelaties binnen en buiten Nederland en hoe verlopen deze bezoeken?

11. Wat zijn volgens de correspondent manieren om de netwerkrelaties te verbeteren.

4) Maatschappelijke + sociaal economische positionering

12. Hoe voelen de Somaliërs hier zich t.o.v. Somalië
 - Gevoel van verantwoordelijkheid?
 - T.o.v. van wie precies?
 - Hoe kijken de Somaliërs in Somalië aan tegen de Diaspora?

13. Voert u een van de volgende activiteiten uit met betrekking tot de ontwikkeling van Somalië?
 - Remittances
 - Bezoeken aan Somalië

14. Voor de Somalische economie zijn Remittances al jaren lang van groot belang?
 - Wat is volgens u het belang van de Remittances?
 - Er is vanuit de ontwikkelingswereld veel commentaar op de manier van hoe de remittances worden besteed. Hoe zou de besteding van deze gelden volgens u het beste kunnen verlopen?

15. Wat zou moeten worden gedaan om de positie van Somalië te verbeteren en welke rol hebben de Diaspora hierin?

5) Trans-Nationalistisch

16. Willen de Somaliërs terug naar Somalië?

17. In Nederland blijven of naar VK / VS en waarom?

- nadelen van Nederland?
- voordelen van Nederland?

18. Voelt u zich op de eerste plaats Somaliër, Diaspora of Nederlander?
(anders namelijk)

- Is dit gevoel de laatste jaren veranderd? Zo ja wat is daarvan de reden?
- Waarom voelt u zich verbonden met Somalië?

Heeft u zelf nog op of aanmerkingen?

Bijlage 2. Lijst met Somalische organisaties in Nederland

Organisatie	Type organisatie	Omschrijving	Adres	Post-code	Stad	Contact	tel.	Web-site
Stichting Somali Foundation			Schoutenstraat 19	1811HC	Alkmaar			
Stichting Somalische Gemeenschap Almere			Basilicumweg 106	1314HC	Almere			
Somali Youth Union in the Netherlands			Diamantstraat 30	2403AT	Alphen a/d Rijn			
Somalische Vrouwenvereniging Hanano			Diamantstraat 330	2403BC	Alphen a/d Rijn			
Stichting Somalië culturele in Alphen	(fsan)				Alphen a/d Rijn			
Foundation of Somali Development, Rehabilitation and Reconstruction (FSDRR)			Bachweg 38C	3816NH	Amersfoort	Mr. Omar Abdi	06-51195393	
Somalische Vereniging Amersfoort			Operaplein 13	3816JB	Amersfoort			
Stichting Nederlandse-Somaliërs De Brug			Spechtstraat 34	3815VB	Amersfoort			
Stichting Hirda			Postbus 9004	1180MA	Amstelveen	Mvr. Fatumo M Fara	06-23287079 020-6077877	www.hirda.org
Stichting Nederlandse Vertegenwoordiging Western Somali Liberation Front "Midnimo"			Oostelijk Halfrond 275	1183EV	Amstelveen			
Stichting Iftiin	(fsan)				Amstelveen			
Federatie van Somalische Associaties Nederland (fsan)	Koepel-organisatie	Koepelorganisatie voor Somalische zelf organisaties in Nederland	Donker Curtiusstraat 7	1051JL	Amsterdam	Zahra Nareie	020-4861628 06-52123594	www.fsan.nl
Stichting GEESKA		Richt zich op de educatie van kinderen	Kruitberg 284	1104BN	Amsterdam	Mr. M. Guled	020-7716478	
Somalische Vereniging Amsterdam en omgeving			Hamerstraat 24 P.Pauwstraat 16/F. Hendrikstraat 138-hs	1021JW 1052 JD	Amsterdam		020-7794086	
Awdal		De organisatie probeert ieder kind in de regio Awdal de mogelijkheid te geven om naar school te gaan.	Mercatorplein 17	1057BZ	Amsterdam	dhr. Hassan Giire	06-43013207	
SOMVOA	(fsan)	Somalische gemeenschap Amsterdam en omstreken	Hamerstraat 24	1021JW	Amsterdam	Ali Ware	06-52474158	
Stichting Iskaashi	(fsan)				Amsterdam			www.iskaashi.com
Stichting Somalische Culturele Amal			Hamerstraat 24	1021JW	Amsterdam			
Stichting Hoop voor Kinderen in Somalië			Hertzogstraat 5 E	1092VS	Amsterdam			
Stichting Somalische Geneesmiddelen Hulp			Niasstraat 64	1095VE	Amsterdam			
Stichting Somaliland Handicap Association (Stichting Soha)			Perzikstraat 26 1hg	1033TP	Amsterdam			
Stichting African Somalidoon			Platanenweg 10 1hg	1091KR	Amsterdam			
Somali Development Support Network			Sijsjesstraat 28	1021CW	Amsterdam			
Stichting Somalie/Nederland Culturele Uitwisseling "Sonecuw"			Westerdoksdiijk 30 D	1013AE	Amsterdam			
Stichting Daryeel	(fsan)				Amsterdam			

Stichting Puntned	(fsan)					Amsterdam			
Stichting Acute Algemeen Somalie			Hobbemalaan 22	7312MT	Apeldoorn				
Stichting vriend Somalië Apeldoorn	(fsan)				Apeldoorn				
Stichting Somalische Cultuur			Venusstraat 86	2402XS	Aphen a/d Rijn				
Stichting Olympic Internationaal voor Somalië			Kerkweg 20	2974BH	Brandwijk				
Stichting Somalische Cultuur Nederland (SSCN)		Vrijwilligersorganisatie t.b.v. Somalische gemeenschap in Breda	Westmallestraat 16	4826PA	Breda	Mr Daud	sscn93@yahoo.com	www.somculned.nl	
Stichting Somalisch Rehabilitatieprogramma			Wensel Cobergherstraat 157	4827BB	Breda				
Somalische Stichting "Talo Wadaag"			Kristaldreef 20	5431WE	Cuijk		0485-321127		
Somalische Vereniging Delft "Midnimo"			Aart van der Leeuwlaan 4	2624LD	Delft				
Somalische Studentenvereniging			Poptahof Zuid 597	2624SL	Delft				
Stichting Midnimo	(fsan)				Delft				
Stichting Somalische Gemeenschap in 's-Hertogenbosch e.o.	(fsan)		Copernicuslaan 35	5223EA	Den Bosch				
Stichting Provinciaal Platform Somalische Zelforganisaties Brabant			Nieuwstraat 75 C	5211NL	Den Bosch				
Stichting daryeel Somaaliyeed	(fsan)				Den Bosch				
NEDSOM	(fsan) Van oorsprong Somalische jongerenorganisatie	Zeer actieve zelforganisatie. Houdt zich bezig met integratie en ontwikkeling van Somalie	Leyweg 745	2434GM	Den Haag	Dhr. A. Guled	06-22406856	www.nedsom.com	
Somali Development and Peace Society (SDPS)		Verbetering van de situatie in Somalië om vrede te genereren			Den Haag	Mr. Said Saleh	06-12382891		
Stichting Somali-Netherlands Cultural Association (SONECA)			Melis Stokelaan 1870	2541GC	Den Haag			http://www.soneca.nl	
Stichting Dalmar	(fsan)				Den Haag			www.dalmar.org	
Somalia Banadiri Human Rights Stichting			Ammunitiehaven 625	2511XS	Den Haag				
Somali Women's Collective			Engelenburgstraat 13	2571VZ	Den Haag				
Somalisch-Nederlandse Culturele Associatie (SONECA)			Engelenburgstraat 13	2571 VZ	Den Haag				
Somali Sports and Cultural Union			Fisherstraat 104	2572RE	Den Haag				
Somalische Vereniging Usaba			Goeswijn van der Poelln 480	2722XV	Den Haag				
Somali Social Development Organization Stichting			Irenelaan 13	6669AM	Den Haag				
Stichting Somalia Orphans Foundation			Postbus 29718	2502LS	Den Haag				
Humanitaire Stichting Hobyo-Somalië			Saffier 13	5231KG	Den Haag				
Stichting Bewonersorganisatie Van Somaliers in de Schilderswijk (Sbss)			Van Ostadestraat 200	2526GJ	Den Haag				
OTP (Ocean Training and Promotion)	(fsan)				Den Haag				
SBSS (St. Bewoners organisatie van Somaliers in de Schilderswijk)	(fsan)				Den Haag				

Stichting Digil en Mirifle	(fsan)					Den Haag		
SWS (Stichting Welzijn Somalie)	(fsan)					Den Haag		
Somali Relief and Rehabilitation Association (SORRA)		Consulteren van NGO's werkzaam in Somalië	Barkstraat 22	1784KD	Den Helder	Mr. Mohamed Yusuf Abdillahi	0223-668120 0223-637287	
Somalische Sociaal-Culturele Stichting			Marsdiepstraat 535	1784AL	Den Helder			
Stichting Landbouwhulp Somaliland			Keizer Karellaan 111	7415ZE	Deventer			
Stichting Somali Centrum			Rivierstraat 7	7005AE	Doetinchem			
Somalische Vereniging Doetinchem					Doetinchem			
Stichting voor Somalische Weeshuizen			Bilderdijkstraat 102	3314RG	Dordrecht			
Vereniging Associatie Somalilanders in Nederland (Asin)			Blaauwweg 293	3328XH	Dordrecht			
Stichting tot het Behoud van de Somalische Cultuur			Noorderkroonstraat 40	3318VP	Dordrecht			
Vereniging van Somalische Vluchtelingen in Nederland			De Zaan 112	8251WG	Dronten			
Stichting Help Somalische Vrouwen en Kinderen			Jagermeester 42	6713KH	Ede			
Somalische Vereniging Ede	(fsan)		Luynhorst 226	6714JJ	Ede			
Somalische Sociale en Culturele Associatie in Oost-Achterhoek en Twente	(fsan)		Beukenlaan 56	7151XH	Eibergen			
Stichting Humanitaire Hulp aan Somalie			Brugmanstraat 19	5621BV	Eindhoven			
Stichting Nood Hulp Somalie			Celsiusplein 11	5621BN	Eindhoven			
Stichting Dahabshil voor Somalische Hulp			Godfriedstraat 3	5615RA	Eindhoven			
Stichting Somalische 5 Aleem			Middelstraat 11	5712LL	Eindhoven			
Stichting Somalian Minorities			Newtonplein 4	5621CM	Eindhoven			
Stichting Somalische Gemeenschap			Pieter Lastmanstraat 1	5642LL	Eindhoven			
Stichting Action Aid for Somalia			Snelliusshof 25	5621CE	Eindhoven			
Stichting Somalische Vrouwen Eindhoven			Tarwelaan 38	5632KE	Eindhoven			
Stichting Somalische Cultuur Regio Eindhoven			Van Poppelstraat 6	5622BJ	Eindhoven			
Somalische Vereniging Zuidoost-Brabant			Wenckenbachstraat 41	5621HA	Eindhoven			
Stichting Somaliën Relief Association			Woenselse Markt 41	5612CS	Eindhoven			
Stichting Somalische gemeenschap Eindhoven	(fsan)				Eindhoven			
Somalische Vluchtelingen Organisatie in Nederland			Laan van de Marel 481	7823BM	Emmen			
St. Somalische Gelderland en Overijssel	(fsan)				Enschede			
De Nederlandse Vereniging voor Hulp aan Somalie			Zilvermeeuw 26	4872RR	Etten Leur			

Somalische Culturele Vereniging			Ijsbaan 69	4206VA	Gorinchem		
Somalische Stichting Gouda			Albert Plesmanplein 18 - 420	2805AB	Gouda		
Stichting Mensenhulp in Somalië			Bernadottelaan 93	2806JM	Gouda		
Stichting Enter Somaliland			Bunnemaheerd 134	9737RG	Groningen		
Samatalis vrouwencommissie	(fsan)		Floresplein 23	9715HH	Groningen		
Stichting Somali Women Refugees Organization in the Netherlands			Ruslandstraat 167	2034 XE	Haarlem		023-5335179
Stichting Somaliland-Nederland			Lange Margarethastraat 39	2011PL	Haarlem		
Stichting Ontwikkelingssamenwerking Nederland-Somalie			Wipmolen 8	3481AJ	Harmelen		
Stichting SONPPCAN	(fsan)				Harmelen		
Stichting Life-Line Somalia			Hercules Segherslaan 8	1701XB	Heerhugowaard		
Stichting Sorra (Somali Relief and Rehabilitation Association)			Kamperfoelielaan 10	1784AL	Heerhugowaard		
Stichting Culturele Activiteiten Somaliers in Oostelijk Limburg (Scasol)			Beersdalweg 66	6412PE	Heerlen		
Somalische Stichting Helmond			Stephanusstraat 8	5707ZZ	Helmond		
Stichting Somalisch Culturele Activiteiten Hilversum			Badhuislaan 10	1217SK	Hilversum		
Stichting van Somaliers in de Haarlemmermeer			Steinerbos 223	2134JX	Hoofddorp		
Stichting het Licht, Steunpunt Somalisch Vrouwen			De Kajuit 12	7908	Hoogeveen		0528-221892
Somalische Vereniging Hoogeveen			Regulus 24	7904KK	Hoogeveen		
Stichting Doses of Hope		Het vergroten van de economische zelfstandigheid van individuen door microfinanciering en de revalidatie van gehandicapten.	Bramenvlak 21	1974 XR	IJmuiden	Fadumo Alin	
Stichting Somaliër in Katwijk			Van Slingelandtstraat 20	2221CZ	Katwijk		
Stichting Somalische Noodlijn			Hoorneslaan 507	2221GE	Katwijk ZH		
Somalische Stichting voor Mensen in Nood			Iepstraat 49 a	4142CZ	Leerdam		
Somalische Stichting voor Humanitaire Hulp en Zorg			Quirinus de Palmelaan 105	4142CH	Leerdam		
Stichting Culturele Activiteiten Somaliers in Friesland			Akeleistraat 10	8922BL	Leeuwarden		
Somalische Jongeren in Friesland	(fsan)				Leeuwarden		
Stichting Somalische Weeskinderen			Corellistraat 45	2324HN	Leiden		
Stichting van Somaliers in Leiden			Klikspaanweg 91 kamer 3	2324LV	Leiden		
Stichting Al-Madow Somali Regionale Ontwikkelingsorganisatie			Oude Rijn 44	2312HG	Leiden		
Stichting Gemeenschappelijk en Cultureel Somalie			Sperwerhorst 41	2317ZM	Leiden		

Somalische Culturele Humanitaire Hulpverlening Vereniging Nederland			Surinamestraat 108	2315XH	Leiden			
St.Somalische Vrouwen in Leiden	(fsan)				Leiden			
Barawani Gemeenschap in Nederland	(fsan)				Leidschen-dam			
Somalische Vereniging Meppel			Kolpingstraat 115	6532WN	Meppel			
Somacent dev. research and rehabilitation	(fsan)				Nieuwegein			
Somalian Association Gelderland Walaaleeye		Sisters and Brothers is 'Walaaleeye' in Somali. Walaaleeye is working on the integration of Somalis into Dutch society without losing the Somali culture and identity. Walaaleeye informs Dutch society about issues concerning Somalia and Somalis here in the Netherlands.	Holterman-straat 2	6521 DB	Nijmegen	Mr. Mohammed Muuse & Mrs. Ayan Mahamoud	024-3222227	
Stichting Somali Kinderen Fonds			Holtermanstraat 2	6512DB	Nijmegen			
Stichting Somaliland Humanitarian Action			Meijhorst 6404	6537LE	Nijmegen			
Somalische Culturele Vereniging "Gallad"	(fsan)		Maria van Bourgondestr 18	5346PV	Oss			
Stichting Mensen in Nood in Somalië			Korte Nieuwstraat 14	6911BH	Pannerden			
Stichting Somalische Gemeenschap Raalte			Jacob Reviusstraat 14	8101ZT	Raalte			
Stichting Herstel Somalia			Beatrixlaan 38	6042HM	Roermond			
Somalische Stichting Midden-Limburg	(fsan)		Heyberg 39	6041RH	Roermond			
Stichting Somalische hulp "Hand in Hand"			Mercuriusstraat 21	6043XE	Roermond			
Iftiin vrouwen in Roermond (Roermond)	(fsan)				Roermond			
Vereniging van Somaliers in Nederland			Da Costafat 55	4707KL	Roosendaal			
Stichting Hulp Somalië			Boekweitstraat 18 b	3073DB	Rotterdam			
Stichting Noodsteun Somalie			Bonaventurastraat 76 C	3081HG	Rotterdam			
Stichting Hulp en Steun aan Somalische Vrouwen en Kinderen			De Damhouderstraat 19	3052NG	Rotterdam			
Stichting Opsporing Somaliers			Dordtselaan 126 A	3073GK	Rotterdam			
Stichting tot Ondersteuning van Somalië "WABER!"			Dordtselaan 24 A	3073GB	Rotterdam			
Stichting Hulp aan Kinderen in Somalie			Erasmusstraat 75	3035LD	Rotterdam			
Associatie Somalilanders in Nederland			Moliereweg 669	3076 GE	Rotterdam			
Stichting Somalische Centrale			Putselaan 218 C2	3073JM	Rotterdam			
Stichting Somalisch Islamitisch Cultureel Centrum in Nederland, Dar- Al Hijra			Putselaan 223 A-C	3072CK	Rotterdam			
Stichting Somalisch Centrum voor Welzijns- bevordering			Putselaan 223 D	3072CK	Rotterdam			
Stichting Somalische Vrouwen in Rijnmond			Van Bijkershoekweg 71	3052PB	Rotterdam			
Stichting "Hulp voor Kinderen in Somalie"			Walenburgerweg 106 B	3033AJ	Rotterdam			

Stichting Belangenbehartiging van Somaliërs			Weena 1099	3013AL	Rotterdam			
Somalische Culturele Vereniging Nederland	(fsan)		Weena 745	3013AL	Rotterdam			
Somalische vrouwen Buluglay	(fsan)				Rotterdam			
Somalische Benadiri Vereniging Nederland			Mariastraat 62	3117NP	Schiedam			
Somalische Stichting Schiedam			Mariastraat 62	3081KS	Schiedam			
Stichting Somalisch Cultureel Centrum			Snoekenveen 501	3205CE	Spijkernisse			
Stichting Daryele		Rehabilitatie en ontwikkelingsprogramma's in Somalië	Borstelgras 136	3206SB	Spijkernisse	Drs. Ing. Abdi Hassan	010-5019145	
Stichting Somaliland-Bouwen			Herepad 5	9791EK	Ten Boer			
Stichting GOWRAAR		Verbeteren van de gezondheidssituatie in het Zuiden van Sudan	Componistenlaan 64	5049HK	Tilburg	Mr. Abdinahir A. Halane	013-4553694 013-5357041	http://members.home.nl/gowraar
Stichting KAAH	(fsan)	Verbeteren van de waterbevoorrading in Puntland	Stationsstraat 39	5038EC	Tilburg	Mr. Ahmed Hussein	013-5458420 06-2340 1421	
Somalische Vereniging in Brabant (SOViB)			Bartokstraat 364	5011JD	Tilburg			
Somalische Savanne Gemeenschap			Bernardusplein 13	5042HP	Tilburg			
Stichting Somalisch Cultureel Centrum			De Nobelstraat 81	5012JK	Tilburg			
Somalisch Ethiopische Gemeenschap in Brabant			Kapelmeesterlaan 701	5049NK	Tilburg			
Stichting Somalische Ontwikkelings Organisatie in Nederland (Stichting S.O.O.N.)	(fsan)		Mascagnistraat 323	5049BG	Tilburg			
Kulmiye, Somalische Filantropische Vereniging			Puccinistraat 285	5049GJ	Tilburg			
Somalische Vereniging Rajo			Vincentiusstraat 102	5038SR	Tilburg			
Stichting Rajo	(fsan)				Tilburg			
Stichting Contact- en Informatiecentrum Somalie			Ankaradreef 88	3564VM	Utrecht			
Stichting Noodhulp aan Somalie			Nigerdreef 29	3564EA	Utrecht			
Horseed Vrouwen in Utrecht	(fsan)				Utrecht			
Stichting Africa SKY	(fsan)				Utrecht			
Somalische Vereniging Veenendaal			De Palmen Grift 381	3901NK	Veenendaal			
Stichting Somalische Al Mubaarak			Lookveld 48	5467KC	Veghel			
Somalische Culturele Stichting Noord-Limburg			Anne Frankstraat 83	5912HA	Venlo			
Stichting slachtofferhulp Somalië			Veltumse Kleffen 198	5801SL	Venray			
Cad-Ceed Somalische Stichting in Nederland "CSSN"			Johan de Wittstraat 95 c	3135RL	Vlaardingen			
Stichting EuroSoma	(fsan)				Vlaardingen			
Somalische Zelf organisatie Brabant (SOMZOB)	(fsan)				Waarle			
Somalisch Platform "Hoop"			De Gaikhorst 109	7231NJ	Warmsveld			

Stichting Somalisch Vrouwen Platform Zutphen en Regio			De Gaikhorst 109	7231NJ	Wamsveld			
Stichting Al-Hudda, Somali Islamic Cultural & Information Centre			Brandaris 32	1503CA	Zaandam			
Stichting Centre for Somalian Studies			Jan Sijbrandsteeg 12	1502BA	Zaandam			
Stichting Help Somalie			Prins van Oranjestraat 45	5301RB	Zaltbommel			
Stichting Somalische Hulp			Laan van Vollenhove 1047	3706EJ	Zeist			
Vereniging Somalie-Nederland			Laan van Vollenhove 1151	3706EM	Zeist			
Somalische Vereniging Zevenaar			Vondellaan 70	6901MJ	Zevenaar			
Stichting Amaan	(fsan)	Verbetering situatie allerarmste in Somalie	Vegelinsbos 5	2716JH	Zoetermeer		079-3522376	www.stamaan.com
Stichting Hulp aan Somalie			Dunantstraat 33	2713SB	Zoetermeer			
Somalische culturele vereniging Zoetermeer			Goeswijn van der Poelln 566	2713SB	Zoetermeer			
Somalische Vereniging Zwolle			Democratenlaan 183	8014VJ	Zwolle			
Stichting Nomad						Maryam Gabay	06-16020287	
Stichting Daryeelka Somaliyeed		Zorg voor Somaliland werkt aan wederopbouw van somalieland				Khaalid Hassan	06-41247936	

(fsan) geeft aan dat de organisatie lid is van de overkoepelende organisatie fsan te Amsterdam

Bijlage 3. Gesprekken met organisaties en contactpersonen

Met de volgende personen en instanties heb ik interviews gehad en of gesprekken gevoerd. Een aantal personen heb ik uit privacy overwegingen niet opgenomen in deze lijst.

- Dhr A. Guled. Voorzitter Nedsom (Den Haag)
- Mevr. Fatumo M. Farah, directrice van **Hirda** (Amsterdam)
- Mr. Rashid Oman, oud voorzitter **Fsan** (den Haag)
- Mr. Daud voorzitter van **Stichting Somalische Cultuur Nederland (SSCN)** (Breda)
- Mr. Hassan Jalloh voorzitter van **AfroNeth** (Amsterdam)
- Mr. Abdi Fatah (Den Haag)
- Mr. Ahmed J. Samatar (professor en Dean van het Institute of global Citizenship VS) (Den Haag)
- Mr. Mahad Musse actief bij **Nedsom/Care**
- Mr. Hamsa Osman werkzaam bij **interlokaal**
- Mr. Mohamed Bashir werkzaam bij **interlokaal**
- Mr. Abdirashid Nederlandse Somaliër die naar Engeland is gemigreerd.
- Mevr. Leila Rispens/Noel van **Oxfarm-NOVIB**

Bijlage 4. Handelscijfers Nederland – Somalië 2003-2006 (EVD 2007)

Handel Nederland - Somalië (x 1.000,-- euro)

	<i>Invoer</i>	<i>Uitvoer</i>	<i>Saldo</i>
2003	9	929	920
2004	35	861	826
2005	19	2826	2807
2006	6	3900	3894

Nederlandse invoer uit Somalië (x 1.000,-- euro)

<i>Omschrijving</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>
TOTAAL	9	35	19	6
TOTAAL LANDBOUW	9	35	19	0
TOTAAL INDUSTRIE	0	0	0	6
Voeding en levende dieren	9	35	8	0

Nederlandse uitvoer naar Somalië (x 1.000,-- euro)

<i>Omschrijving</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>
TOTAAL	929	861	2826	3900
TOTAAL LANDBOUW	367	453	2041	3295
Voeding en levende dieren	367	449	2041	3295
Zuivelproducten en eieren	336	449	2032	3172
Melk, room en melkprod., ex.	336	449	2032	3172
Bereide voedingsmiddelen n.a.g	31	0	0	123
Bereide voedingsmiddelen n.a.g	31	0	0	123
TOTAAL INDUSTRIE	562	408	785	605
Chemische producten	246	182	593	381
Medicinale, farmaceutische	237	126	327	192
Medicinale, farm. prod. (-	30	1	42	89

Geneesmiddelen (incl.veterinaire	207	125	285	103
Andere chemische producten	5	54	263	189
Ontsmettingsmiddelen e.d.	0	54	244	189
Machines en vervoermaterieel	200	198	69	63
Gespecialiseerde machines	35	34	3	19
Tractors	13	28	0	16
Machines en toestellen n.a.g.	21	0	0	0
Diverse machines, n.a.g.	8	25	4	0
Niet elektrische delen en	0	23	0	0
Kantoor- en autom.	3	27	9	30
Onderdelen en toebehoren voor	2	22	1	29
Toestellen voor telecommunicatie	61	23	22	0
Toest., onderdelen voor	60	23	17	0
Voertuigen voor wegvervoer	90	89	31	14
Automobielen voor	32	1	0	0
Automobielen voor	48	62	6	14
Overige automobielen	0	13	25	0
Delen en onderdelen voor	0	13	0	0
Aanhangwagens, opleggers,	10	0	0	0
Diverse gefabriceerde goederen	30	13	107	110
Instr. en app. voor	27	1	8	109
Medische instrumenten en	21	1	8	109

Diverse fabrikaten, n.a.g.	2	12	99	1
Artikelen van kunststof, n.a.g.	0	12	60	0
Gefabriceerde artikelen, n.a.g.	0	0	39	0
Niet afzonderlijk genoemde	78	9	4	50
Prov. en benodigdhd.voor schepen	78	9	4	50
Boordprov. en benodigdhd. voor	78	9	4	50

Bron: CBS (voorlopige handelscijfers 2006)